

САБРАНА ДЈЕЛА АЛЕКСЕ ШАНТИЋА

САБРАНА ДЈЕЛА АЛЕКСЕ ШАНТИЋА
ПЈЕСМЕ 2

Приредио
Душко Певуља

Уредник
Сања Бјелица Шаговновић

АЛЕКСА ШАНТИЋ

ПЈЕСМЕ 2

Приредио Душко Певуља

Српско просвјетно и културно друштво Просвјета
Градски одбор Мостар
2024.

САДРЖАЈ

НА РАСТАНКУ (Бети Паоли)	11
ОЈ ГРАНЧИЦЕ ПУСТЕ...	13
ИДИЛА	14
ПУТНИК	15
МОЈА СТАЗА	16
ПОНОТЊИ САНАК	17
НА ОБАЛИ	18
ПОШЉЕ МНОГО ЉЕТА	19
ПОНОР	20
НИМФА	22
ПРИЧА	23
ВИЗИЈА	27
МРТВО ПРОЉЕЂЕ	28
ПОКЛИЧ ЗМАЈУ	32
НЕ КУНИ МЕ! - Под прозором -	34
НОЋ	35
ОРАЧУ	36
МИЛЕТИ ЈАКШИЋУ (Кад сам прочитао прву књигу његових пјесама)	37
У ТУЋИНИ Другу Јовану Дучићу	38
ХАРФО МОЈА...	40
ИЗ „СПОМЕНАКА“	42
ЈЕСЕЊИ ДАН	43
У НОЋИ	44
НА ГРОБЉУ	45
МЈЕСЕЦУ	46
ИЗГНАНИК	49
СИМЗЕРЛА	67
НОЋ	70
ГОРШТАК	71
ХИМНА Српског црквеног пјевачког друштва у Д. Тузли	73
МИРТЕ Kennst du das Land...	74

НОЋ У БОКИ	81
МОЈА КОМШИНИЦА	82
О, ПУТНИЧЕ...	84
У ПРОЉЕТНОЈ НОЋИ	86
МОЈА НОБИ...	87
СНИВАО САМ...	88
БИЛО ЈЕДНО МОМЧЕ ЦРНОГОРЧЕ...	90
АЛЕГОРИЈА-	90
О, КУДА СТРЕМИШ, МОЈА ЖЕЉО ЛАКА?	93
МОЈА ПЈЕСМА	95
НЕ ЗАСТАНИ...	96
ХОДИ, ДРАГА...	97
ЗАБОРАВИМО	98
ЂУРЂЕВО ЈУТРО	100
ОТАЏБИНИ	
(Пјесма заробљеног Бура)	101
О, ГДЈЕ СИ, БОЖЕ?	103
ВЕЧЕ НА СЕЛУ	
Јанку Веселиновићу	105
ФАНТАЗИЈА	107
ХАЦИ-ПАТАК	
Мили Павловићу	109
ЈА НЕ МОГУ ОВДЈЕ	112
ПУТНИК НА ОДМОРУ	
Јовану Протићу	113
СЕОБА	114
АЛИ-БЕГОВ СЕВДАХ	116
ГОНЦЕ РУЖО	119
ЕМИНА	121
БИР ХАЦИ-БОБИ	
Атанасији Шоли	122
БОНА НАЈЛО	124
ПОРУКА	125
ПРЕЂИ БОСНУ...	126
ЛИЈЕПА ЈЕ ХАНА...	127
ПОД БЕХАРОМ	129
ПРЕД КАПИЦИКОМ	130
ЗНАШ ЛИ, БРАТЕ, НЕВЕСИЊЕ РАВНО?...	131

ХИМНА	
Београдског певачког друштва	134
ЕЛЕГИЈА	137
НА ПОТОКУ	139
НОЋ	141
МОЈА МОЛИТВА	142
ИЗ БИР ХАЦИ-БОБИНА ДОЛАФА	143
МОЛИШ СЕ...	147
ЕЛЕГИЈА	149
НОЋ ПОД ОСТРОГОМ	150
ОМАР	
Милораду Ј. Митровићу	152
НАША ПОЕЗИЈА	157
ЛАКУ НОЋ	
Брату Јакову	158
НА ЈАДРАНУ	
Сјени Антуна Фабриса	159
ВЕЧЕ НА ШКОЉУ	
Иви Ђипику	160
ЖИВОТ	
Милану Ракићу	161
БАДЊА ВЕЧЕ	162
БРАЋА	163
О ЗЕМЉО МОЈА...	166
ОБЛАК	167
ЧЕЖЊА	169
ЖЕЉА	170
ПОШЉЕ ЗАБАВЕ	171
КОВАЧ	172
МРАЗ	173
ИЗ „САЛОНА“	174
НОСТАЛГИЈА	177
ОХРИДСКА ВИЛА	178
НЕ ВЈЕРУЈ...	179
ПОШЉЕ МНОГО ЉЕТА	180
НА УБОГОМ ПОЉУ...	181
МРАК	183
СРПСКА ХИМНА	184

СТРАШНА ЈЕ ОВО НОЋ	185
ГОСПОЋИЦИ	
Бјанки Куриналди	188
НАШ СТАРИ ДОМЕ...	189
БОКА	190
НА ПОДВИГУ	191
ЧЕКАЊЕ	192
ВЈЕРУЈ И МОЛИ	193
ХЉЕБ	194
МОЈЕ ТИЦЕ, ЗБОГОМ!	195
РИБАРИ	196
ПРОЉЕЂЕ	197
ЗОРА	198
ПОД КРСТОМ	199
ПОД СУНЦЕМ	200
ХРИЗАНТЕМА	201
НОЋ	202
МАЈЦИ СВОГА НАРОДА	
Госпођи Савки Ј. Суботићки (Приликом одласка са Илице)	203
ПОТОК	205
МЛАДОСТ	206
ПИСМО	208
ХРИСТОС ПЛАЧЕ	209
НЕ ЧУВА СЕ ТАКО ОБРАЗ И ПОШТЕЊЕ	
Глигорију М. Јефтановићу	210
ГДЕ ЈЕ РАЗМАХ СНАГЕ?...	
Сјени Милорада Ј. Митровића	211
СТАРА ПЈЕСМА	212
ЈЕЛА	213
РУЖА	215
У ПОЉУ	216
ХРИСТОВ ПУТ	217
СЛОБОДА	218
Петру Кочићу	218
МИ ЗНАМО СУДБУ...	
Стевану Сремцу	219
ТВОЈИХ РУЖА НЕМА...	220
ПРЕД РАСПЕЂЕМ	221

ПРЕД МОДЕЛОМ	222
СВИЈЕТЛИ ПУТ	223
НА ПУТУ	224
МОЈА МОЛИТВА	225
МУЗИ	226
ГОРО МОЈА...	227
ПЛАЧ РОДИТЕЉА	
Светозару и Перси (Ђоровић)	228
ЧАСОВИ	229
МОЈ ЖИВОТ	230
ЗВОНО	231
ОЖИВИ МЕНЕ, НОЋИ...	232
О ПУТНИЦИ ЖДРАЛИ...	
Kennst du das Land	233
ПУТНИК	
Милораду М. Петровићу	234
ЖЕТВА	236
ВОДЕНИЦА	237
ПУТНИК	238
СРЦУ	239
ПОГРЕБ	240
ПРЕД КОЛИБАМА	241
НА ПОЧИНКУ	242
НА ЖАЛУ	243
ХАЈДЕМО МУЗО	244
У АЛБУМ	245
КРАЉ И ПРЕПЕЛИЦА	246
НА ИЗВОРУ	247
СЕЛО	248
ПОД ЈЕДРИМА	250
МОЈА ОТАЏБИНА	251
ВОЗАРЕ, ПОХИТИ...	252
ПОШЉЕДЊЕ ВЕЧЕ У МАЛОМ ЛОШИЊУ	
Јакову	253
БЕХАР	255
СНИЈЕГ 257	
НА ПО ПУТА	258
ПЛАНИНСКО ЈУТРО	259

О КЛАСЈЕ МОЈЕ...	264
ПРЕТПРАЗНИЧКО ВЕЧЕ	265
ЗИМСКО ЈУТРО	
Борисаву Станковићу	270
МЛАДЕНЦИМА	
(Јелени Скерлићевој и Владимиру Ђоровићу)	271
„УСТАВ“	
- 7 (20) фебруара -	272
ВЕЧЕРЊА ЗВОНА	274
КАМОТУЧА	276
О БОРЕ СТАРИ...	277
БЕГОВИМА	
Глас из понора	279
НА МОЛИТВИ	280
ЈЕДНА СУЗА	281
ПОД ОСТРОГОМ	282
ЈА И МОЈ ПРИЈАТЕЉ	283
У РАНИМ ЧАСОВИМА	284
СИЈАЧИ	285
ЈЕДНО ВЕЧЕ	287
ЈЕДАН ЛОВОРОВ ЛИСТ	
О двадесетпетогодишњици „Босанске Виле“	288
ОТАЏБИНО, ГДЈЕ СИ?	289
НА ЖАЛУ	290
ПОД ЈАБУКАМА	293
ПОЗДРАВ	294
ЈУТРО ЖЕТВЕ	295
ПРОЛАЗЕ ДАНИ...	299
ОРЛУЈ, КЛИКЋИ, ОРЛЕ БЕЛИ!...	300
СТОЈАН (КОВАЧЕВИЋ)	301
ПОВРАТАК ИЗ РАЈА	302
МИ СМО НА ПО ПУТА...	306
МИС ИРБИЈЕВА	307
ГАВРАНОВИ	
Пјесма са Косова	308
ДОДАТАК	311
ПРЕГЛЕД ЖИВОТА И РАДА АЛЕКСЕ ШАНТИЋА (1868-1924)	312

НА РАСТАНКУ

(Бети Паоли)

Сјећај се мене, кад у туђем свјету
Од тебе будем за вазда далеко,
Нек душе наше грле се у лету, -
На растанку ми анђеле, си реко.

О, ако има за ме дражи које
Сјен празна, што је жићем зову људи,
Из крила свога зар да мисли моје
Сјећање збришу што га љубав буди?

Извјесно пошље толикијех лета,
Кад младост прође у пламеном жару,
Ко и сад сјаће, у милини цвјета,
Блага ти слика на душе олтару.

Зар осмјех мили зар твој гласак они
Божанством што ми испуњује груди,
У коме харфа Еолова звони,
У ком се пјесма херувимска буди;

Зар косу твоју, с које мирис лети,
Пред киме цвјеће опијено пада,
Очију твојих онај зрачак свети
Зар срце може заборавит када?

Не, већ кад свене младост што те краси,
На лицу твоме кад зора преруди,
И сједе буду твоје меке власи, -
Завири тада посред мојих груди;

Ту твоја слика с младошћу и бујом
у истом сјају блистаће ко сада,
Недотакнута времена олујом
Свјетлиће миљем ко богиња млада.

Спазиш ли онда да силно затрепти
Пламичак среће у дубини груди.
Ил' сузу ако из ока полети -
Знај, твоја слика срећу сузу буди...

ОЈ ГРАНЧИЦЕ ПУСТЕ...

Ој гранчице пусте, обнажене, саме,
Сви листићи драги свели су и смагли,
Пуне дробних суза ви гледате на ме,
А ваш тужни шумор губи се у магли.

О, ја знадем тугу и јад што вас кињи,
Али гдје је снаге, да вам прошлост врне?!
Ја пред вама стојим као камен сињи
И суморно гледам у даљине црне...

И мени је јесен похарала груди, -
Пуст и самцат ходим обнаженом стазом,
Изнад мене облак промиче и блуди,
И ја мрем к' листак под јесењим мразом.

* * *

Успаваћу цв'јетак успомена моји'-
И све златне часе кад сам сретан био,
Па нек' мирно цв'јетак у мом срцу стоји
На том истом мјесту гдје сам тебе скрио.

Увојцима златним твоје меке косе
Прекритићу цв'јетак, па нек' тако снови,
А моја ће душа, мјесто тихе росе,
На заспало благо да сузице лива.

И тако, кад једном скрстим ломне руке,
У гроб ћу пон'јети то благо сред груди,
Па кад ноћу чујеш оне сјетне звуке,
Знај, заспали цв'јетак у гробу се буди...

Кажичић

ИДИЛА

Притајени вјетрић у присјенку спава,
Мирисом га зове љубичица плава.
Ал' несташко ћути, за листак се крије, -
Љубичица тужи и сузице лије.

Туд пролази момче, па о драгој снови,
Па узабра цв'јетак што сузице лива.

Уздахнуо вјетрић и од бола луди,
Па млађаном момку трже цв'јет са груди.

Цв'јет уздише, вене, ал' му није жао,
Драгану је своме на криоце пао:

“Нек' и жиће мене, судбу нећу клети,
Драгоме на крилу слатко је умрети!”...

ПУТНИК

Сморен поглед мутног ока
Већ ми стиже бурни град,
Још два до три лака скока -
Пред капије двору моме
На коњицу лаганоме
Дојездићу млад.

Копитом ће коњиц бити,
Да поздрави мирни дом;
А сеја ће сузе лити
Кад отвори тешка врата,
Миле руке око врата
Свиће брату свом.

Ах, зашто ме, надо пуста,
Тако вараш дан и ноћ?...
Мој коњицу, гриво густа,
Скрати маха греду своје,
Јер кад дођеш двору моме,
Ти ћеш гробу доћ...

Тамо живог срца није,
Које жарко љуби нас, -
Празне собе тама крије;
Ту ме неће више звати
Нити братац, нити мати,
Нити сејин глас...

Жањић

МОЈА СТАЗА

Гле, ја опет стојим на тој стази драгој
Са које сам некад, раздраган и чио,
Поздрављао небо у вечери благој,
Што је на ме сјала к'о њен призрак мио.

И ја снова чујем оне слатке звуке
Што их жарка срећа у самоћи буди;
Ах, ја опет видим оне бијеле руке
Како мене грле на пребујне груди!

Ја осјећам пламен како слатко гори
Када њени пољуб моје усне крене...
Она моје име шапуће и збори,
А ја жудно гледам у очице њене...

Ој, варљиви снови!... Моја стазо пуста,
Ја по теби више нећу цвијеће брати,
Нит' ћу икад више љубит уста слатка,
Нит' ћу своје благо својим благом звати.

ПОНОТЊИ САНАК

Понотњи санак кад се тихо јави
Да моју тугу у заборав склони,
У мутном болу душа ми се дави
И с црном клетвом свог љубимца гони.

Ја нећу мира, покоја, ни санка;
Ја хоћу вјечно да о теби мнијем,
Да љубим тебе тајно, без престанка,
И мртво срце споменима гријем...
Ја нећу мира!... Оборене главе
Пред твојом сликом бдићу свако доба,
И слушаг' кикот своје црне јаве,
Док нађем покој у наручју гроба.

Канџић

НА ОБАЛИ

Опет моје око блуди
Преко тебе, водо плава;
Твој ми талас прошлост буди,
Прошлост, која мртво спава.

Знаш ли, море, оне дане,
Када бијах тако чио,
Кад кроз хучне твоје стране
Пјесмом слављах живот мио?

Знаш, у она б'јела једра
Кад звиждаху вјетри твоји,
А мис'о ми тако ведра,
Нит' се плаши, нит' се боји?

Свуд преда мном цв'јеће било,
А ја лептир лак и чио,
На цв'јетове спушт'о крило
И златним се сунцем гриј'о.

К'о твој талас, пунан снаге,
Кад бијелу гриву стреса,
И моје су жеље драге
Дизале се пут небеса.

Дизале се... Ал' где саде:
Моје сузе прах им росе, -
Све их кида вихор јада
К'о оштрица бритке косе.

Зовем, чекам дане оне,
Ал' се залуд њима надам...
На западу сунце тоне,
Ја у мртву нојцу падам...

ПОШЉЕ МНОГО ЉЕТА

Пошље много љета, пун борбе и муке,
Он ће жудно доћи да се теби јави:
Уморени путник пружиће ти руке
И гледаће тебе с болом што га дави.

Но ти нећеш познат' оно лице јадно,
Нити мутно чело, нити очи оне,
Одмахнућеш руком, без милости, хладно,
И гордо се склонит' у своје салоне.

Ал' знај, он ти неће мрачну клетву слати,
Нити мржњу тајит' погледу ти строгом;
Пред вратима твојим он ће душу дати
И склопити очи и рећи ти: "Збогом!"

ПОНОР

Поноћ хуји, мрак и тама,
Вихор тресе шуме голе;
Пред дверима старог храма
Грешници се Богу моле;
Кандиоца пламен зрачни
Показује лик им мрачни.

Један вели: “Вјечни, прости,
Не убијај казном строгом!
Праотаца свете кости
Згазио сам дрском ногом;
Ја сам свога брата клао -
За колајне род сам дао”.

Други вели: “Вјечни, прости,
Робљем држах своје слуге,
Ја их никад у жалости
Нит’ у болу њихне туге
Не утјеших благим гледом -
Ја их... ја их... вјешах редом”.

Трећи вели: “Вјечни, прости!
Мајка ми је добра била,
Гледећ’ сина, од радости,
Небеске је сузе лила;
Ал’ ја презрех љубав неба -
Скапа мајка жудна хљеба”...

И четврти вели: „Прости!
Ја сам пусто благо крио,
Дође патник пун жалости,
А ја?... Ја сам ст’јена био:
Гледао сам, костур голи
како с глади пада доли“.

И заћута грешна група,
Руке дижу па се крсте;
Ал' причести златна купа
На трапези часној прште,
Прште купа, клетву збори,
Пред њима се понор створи.

Кроз кубета тамна гори
Глас дубоки јемом бије:
„Проклетство вам небо збори
А милости за вас није!
Ко се једном паклу преда,
Томе небо милост не да!“

И невидна света рука
У мрачну их бездан јурну,
А к'о тресак громног звука
Глас одјекну кроз ноћ бурну:
“Ко се једном паклу преда,
Томе небо милост не да!”

И минуше љета многа,
К'о прољетна магла тија,
А још и сад, к'о смрт строга,
Тај дубоки понор зија,
И син вјерни праотаца
У њ с проклетством камен баца.

А кад сова кроз ноћ прхне
Кад дубоке магле броне,
Кад авети, сјенке црне,
На састанку коло воде:
Из понора јавк дође -
То грешника грешник глође...

Кажичић

НИМФА

Пређи путе, дуге стазе,
О мој драги, мени ходи!
Тајни часи ево слазе,
Ноћ је пуна јоргована

И пахуље росне с грана
Падају по води...

Овдје испод густих ива
Гдје се њише трска млада,
Твоја драга тебе сновива,
И у косе љиљан меће,
И од слатке гине среће,
И теби се нада.

Ходи... Стишај слатке боле,
Плам њедара мојих наги';
Мјесец сјаје кроз тополе,
Моје срце страсно гори,
Бескрајна ме чежња мори, -
Ја умирем, драги!...

ПРИЧА

Гдје се вито борје са јасиком љуби
И гдје вјетар струји са високих грана,
Гдје се бистри поток из присјенка губи
На свјетлило златно прољетнијех дана;
Тамо гдје 'но љиљан крај споменка снива,
Гдје се плахи јелен и кошута скрива -
Живило је момче из незнатних страна.

Страсно као огањ, што весело грије,
И његове очи гориле су тако;
Никад љепше лице погладило није
Повјетарца горског уздисање лако.
Он бијаше ведар к'о језеро ти'о,
Гдје се никад није мутни облак свио,
Нити у дно груди завирио пак'о.

Небо, дан и сунце љубављу је звао,
И потоке бистре и пјесму из луга,
А сребрни мјесец кад би блистат стао,
Фрула му је била и милост и друга;
За сузе и клетву није срца дав'о,
Нит' је слатки отров са болом познав'о
И немирне снове што их рађа туга.

Али једног дана, у прољеће јасно,
Кад сунашце буди љубичице благе,
На груди му паде једно чедо красно
И пољупцем таче уснице му драге;
А млађано момче, кад јој очи зглену,
У незнаној чежњи задрхта и прену
Као слаби листак врх гранчице наге...

Кажичић

Он зна небо плаво, зна сунашце јарко
Низ плаветна брда кад силази ти'о,
Зна и јутро ведро и прољеће жарко,
Али њезин поглед милији му био.
Он је многе снове у самоћи снив'о,
Ал' ни један није тако златан бив'о
Као што је сада њезин осмјех мио.

И дани су текли. К'о што вјетрић блуди
Па милује цвијеће и с њим шапће ти'о,
Блудио је и он далеко од људи
И у густе сјенке с драганом се крио;
Од јутарњег сјаја па док нојца сађе
И док златни мјесец за врхове зађе,
Од плавог споменка с њом је в'јенце вио.

У разданку једном кад лутаху сами,
Рог ловачки јекну и жубор завлада,
И кошута плаха у јутарњој тами
Пред хртима брзим хиташе без нада,
А мила, к'о зора, као исток плави,
Књегињица свијетла са пратњом се јави -
Па кад виђе момка, задрхтала млада.

Та пред њу је много витезова клекло,
Њу су многа уста сјајном зв'јездом звала,
Много јој је срце жарку љубав рекло,
Али свога срца ником није дала.
Но гле, сад под сјенком ове горе дивље
Радосно јој срце закуцало живље
И пред дивним момком заципљено стала.

„Ој незнанче млади, ти љепши од свије’,
Прими ружу ову и двору ме прати:
Под копчама златним за те срце бије -
Срце ћу ти драги из њедара дати;
Престолом и круном и силама свијем,
И жаркијем сунцем на коме се гријем,
Тебе, само тебе, ја ћу, драги, звати!“

„Хајде!“ И он пође - о, невјера кивна,
А остаде мома презрена и сама.
За сузом је текла она суза дивна
И под ледном сантом срце јој се слама;
Али заман сузе, више среће нема,
Само празни одјек њеном болу спрема
Долина и гора, ноћ и мртва тама.

Три пута је љиљан венуо и цвао,
А њој гора бјеше и састанак и друга;
Њезин сјетни гласак драгана је звао
К’о што славуј зове звјездице из луга;
Али слатка нада узаман је била,
Она је и даље јадне сузе лила,
А смрвљено срце морила је туга.

И једнога дана, када исток плави
Са руменим огњем ноћни вео згори,
Бог чежње и бола њој се тихо јави,
Па у звучну харфу јадну мому створи.
Оне златне жице - то су косе њене,
А звук што се с болом с танких жица крене,
То је сјетна душа што нам љубав збори.

Кажичић

И сада кад поноћ с мирним санком пане
И кад вјетар духне у горама јаче,
Кад далеки мјесец сврх тимора гране,
Па се плаве ријеке у сребро облаче, -
Тужно, к'о да негдје анђ'о сузе рони,
Кроз дубоке сјенке њезин уздах звони
И с болом се губи и кроз нојцу плаче.

ВИЗИЈА

Понотњи ме санци поздрављају звуком...
Под танким дуваком доводе ми драгу;
Она мене грли својом меком руком,
Ја јој гладим чело и косицу благу:

Драга, што су тако твоје усне блиједје?
„Драги, са недрагим оне отров пију“.
Драга, што ти тако мутно очи гледе?
„Драги, на мој вијенац оне сузе лију“.

Драга, што су хладне твоје руке тако?
„Драги, немилومه узглавље су оне“.
Драга, твоје срце не удара јако.
„Драги, оно пусто у јадима тоне“.

Драга, што ти гласак дршће, шта те мори?
„Драги, Богу клетву, теби љубав збори“.
Драга, на твој дувак моја суза пада.
„Драги, на твом срцу ја умирем млада“.

МРТВО ПРОЉЕЋЕ

1.

Моја је будућност суморна и тавна,
На истоку моме неће зора синут', -
Као мутни облак преко пустог гробља,
Сви ће моји данци изнад мене минут'...

У прољеће младо, кад се љиљан рађа,
У моме ће врту увеоци биват',
Са широких поља и азура плавог
Нити ће ме срећа, нит' радост дозиват'

Моја је будућност сиротица худа,
Она мени неће погладити чело, -
Њене усне дрхћу од суморне зиме,
У косици њеној стрепи цв'јеће свело...

Ал'ја стискам очи од призрака њеног,
Па се теби враћам, ој прошлости драга,
У наручја твоја ја се жељно склањам,
Па нит' среће тражим, нити више блага.

На самотном гробу, гдје ми мирно сниваш,
Ја се гријем жаром и ту берем цв'јеће,
Ту, и мутна јесен кад с маглама броди,
Ружичасто љето нада мном се креће.

И у бурном часу весела и шале,
Кад се с дружном нађем и пехара лањам,
Као сморен путник у завичај мили,
Теби, твоме гробу, ја се жудно враћам.

Па нит' Бога кунем, нит' будућност молим,
Да ми даде среће, покоја и блага;
Та све, што ми небо и судбина крати,
Ти ми њежно пружаш, ој прошлости драга...

2. Виолини

И ти ми ћутиш самотна,
Прсле ти жице танане,
Гле, моје очи санане
Кроз сузе сад те гледају.

О, знаш ли, друже клонули,
Кад златни данци свануше:
Кад њене усне плануше
У првом, милом пољупцу ?

О, знаш ли: кроз ноћ тихану,
Кад вјетрић њиха класиће,
Кад сам јој твоје гласиће
До б'јелих двора спремао?

С јецањем жица дивотних
Клицах јој име сладосно,
А моје срце радосно
Звјездама коло водило...

Но све је прошло... Погледај!
Свуд струји живот слађани,
С потоком цвијет млађани
О слаткој срећи говори.

Прољеће - чедо убаво,
Широка поља целива,
А тебе сузам' прелива,
К'о пусто гробље, другар твој...

Кажичић

3.

Ја не знам да си мени
У чашу отров лила
И да је твоја душа
Невјера хладна била.

Ја не знам да је лажан
Осмејак усна твоји'
И у твом меком гласу
Да пушта варка стоји...

Ја не знам, док си мене
Идолом својим звала,
Потајно да си другом,
Плави споменак дала.

Ја не знам, кад сам с тобом
У тихој ноћи био,
Анђео судбе моје
Да је сузице лио.

Ја не знам... У оном часу
Кад суза среће кану,
Кад први, слатки пољуб
Са твојих усна плану, -

Умро сам и издахн'о...
И сад, кад поноћ тавна
Широким плаштом скрије
Горе и поља равна,

Ја блудим с тобом, мила,
И твоје име зборим,
У тавну вјечност гледам
И љубим, дршћем и горим..

4.

Пробуди ли сузе твоје
Тајни уздах ноћи мртве?
Познајеш ли да из гроба
Плаче гласак твоје жртве?
Познајеш ли сјенку ону,
Што кроз нотњу таму хрли
Па пред твоје дворе слази
Па прагове твоје грли?

Сазнаје ли око твоје
Њену тугу што је мори?
Да ли видиш тамна сјенка
Како дршће, како гори?
Да ли видиш у том пламу,
Што је вјечном жудњом згара,
Да се призрак лица твога,
Са осмјехом њежним ствара?

Не! заборав све је скрио
Из ледених твојих груди,
Ти не знадеш јадно срце
Да за тобом и сад жуди.
Ти не знадеш, да из гроба
Још се диже љубав мртва,
И да тебе и сад љуби
Моје срце- твоја жртва...

Кажичић

ПОКЛИЧ ЗМАЈУ

Просијајте луче благе
Сврх етира звјезданого,
А ви српске сеје драге
Од Тимока до Јадрана
Берте ките с лавор грана,
да уз трепет златног сјаја
Саплетемо в'јенац славе,
Око чела, око главе,
Нашег Змаја!

Друже зв'јездам', сунцу јарком,
Ти љубимче божјег сјаја,
Ти си својом пјесмом жарком
Кроз облаке наших јада
Слао искре нових нада -
Што клонуле с вјетром спаја; -
Од Тимока до Јадрана
Био мелем љутих рана,
Уздисаја...

О, мален је в'јенац пао
На то чело, дични Змају,
Ти си виши в'јенац дао
Своме роду, нараштају;
У њ си с неба сунце снио,
Зв'јездама га окитио,
Од Тимока до Јадрана
На вихору мутних дана
Да род грију!

Слава жару - срцу твоме
На коме се Србин грије!
Слава духу великоме
Над ким златно небо бдије!
Слава пјесми што се вила
По стољећа српском крају,
Слава гласу твојих вила!
Слава твоме умном сјају! -
Слава Змају!

Кажичић

НЕ КУНИ МЕ!

- Под прозором -

Не карај ме, мило злато,
Што ти благе снове кратим;
Ах, ја гинем, гинем страсно
И од слатког бола патим.

Мени срце мира не да;
Ти га, сунце, цвијетом створи,
Па сад само у те гледа -
Да процвјета ил' сагори.

НОЋ

Ноћ је нијема,
Тебе нема,
Нема санка мог;
Дух се бори,
Јад га мори
Ал' не чује Бог...

Чело стиснем,
Цикнем, вриснем,
Зовем срећу, спас:
Глухо доба
С пуста гроба
Јавља ми се совин глас.

Звјезде сјају, -
У мом крају
Само голем мрак,
Само каткад твоја слика
Што озари мученика
К'о могилу варљив зрак...

Кашанић

ОРАЧУ

Ори поље, ори боље,
Да слободан развој буде;
Родиће ти мило поље,
Раденику Бог ће дати,
Раденик ће злато брати
Оштрим српом с миле груде.

Ори поље, ори боље,
Мушком снагом а без ника,
Јер уз снагу кад је воље
Сама срећа ближе броди,
Изобиље собом води
Под кров часног раденика.

Ори поље, ори, ори!
Чуј! Како те шева хвали,
У слаткој ти пјесми збори:
Благословен твој труд био,
Небо дало све, што хтио
'Ранитељу тица мали'!

Ори поље, ори даље,
Ено лаган облак плови,
То Бог добри росу шаље,
Да спуштено сјеме поји
И да дјело руку твоји'
Изобиљем благослови!

МИЛЕТИ ЈАКШИЋУ

(Кад сам прочитао прву књигу његових пјесама)

Ми немамо цвјећа... Мраз је пао сада...
Тек остатке видим преминулих дана...
Слатки плод не руди, само трулеж пада
Са нашијех грана...

А гле, у твом врту прамалеће струји,
Цвјетови се љубе - твоја чеда драга,
У милој им души пјевају славуји,
А у пјесми свјетлост и сва њежност блага.

Не бој се од мраза! Њих звјездице грију
И анђелак љуби миле ти првјенце;
Они ће цвјетати - да на чело свију
Родитељу своме мирисне вијенце.

Јакшић

У ТУЋИНИ

Другу Јовану Дучићу

На далеком небу златно јутро гори
У свјетлилу дана, као поздрав мио,
Благи звук се хори.
Росна жита шуме, а с пропланка ти'о
По модроме класју санан вјетрић блуди
Па капљице пије.
Лептирица плава ђурђевку са груди
Слатки пелуд краде, с неба златно бдије
Па је мило грије:
Ал' ја, сморен путник, утјехе не стеко' -
Домовина драга, како си далеко!...

На мрком гребену, на самотној јели,
К'о згужвани дувак почивају ти'о
Облачићи б'јели;
Под њима дубоко поточић се скрио,
Прелива се, шуми, а талас му мио
Као злато сјаје.
Са српом у руци преко њега гази
Милоока млада, пред њу момче слази
И на пут јој стаје...
Ал' ја, сморен путник, радости не стеко' -
Домовина драга, како си далеко!

Низ обале ходим. Ракита се млада
У јутарњој сузи прелива па мири;
Љубичица вири,
У присјенку тихом челици се нада,
И чашицом пуном, у слађаном санку,
Очекује знанку,
А далеко тамо, гдје се пјесма хори,
Дивља ружа пламти и к'о рубин гори
На б'јеломе данку.
Ал' ја, сморен путник, радости не стеко' -
Домовина драга, како си далеко!

С расцвалог дрвећа лагано се крећу
Пахуљице бјеле, као пољуб драги
На усне ми слећу,
Милују ме, љубе и свој мирис благи
У њедра ми сипљу, и сјећају дана
Кад сам љубљен био...
И мој дух без мира, к'о тица са грана,
Узвија се, лети пут далеких страна,
У завичај мио...
Ал' ја, сморен путник, утјехе не стеко' -
Домовина драга, како си далеко!

Кажич

ХАРФО МОЈА...

Харфо моја, добро моје,
Цигли друже у тој тами,
О, не буди гласе своје:
Срећа спава, ми смо сами...

Са свих страна пустош хладна,
С огњишта ме милог гони;
Само чујем самрт гладна
К'о да о праг косом звони,

К'о да пружа црне руке,
Да ми и ту срећу збрише,
Да и твоје следи звуке,
Да и тебе немам више...

Па и нашто пјесма драга
Кад нас усуд јаду предô,
Кад су мртва лица блага
У којим' сам радост гледô?

О, та знаш ли ноћи красне,
Кад су тако ведри, мили
Све до данка, зоре јасне
На том мјесту с нама бдили?

Хорила се слатка шала, -
Срце здраво, душа врела,
А покрај нас срећа стала
Па мирисне вијенце плела...

А сад?... Стојте, струне јасне:
Срећа спава, ми смо сами; -
И кандило ено гасне
да не смета мртвој тами.

Ил' не! Снова кроз ноћ тију
Дај ми звуке, мила струно,
Преко гробља нек се вију -
По гробљу је цвијећа пуно.

Под тим цвијећем чуће звуке
Драга лица, сјени врле, -
Пружиће нам своје руке
Да нас тамо вјечно грле.

Кажичић

ИЗ „СПОМЕНАКА”

Моја тицо мала шта те мени гони?
Што ти мила пјесма тихим болом звони
Зар је и твој над
Расуло вријеме у дубоке магле
И јесењи хлад?
Зар и у твојем срцу топли жар је свео
А с чедном се тугом љути очај сплео?

Ој, сироче мало, не тужи ми тако!
Кроз дубоке магле вини ми се лако
И уздигни лет!
Твој бол, твоја туга преминуће ти о
Кад се роди цвјет.
Али моју радост нико вратит' неће,
Ни пролеће младо, ни пјесма ни цвјеће...

ЈЕСЕЊИ ДАН

Не трепти јасно далеки круг,
Суморан плаче дан;
Премрла шума, смрзн'о се луг;
У магли гракће вран.

На пустој стази, куд блудим сам,
Издише листак жут;
Мртва лептира к'о сњежан прам
Проноси вихор љут.

Као да дуси уз дивљи хук
лазе из царства свог,
Па даве живот, пјесму и звук,
И земљу рода мог...

Ја ћутим; очај у мразу свом
Срце ми, душу тре:
Ја гледам како у крају мом
Под маглом сунце мре...

Кажичић

У НОБИ

Одбјегле ми слике веселе и сјајне,
Што их некад срећа бијаше извела
На обзорје моје, у вечери тајне
Да са њима братим радост срца врела
И све жеље бурне младалачких дана,
Кад не бјеше суза, ни бола, ни рана...
Одбјегле ми слике, а са њима златни
Низ пучину дана проједрили снови.
Моји мили снови - лабуди бијели
Умрли ми с пјесмом... Мртво перје плови,
Плута поврх гроба, и у бездан тоне
Благо душе моје, радост срца мога...
О снови, о друзи младости ми драге,
Изнад вашег праха кроз мрак звона звоне...
Ја вас више нећу у вечери благе
Поздрављати харфом ни трепетом струна,
Нит' ће икад више оне пјесме јасне
Загрлит се с вама да к небу заплоче...
Ја видим далеко једна звијезда гасне -
У вјечност - у трулеж - у карике нове
Мене понор зове...

НА ГРОБЉУ

Изнад мене шуме чемпресове гране.
Старо гробље спава... Ја га тако волим...
Ево опет моје сузе уздрхтане -
Пада, па се љуби са каменом голим.

Овдје ми је сестра... У прољеће једно
С вијенцем љубица заспала је она, -

Са купине славуј јецао је чедно
Уз жалосни одјек опроштајних звона...

Ја сам оне часе све крвљу запис'о
У руине пуне - у то срце боно;
Вал бурнијех дана рану није збрис'о -
Ја и сада гледам мртво лице оно.

Срета ме кад поноћ звијезде изведе,
Кад сребрни мјесец у облаку дршће;
На чело ми спусти уснице блиједе,
Љуби ме и води на глухо раскршће...

Збори ми о срећи прекогробног мира:
Гдје је сваки тренут ведар, благодатан,
Гдје је вјечни живот, к'о живот лептира,
Слободан, без туге, пун сунца, па златан.

И дуго ми тако шапће призрак тајни;
Ја кроз сузе гледам њено свехло лице,
Док по њеној коси вјетар уздисајни
Лелуја и љуби мртве љубичице...

И смрвљена душа заболи ме јаче,
И процвили срце к'о сирота бона:
Ја чујем далеко како славуј плаче
Уз жалосни одјек опроштајних звона...

МЈЕСЕЦУ

Нема те... Још нојца није те уплела
 У косице тавне,
 Није те извела
 На пољане равне,
 Под мирном тополом
 Да у бистри талас, што те жудно чека,
 Златан се загледиш... Још се у мрак губи
 Врх глухи дубрава. Још магла далека
 За литицом голом
 Сврх језера тихи' бескрајно те љуби -
 Милоснику своме путовати брани.
 Ја знам: она гори
 На пољупцу твоме, к'о огњеви рани
 Јутарњих небеса. Ал' је туга мори
 са блиског растанка, па кроз сузе сјајне
 Гледа те и дршће од туге потајне...
 Ал' ти немој каснит'! Још једанпут драгу
 Загрли и шљуби сузицу јој благу
 Са мирисних већа - па дођи, завири
 У мирну тополу! Ту пјесмица мека
 Милује се с грањем; ту нотњи лептири
 Росну травку љубе; ту босиљак мири -
 Ту је драга моја, она тебе чека, -
 Њено око плаво пут истока блуди,
 Нада ти се, стрепи и за тобом жуди.
 Дођи, не дангуби!
 Лијена је она: златни јој увојци.
 А мили погледи к'о звјездице двије
 У дубокој нојци.
 Њена мила рука
 Мене слатко грли а пољубац грије.
 Око топлог струка
 К'о маглица танка дршће вео б'јели,

Шуми и лахори,
А лице јој цвјета, жићу се весели
У осмјеху њежном,
Па изгледа драга к'о да ружа гори
У промењу сњежном.
Дођи, не дангуби!
Ноћ је пуна тајне, -
Милуј драгу - љуби
У косице меке, њедра мирисава,
А ја ћу у веће, у два неба плава -
У очице сјајне...

***

Умрли сте...
Срца вам трула у прсима трулим,
У њима нема ни крви ни плама, -
Отровала се у вртлогу црном
Бестиднога срама.
Како сте јадни!
Колико ли рђе безбожне прси у себи вам крију,
А ваше душе, провале дубоке,
Невјером нас бију.
Невјером црном ви кољете брата,
Грезнете у крв ваше Мајке јадне;
О, црне тице из црнога јата,
Како ли сте гладне!...

Умрли сте...
Грешна вас жудња беспућем одвела,
Сотони црној да носите скуте,
И брату своме са пеленом грким
Засијете путе...
Ни сузе мајке која вас одњиха,
Ни њена клетва из рањених груди
У трулом духу бестиднота легла
Кајање не буди...

Кажичић

Превласти, слава и колајне златне
То вам је идол, за који сте дали
Срце и душу, све и име своје
Којим сте се звали...

Умрли сте...
Близина ваша трулежом нас гуши
И трује ваздух ове земље наше;
Покрите лице, јер Српчићи мали
Од њега се плаше;
Плаше се пакла, јер анђели златни
Сотону виде у грудим' вам ледним,
Плаше се срама, јер чистоту хране
У душама чедним;
Плаше се жига и тих црних бора
Са вашег чела што издајство зборе;
Плаше се слуга, за гомилу злата
Што целате дворе...

Умрли сте...
Под тешким крстом, под трновим в'јенцем,
Ступају браћа без јаука, бола,
А ви к'о жене кријете се подло
Од витешког кола...
Кријте се, кријте, одлазите тамо,
Куд вас је црна мисао повела;
Кајање позно срам вам збрисат' неће
С издајничког чела.
Наше ће сунце, ако Бог да, синут'

Окован демон на нас ће пријечат' -
Ми ћемо стојат' са ст'јегом у руци,
А ви ћете клечат'!...

ИЗГНАНИК

*„Von allen Helden, die der Welt
Als ewige Gestirne glanzen,
Vor jenen Tausenden, die Ruhm und Sieg bekranzen,
O, Patriot, bist du mein Held.“*

Прва пјесма

Облаче лагани, путниче далеки,
Куд промичеш тако невољно и тмурно,
К'о мрачни изгнаник, што на челу носи
Ред дубоких бора, што их дуги дани
Борбе и мејдана урезаше тамо
Оштрицама својим?..
Док широка поља и шумице жедне
Зову те и гину за капљама слатким,
Док сморени ратар са надежом милом
Гледа те и чека и богу се моли, -
Без одзива, хладно, ти се губиш, ето,
У даљине мирне пространих небеса
И односиш жетву - радост гладних душа,
Што их крута јава пребија и ломи
У вртлогу црном немилости своје...
О, стани! Ја знадем јад који те дави,
И тај љути немир што је с болом пао
Преко твога чела...
Тебе мрачни вихор с драгог мјеста гони,
На коме си снив'о рај слатка живота
И љубио цвијет што је њедра мила
Поклонио вјерно капљицама твојим
И у мирне ноћи, на брдском гребену,
Под твојијем крилом трес'о се и гин'о
Од милости слатке и шаптао жудно:
„Ја те љубим, драги!“... А мене, ој друже,
Са гробова светих, над којима слава
Кроз вијекове дуге златне лучи пали

Кажичић

И свијетли пухор прадједова мојих, -
Хладна срца гоне... Хај, из земље драге,
Гдје ме добра мајка на њедрима топлим
Отхранила брижно, пјевајући пјесме
Уз колијевку меку, које слатким санком
Заклапају очи невинашцу малом;
Са прагова светих, по којима ступа
Моје племе јадно и, погнуте главе,
К'о жртве Нерона, у карике гледа
Што му мис'о путе и истину даве, -
Мрска воља јурну... Испод родног неба
Што се мило плави, к'о росне љубице
Што их младо јутро из косица златних
К'о уздарје чедно по брду просуло;
Испод златног неба, по коме сам некад
У слатком дјетињству бројао звијезде
И руке им пруж'о да пребродим с њима
Просторе бескрајне; испод златног неба,
Под којим се грију пољане ми родне
И драга ријека, крај које сам младост
У срећи ужив'о и с обала мирних
У вечери позне дивље руже брао
И чекао драгу у загрљај топли;
Испод златног неба, куд ми душа сада,
К'о тица кад прхне из клетке мрачне, -
Губи се и тоне међу успомене:
Сотонско проклетство форума крвавог
Прогна ме и врже туђини далекој -
Пустари бескрајној, гдје ми срце плаче
К'о јадно сироче на камену голом...
Ја свјетлости хтједох - ја слободу хтједох
И васкрсно сунце, да озарим њиме
Нијему Голготу, гдје истина дршће,
Под страшним мучењем умирања свога,
Са којом приступах пред охола лица
Што колајне златне припеше за груди
Не са свијетлих дјела но с бестида свога -

Са ниског тиранства, ком су олтар дигли
На развали мртвој светијех амвона,
Гдје грмљаху гласи човјека и бога.
Као блага јека васкрснијех звона.
Хтједох снажном руком да отргнем злато
И тај дрски раскош развратних салона,
Да обаспем њиме те блиједе сјенке
Што озеблом руком суху кору моле
И слушају кикот своје црне јаве...
Хтједох свету мис'о из понора глухих
Да повратим с даном на блиједа чела
Окованих душа, што проклињу небо
И богове хладне... Хтједох да загрлим
Изнурена тијела, па на жарко сунце
Да полетим с њима, да у јадна срца
Живу радост вратим, к'о прољеће топло
На глухој стрмени опаљеном грму
Што младицу враћа и надежом грије...
О, ја љубави хтједох! Ја милости хтједох,
Да са њоме збратим охولة и силне
Са презреним робљем, што крвавом руком
Пусту жетву збира у кошеве пуне
Гладних господара... Хтједох... Ал' к'о вихор
Плодове обилне што их здраво стабло
Са надежом топлом на гранама својим
Сунцу изнијело, поруга и смијех
И сатанска воља вргоше у понор
Све подвиге свете, са којима хтједох
Пред грешне Кајафе да из гроба вратим
Пониженог бога и мир међу људе...
И сад, као и ти, путниче далеки,
Ја гледам небеса која ме не знају,
Небеса што никад сунца ми не дају,
Небеса што душу сатиру и даве -
Пустош, понор мрачни, у коме ми очај
Као гладни гавран јадно срце кљује.

Жањчић

Друга пјесма

Сањам...
 Небеса пламте, крвав огањ гори,
 Пустара глуха љутом ватром бије;
 Како сам жедан, како ли ме мори
 У грлу пожар па дубоко рије -
 Душу ми хвата, ломи је и дави,
 Усијан отров по крви ми лије!
 Зовем... Ал' нико неће да се јави...
 Ниједне палме у близини није,
 Широки хладом да жар збрише с чела
 И да ми пружи своје гране лисне...
 Ниједне капље! Ах, ниједног врела,
 К'о слатка нада да преда мном блисне
 И благом струјом да поздрави мене
 Сребрни талас - његов жубор меки,
 Сморена душа да радосно прене
 У плаво кубе небеса далеки'...
 Посрћем, падам, као галеб они
 На мрачни талас бурног океана -
 Широко крило кад му вихор ломи
 Па крвца тече из дубоких рана,
 Док даљни друзи под сводом азурним
 Крилима грле сву милошту благу
 И славе живот са кликтањем бурним
 Уз ведру радост и слободу драгу...
 Живота дајте!... Облаче са гора,
 Донеси хладак страдалнику младом...
 Огњеви дршћу, к'о крвава мбра
 Таласају се с поразом и јадам.
 Умирем... Ето, црна жена ступа,
 Очи јој сјакте к'о паклене зубље, -
 Гладно и жедно моје прси чупа
 И канце пружа све дубље и дубље -
 Хоће ми срце... О, не кољи тако
 То добро јање, ком је љубав мис'о!

Ја сам са њиме многе дане плак'о
И многе сузе невољнима брис'о...
Право и свето љубили смо брата,
Страдали с њиме у мрачном животу;
Дубоком маглом кад се олуј хвата,
С другом смо својим гледали Голготу...
На јаук ранô ми смо будним слухом
Пружали љубав и мелеме драге,
И грлио нас патник руком сухом
На своје прси сморене и наге.
Лагали нисмо! К'о што сунце води
Слободни данак просторима плавим,
Истина, што се на страх мраку роди,
Ступаше с нама по стазама правим.
Пусти ме!... Стани!... Не кидај живота!
Та ја га волим, ја га тако волим...
Ал' заман врисак: нијема страхота
Све дубље рије са канцама голим...
Умирем ево, док тамо далеко
У златном блијеску оаза се сјаји,
Вјетрићи струје и шаптање меко
Висока палма над водама таји...

Трећа пјесма

Прољеће је... Појте, о ви, срца здрава!
Прослављајте вијек и небеса плава!
Плетите вијенце!
А ти, мила момо, у косице свијај
Прољетне првјенце!
Младост, живот, здравље и веселе дане,
Ето, јарко сунце носи на све стране.

Ал' не мени... Ја сам суморан и нијем...
Не диже се душа небесима тијем, -
Хладан ми је зрак...

Кашчић

К'о да мутне сјенке прате ме и гоне
У дубоки мрак;

К'о да чујем врисак дуге клетве оне
Што у мору суза дави се и тоне...

Гдје сам?!... Нема сунца, зрак му је посрн'о...
Да, божије чело пусто је и црно,
Као црна коб...
А под њиме земља, та крвава грудa,
Дубоки је гроб,
У коме је давно иструхнула мис'о
Што је бог и човјек светом руком пис'о.

Гдје сам?!... Да, на гробу, гдје рђа и гасне
Ореола златна невиности часне
Што је бесрам тре...
Хај, прољећа нема... У вртлогу црном
С небом сунце мре...
Мраз је... Дух се леди... Широм злодух блуди
И сатана вришти из погледа људи...

Четврта пјесма

Као црна јата, штоно одлијећу
Са крваве гозбе - с гомиле тјелеса,
Ја вјекове гледам како пролијећу
У далеке магле нијемих небеса.
Њима неће људска записати руке,
На широком листу повјеснице дана,
Ни славу ни тријумф, него клетве мукâ
И крвава слова крвавијех рана.

Колијевка њихна одњихала није
Милости ни срца за утјеху суза
Што их голо робље без престанка, лије
Под крвавим кнутом усред тврдих узâ.

Под њиховим бдењем, на плач милиона,
Нијесу се дигли они храми свети,
С њихових амвона, уз васкрсна звона,
Да слободна ријеч загрми, полети...

Да заштити правдом згажене и слабе,
У дубокој тами што невољно пате;
Да порази силне, што туђ хљебац грабе
И људима пуне мрачне казамате.

Тигровима гладним тапшали су они
И са њима грезли у невиној крви,
Нит' су чули клетву, која сузе рони,
Нити јаук срца кад их самрт мрви.

Они су вијенце Неронима плели,
Смијали се с њима са гомилом слуга...
Па и бога живог они су одвели
На мрачну Голготу да му с' руља руга...

Да, бог! Бог је мртав, а с њим и слобода...
Ено, ја је видим... Хладна и нијема...
Окована рукам' фарисејског рода
Људе зове, тражи, али људи нема...

Само змије крв јој из њедара пију,
А враг маљем својим притврђује ланце...
Ноћ је... Жарка сунца у тмини се крију
И вукови вију кроз горе и кланце...

А к'о црна јата, штоно одлијећу
Са кржаве гозбе - с гомиле тјелеса,
Роб вјекове гледа како пролијећу
У далеке магле нијемих небеса.

Пета пјесма

У нијемој ноћи походи ме она -
Моја мртва мајка чело ми целива,
И к'о далек поздрав васкрснијех звона
Њена блага ријеч мехлем души бива:

Ја не дођох, сине, да плачем и јадим
Над судбином твојом невоље и туге,
Него твоју душу да вјером подмладим,
Да је дигнем с мрака у шарене дуге.

Знаш гробове оне, свијетле и драге,
Што се нижу широм отаџбине твоје?
Из пепела њихна ја ти носим снаге
И златне звијезде да пред тобом стоје.

Хајде, крећи даље! Не залази путе
Којима те мис'о светитељска води!
Данас милиони погледају у те,
К'о у сунце кад се иза магле роди.

Твојим гласом зборе безбројни и многи,
Са јадима твојим хиљаде се друже
Што, проклињућ живот гладни и убоги,
Господскоме куту у веригам' служе.

Прени и поведи то робље без нада
На свјетлило жарко радосног живота;
Удруженим мукам' мучитељ се свлада -
Васкрсење спрема бич, крст и Голгота.

Гледај! Бурно море у небеса пљуска
И пјенама мутним у облаке бије,
А брод тамо-амо, као празна љуска,
Диже се и пада и у маглу крије.

Ал' он пропаст неће! У ноћи, у мраку,
Будни морнар кличе - не погиње чело,
На кормило меће своју руку јаку
Па у понор гледа и пркоси смјело.

Гле водиље златне, гле звијезде оне
Што кроз облак тиња! Она борца води:
Кад му рука пане, кад изнурен клоне,
Златна му звијезда нову снагу роди.

Да, још корак један и у мирну луку
Страдалник ће доћи да одмори снагу;
Он ће своме роду пружит јаку руку,
И пољубит чедо и загрлит драгу.

Прени! Ја ћу дати снаге чеду своме, -
Моја љубав и сад умрла ти није:
Зар не чујеш, сине, да у срцу твоме
Моја крвца струји, моје срце бије?!

Прени и поведи то робље без нада
На свјетлило жарко радосног живота!
Удруженим мукам' мучитељ се свлада, -
Васкрсење спрема бич, крст и Голгота.

Шеста пјесма

Вјетар хуји, кроз мрак срне,
Као јаук гладна тигра,
А по челу ноћи црне
Крвави се пламен игра;
К'о да страшни тренут куца,
Небо дршће, земља пуца.

О ти који немаш крова,
Што те тамни очај веже,

Кажичић

Како ли ти поноћ ова
Живот ломи, грло стеже,
И с облаком црних јада
У дно твоје душе пада!

О, да ми је дворе оне
По којим' је раскош пао,
Скупио бих душе боне
Па им топли одар дао, -
Све ризнице пуста блага
Нек невоља носи нага!

Нек се згрију руке мртве,
Нек оживе лица сува,
Што их судба, као жртве,
Низ поноре мрачне грува,
Што им мирног не да санка
Цигле ноћи, циглог данка.

Али заман жеља збори!
Мој је станак мала соба,
Слаби жижак једва гори,
К'о пламичак више гроба,
К'о да и он са мношћем плаче,
Па задрхти болом јаче...

О, колико сред палата,
Гдје се црни злодух скрива,
Гладних јата и целата
Сад на мирном одру снива!
А мој станак - пуста соба,
Као душа једног роба...

О, да бијех тиран худи,
Што невољу јадом кињи, -
О, да бијех небрат људи,
Не бих био патник сињи;
Пода мношћем би сада била
За ложницу мека свила...

Али нека, нек се пати
Под теретом снага трудна,
Нек за муком мука прати, -
Неће клонут душа будна,
Нит' ће икад бити друга
Црног јата, ниских слуга.

Озарена мишљу светом,
Што јој пружа вјере јаке, -
Она ће се дизат летом
Кроз олује и облаке,
Да прокуне грешне доли
И свом богу да се моли.

Оном богу што је стао
Са тешким крстом на Голготу,
И са својом смрћу дао
Свјетлост духу и животу, -
Богу снаге, смјеле жртве,
Што из гроба диже мртве.

Седма пјесма

Пред силама мојим градови не стрепе,
Нит' с бедама мрачних тучна грла ричу
Низ просторе мутне широкијех мора
Пред мојијем скиптром не почињу робља,
Нит' из њихни' грла пролама се јека
Што прославља дрскост земаљских богова.
Пред престоље моје не згрћу се рпе
Из мајдана златних, у којима гладник,
За залогај сухи окорјелог хљеба,
Хладно гвожђе стиска и ударом тресе
Изнурене прси и душу озеблу...
Не, богати исток не нуди ми раскош,
Нити драга моја под гроцем бијелим

Жањковић

Ситни бисер ниже и у косе сплеће
Трепетљике златне... Не, судба ми није
Погладила чело, нит' шарене дуге
Извела на зреник - да искрама златним
Прогоре и сину над стазама мојим...
Мој је живот степа, суморна и пуста
И бескрајна степа... Залуд мрачна душа
Узлијеће жудно преко мртвог гробља:
Ту небеске капље не налази она,
Нити једног врела - да дубоку жеђцу
Угаси и тихо, под широком палмом,
Сан усније благи. Хај, широка крила
Орлу су пребијена - у гротлу ме вежу
Карике кржаве... Ја сам роб... Не, стијена
Отаџбине драге, што високим челом
Кроз облаке стиже и о јаке прси
Громове разбија и вихоре ломи...
Ја сам краљ! О, чујте ви бози земаљски!
Ја сам краљ! О, чујте ви горде палате,
Гдје оргија пјана и пошљедњу капљу
Ропске крви пије! Ја сам краљ, о, чујте,
Краљ што везе кида и мачеве ломи
О сатанска ребра нискијех целата!
Ја сам краљ што служи патнику и робу,
Ја сам краљ што диже народе и правду,
Ја сам краљ слободе, што ће светом мишљу,
Као златно сунце васкршњега дана,
Оживити гробља и спутаној руци,
Са гранчицом крина, вратити спасење
И златна небеса, да пропоју гласом
Пробуђеног бога...

Осма пјесма

Што ме зовеш, тицо мала,
Из присјенка ноћи тије?
Шта на златној мјесечини
Твоја слатка пјесма збори?
Јеси ли ми долетила
Са пољана питомије',
Гдје маслине модре шуме
И румени гранат гори,
Гдје се плаво небо свија
На пропланке и на луге
И по б'јелим облацима
Шара оне миле дуге,
Гдје 'но слатко вјетрић струји
Кроз прутове лозе танке
И губе се с лептирима
Низ осјеке и пристранке?

У твом гласу к'о да чујем
Глас који ми души годи,
И уздисај топлих жеља,
Што молитве богу зборе
Ах, та мила пјесма твоја
Моју бону душу води
На лијепе веђе оне
Испод којих сунца горе...
Гле, преда мном кућа мала
Сакривена под тополе...
Она чека, руке шири,
А мило јој срце бије;
К'о на цвјетку што је ост'о
Сам на врху ст'јене голе,
На два неба - на два ока
Дршће свјетлост суза тије'...

Кашчић

Она зове... Али заман
У твојем срцу жудња гори,
Заман шириш руке драге,
Заман ти се срце нада;
Ја сам морнар што се диже
На вихору да се бори,
Да преброди вртлог мрачни
И поноре мутних јада.
Ал' у магли када блисне
Златна круна жељних дана;
Кад васкрсна звона грмну
С милог краја, родних страна;
Кад прелије живот крепки
Успавано, мртво гробље,
И пред силне с ведрим челом
Кад слободно ступи робље:

Надај ми се!... О, нек' тада
Твоје мило срце бије,
Да на њему млади борац
Изнурену душу згрије!
И сновијајућ' на твојем њедру
Тихи покој златна раја,
Да расхладим прси жедне
Слатким дахом родног краја,
Гдје се плаво небо свија
На пропланке и на луге
И по б'јелим облацима
Шара оне миле дуге,
Гдје 'но слатко вјетрић струји
Кроз прутове лозе танке
И губе се с лептирима
Низ осјеке и пристранке?

Девета пјесма

У мутне магле, уз стрме путе,
Куд вихор мумла и дивљим крилом
Облаке бије и превија их
О тврди гребен хумова мрачних,
По којим' љути громови режу
Имена страшног крвава слова, -
Ја крепко ступам и кроз сан златни
Ја тебе гледам и тебе љубим,
О драго крило родног ми краја,
Мучена грудом народа мога!...
К'о лако тиче из хладних мрежа
Слободи драгој росних планина,
Гдје с првом пјесмом и летом крила
Поздрави сунце и небо плаво
И слатки жубор вода бисерних, -
И моја душа с поздравом слатким
Губи се теби и жељно пада,
О крви моја, о земљи моја,
О мајко моја, на прси твоје
Свете и миле...
Низ родна поља и горе твоје
И висок гребен - што звјезде љуби
И слуша како под њиме доли,
Кроз росне гране ружица дивљих,
Шушкају косе бијелих вила -
Прелази она и тражи стазу
По којој шуми одора златна
Слободе драге... Ал' стазе нема...
Свуда је пустош, свуд мрачни понор,
Свуд цвиле дуси отаца силних...
Свуда су ране, свуда су сузе,
Ој, сузе твоје...
Ал' благо оном ко суза има:
У тога срце умрло није! -

Кажичић

О, тај ће опет, к'о титан силни,
Загрмит гласом освете драге
И врућим млазом румене крви
Прелити путе који га воде
Широком царству побједи златне.
О, плачи мајко! И небо плаче,
Ал' од тих суза, на пустој груди,
К'о слатка нада што срећу нуди,
Зашуми талас високих жита,
И боно срце ратара трудног
Прелије звуком радости нове.
О, плачи мајко! О, плачи роде!
Јер једног дана од суза тијех,
Што ти их вихор по груд'ма леди, -
Велико сунце, к'о милост бога,
Кроз твоју поноћ блиснуће благо
Са златним жезлом слободе драге,
И моја душа с душама многим
Гледаће тада како се крију
Цезари силни, стрвине жедне,
К'о тавне варке дубоке ноћи
Од златне искре васкрсног дана
У мутне магле, јазбине глухе.

Десета пјесма

Приклоните грешна чела,
Вашој сили ура бије!
О, кајте се, грешни дуси
Над развалом воље дрске!
Бог кога сте разапели,
На страх вама, мртав није;
Он из гроба ускршава
И вериге ломи мрске.

Бог све власти и живота
Вашу ниску вољу гази,
И пред силом духа крепког
Бедеми се ваши оре, -
Он у понор мрачном робу
Са гранчицом крина слази,
И сморене душе води
На свјетлило благе зоре.

О, кајте се, мрски бози,
Ви што нисте бога знали!
Приклоните грешна чела,
Попрскана ропском крви!
Ваша царства и бедеми
У крвав су талас пали,
С ваших глава силно племе
Позлаћене круне мрви.

О, ја чујем из даљине
Мутни жагор, крвав бој;
То сурвани демон гине
И, к'о потрес силних вала,
На бедеме црних зала
Полијеће народ мој.

О, ја чујем како грми
Силног робља свети глас;
Он са својих пута стрми'
У пољане плодне слази
И слободном стопом гази
Мртве силе, мртву власт.

О, ја чујем како бије
Јако срце рода мог.
Света мис'о пала није:
Из пепела жар је блисн'о,
Брат је брату руку стисн'о,
Из гроба се јавља бог!

О, кајте се, мрски бози,
Ви што нисте бога знали!
Приклоните грешна чела,
Попрскана ропском крви!
Ваша царства и бедеми
У крвав су талас пали,

С ваших глава силно племе
Позлаћене круне мрви.
Бог се рађа! Чујете ли
Глас побједи и страхоте?
Он проклетство вјечно баца
На форуме и Голготе...

***

И преста силни клик...
Док је кроз варку снова кроз сузе гледо он
а родној, драгој груди побједне славе трон
И спаситељев лик:
Из магле самрт писну и згаси срца плам,
И он је нијем леж'о на пустом одру сам...
Вјетрови туђих горâ прелазе његов гроб -
Он сања... а згажен народ и сад је крвав роб.

СИМЗЕРЛА

С литица се гавран крије,
Пребија се санта тврда;
Из даљина свијетлије',
Као санак благ и мио,
Сузне магле плове ти'о
Преко наших родних брда.

Не умири с тајних јада,
Загриј своје прси ледне!
Чуј! Симзерла пјева млада,
Она б'јеле шири руке
И, уз миле, слатке звуке,
Дарове ти пружа чедне.

Гле, првјенац лептир мио
Косице јој меке љуби;
Уз гукање, њежно, ти'о,
По сунашцу благодатном
У пољане чеду златном
Лећу кумре и голуби.

Живот, живот! - кличу гласи,
Бијеле ките шапћу с грана,
Шуме горе и таласи;
А на поља и на луге
Кроз шарене трепти дуге
Златно коло ведрих дана.

Здраво, срећо! У зрак свети,
И без бола и без туге,
К'о тица ми душа лети
И далеко тамо губи.
Да изгрли, да ижљуби:
Небо, сунце, шарне дуге.

Кашчић

***

Ноћ је... Теби није сан покоја дао
Да ти љуте ране у прсима хлади;
Сâм, без друга, брата, неутјешно гинеш,
Страдалниче млади...

Глуха ти самоћа оковала снагу,
Притисла ти срце споменима дана,
Без сузе, без бола, кад си срећу брао,
К'о плодове с грана;

Кад ти душа текла слободно, бескрајно,
Пуна свјетлог сунца, као талас они
Низ пучину плаву кад се бурно отме
И далеко склони.

Но све је протекло... Ти кроз сузе гледаш
Догорјеле огње и повело цв'јеће;
Прољеће ти давно умрло под мразом
И вратит' се неће...

Ал' чуј шапат они! Слушај шумор благи!
То је свети позив милости и тајне.
Зар не видиш мајку?! Над њом небо плаво
И звијезде сјајне.

Она тебе зове - да разгони облак
Под којим ти зебу изнурене снаге;
За дубоке ране мехлеме ти нуди
Обилне и благе:

Ено, бистре воде под тополлом струје;
Ено, лаки вјетрић низ брда се свија,
А језеро плаво, пуно звијезда златних,
Лагано се њија.

Зар не видиш у њој љубав и слободу,
Не осјећаш душу што јој простор кружи?!
На њедрима њеним свети су олтари,
Гдје сам господ служи.

Хајде! Ту ћеш наћи изгубљено благо:
Утјеху за боле, срцу среће трајне;
Зар не видиш мајку?! Над њом небо плаво
И звијезде сјајне.

Кажичић

НОЋ

Небеса трепте. Глухо доба стиже,
Плету се сјенке преко трава меких;
Над тимором се златна круна диже -
Мјесец се враћа с путева далеких.

Како је лијеп, како ли је мио
Тај млади путник усред ноћи тије!
Дарове златне, што их с неба снио,
Он плавом цв'јећу у чашице лије.

Милује, љуби поља и пристранке,
Блиста на валу стрменијех врела,
И провлачи се у маглице танке -
У б'јела јата поврх мирних села.

Шапће и стрепи с класићем немирним,
Бдије над санком скривених љубица,
Па даље плови морима етирним
У златном колу несаних звјездица.

И мене зове, санком ме опија:
Драгој ме води у самотне дђце,
Златне јој руже по косама свија
И са мном љуби под бијело гроце.

ГОРШТАК

Пустите ме! Мени није
У тој вреви живот драг;
Гдје 'но љепше сунце грије
И плаво се небо свија,
Гдје 'но златно класје њија
Слаткин дахом вјетрић благ;

Тамо, тамо, за том гором
Гдје плодове штити Бог,
И гдје рано, рџном зором,
Уз шуштање бистрих врела,
Звоне звонца мирних села -
Тамо нађох мира свог!

Тамо, тамо у самоћи,
На ме чека невен мој...
И у дану и у ноћи
О њему ми душа снови, -
У два она ока жива
Гледа сунце и дан свој!

Не треба ми другог блага -
Свега ми је дао Бог!
Моје благо моја драга,
Са ње ми је живот мио,
У њој ми је свијет цио
И сва радост срца мог!

О, слатка су њена уста -
Пољубац јој тако благ!
А коса јој мека, густа,
У њедрима руже двије,
Под ружама срце бије,
Дивно срце - алем драг!

Кажичић

Пустите ме! Тамо, тамо,
Гдје 'но слатки слушах пој,
Гдје ме радост срета само
И гдје љепше сунце грије,
Тамо ми је, тамо ми је,
Небо моје, живот мој!

ХИМНА

Српског црквеног пјевачког друштва у Д. Тузли

Боже силни
Наших дједаâ,
Ти, у ком је моћ и влас',
Данас братство
У те гледа -
Благослови, Боже, нас!

Благослови
Срца ови'
Свети пламен силом свом!
Ти нас буди,
Да нам труди
Слави воде мили дом!

Не дај да нам
Силе клону,
Нека буде врагу лом!
Пошљи благу
Милост ону
И помози Србу свом!

Ој, помози,
Да у слози
Дивље чете нађу нас!
Нек се плаше
Силе наше,
Боже силни, чуј нам глас!

МИРТЕ

Kennst du das Land...

I

Ходите ми ближе, славујићи драги,
У тој милој ноћи, док се санак благи
Над шумицом вија,
Да пјевамо злату што ми топле руке
Око врата свија -
Нек' у славу њену најмилије звуке
Са бокешких брда благи вјетрић њија.

У миртама слатким крај плавог Јадрана,
Пјевајте ми ружи која није брана,
Као чедна шкољка
Што у души храни бисер који није
Так'о јад ни бољка;
Пјевајте јој слатко, нек' вам срце бије,
Јер у њедру њеном прољеће се крије...

II

Млади мјесец трепти па те љуби ти'о
У румена уста, у обрашчић мио
И, препунан среће,
Он ти златне руже, што их с неба брао,
У косице сплеће,
Шапће ти и стрепи - као да би пао
На њедарца твоја па те к небу звао.

Али твоја рука мене јаче стисне,
И млађани мјесец, сврх шумице лисне,
Блиједи и дршће...
Ти ми свијаш главу и жудњама свијем
Приљубиш се чвршће;
Ја ти љубим усне, сласт ружица пијем,
А над нама болно златни мјесец дршће

III

Невине, к'о чедност миле душе твоје,
Над плочником нашим мале мирте стоје
Па с лако њишу;
Цв'јетићи им б'јели слатку росу пију
И нечујно дишу,
Кидају се, трепте и над тобом вију,
К'о анђели златни уз молитву тију.

Ја знам шта би хтјели: на ружице двије,
Што их твоја рука косицама крије
На њедрима нагим,
Да се редом свију па сву душу слију
Са мирисом благим...
Зар не чујеш шапат, њину тугу тију? -
Гле, од слатке чежње они сузе лију...

IV

Твоје миле руке узглавље ми меко;
С њих кроз грање гледам у небо далеко,
У звјездице јасне,
У те златне руже што их нојца диже
Изнад Боке красне,
И гледам сан слатки све ближе и ближе
Са гранчицом крина како мени стиже.
Ја бих тако, драга, преминути хтио
Под миртама скромним гдје шапуће ти'о
Овај вјетрић мио,
А споменик цигли, пун миља и блага,
Ти да будеш драга,
Па док сунце сјаје изнад ових горâ,
Да ми хумку красиш к'о Фарнешка Флора.

V

Откуд јарко сунце сад кад нојца броди?
То с далеких шума Артемида драга
Са нимфама ходи;
По обали мирној, весела и блага,
Она коло води.

Гле, набрани хитон скрива њене прси,
А златну јој косу морски вјетрић мрси.

Не бој се, не стрепи, она тебе неће.
Артемида млада - она штити цвијеће,
Само злоћу мори,
А у теби, драга, сва је милост блага
И срце што гори,
Срце које љуби, к'о што љуби она
Из драге Елиде младог Ендимјона.

VI

Ноћне тице слуте. Ето бура стиже,
На бедеме старе вал се с валом диже,
Ломе се и прште,
А бедеми крути, к'о цинови љути,
Само чела мрште,
Нити чују тамо гдје вал бије јаче,
На обали пустој к'о да нимфа плаче...

Чуј, драга, са мора сад се јаук хори!
То се млади морнар с вјетровима бори -
Он би драгој хтио
На обали пустој што од бола цвили
И умире ти'о...
Ал' бездано море у небеса срне, -
Над скрханим бродом пиште тице црне...

VII

Пред ножицам' твојим, оборене главе
Миришу и стрепе љубичице плаве,
К'о да свака моли:
Пољуби ме, драга, твој пољубац мио
Моја душа воли -
Сву милошту слатку ту је господ слио,
Ту анђео сваки посвећен је био
Кад је у рај хтио.

А ти к'о да чујеш шта цвјетићи желе,
Примичеш им лице и уснице вреле
Па те љубе редом
И гледају у те - уздишући лако -
Својим сузним гледом.
Ал' мани их, мани... Ја се, душо, бојим
Да ти слатку душу не испију тако
Пољупцима својим...

VIII

Како ли те љубим, како ти се дивим,
О шумице драга с изворима живим,
Како ти се дивим!
К'о да у сну ступам са пустога краја
На прагове раја,
Па весело гледам у даљине свете
Како златна чеда са трубама лете.

А најљепше чедо ту ружице бере,
Па ми руже пружа и, препуно вјере,
Милошту ми збори -
Вели само за ме, у вртима својим,
Да га господ створи.
Па ме љуби, љуби, а ја блажен стојим
Грлећ златно чедо на грудима својим...

IX

Позн'о сам те давно! Од младости ране
Твоју милу слику моје груди хране:
Љубичица блага
На пољима родним причала ми ти'о
О твом оку, драга,
А у мом је врту један вјетрић мио
У чашици крина с твојом душом био.

Позн'о сам те давно! Ја те свуда срета':
У прољећу златном, у сунашцу лета,
И кад нојца таји
Ружâ мирис мио, а са неба ти'о
Златни мјесец сјаји...
Позн'о сам те! Свуда твој лик ме зачарô...
Гледајући у те бог је свијет стварô.

X

А куда се ноћас по гранама вереш,
Ти деране мали, па цвјетове береш?!
Гле, још си се свук'о
Па на вјетру зебеш! Хаљину обуци
Док те нисам тук'о,
Па се одмах кући, неваљалче, вуци,
Јер, тако ми клетве, шиба је у руци.

Шта, ти ми се смијеш! Чекај, злоћо мали,
Знаћеш како шиба по ножицам' пали!
Не криј се, знам гдје си! -
Тако, мој си, лоло! А сад, мали гољо,
Ту преда ме лези!
Шта, ти имаш крила! Гле, лук, оштре стр'јеле!
О Љељо, о Љељо, виле те однијеле!

XI

Не уздиши тако, љубичице плава!
Гле, на моме крилу моја драга спава;
Не буди је тугом,
У присјенку мирном спавај и ти ти'о
И почивај с другом.
Она ти је сеја... Један анђ'о мио
Из златног вас раја на земљицу снио.

У чашици твојој слатка капља блиста,
У срдашцу њеном вјера, љубав чиста,
И душа јој иста
К'о листићи твоји: мирисна и блага,
И слатка и драга.
Она ти је сеја, твоја сеја права, -
Спавај, спавај и ти, љубичице плава...

XII

Слушај, драга, шта нам прича вјетрић мио:
Ја знам једно мјесто, гдје језеро ти'о
Плави се и њија,
А ту ружа једна, мирисна и чедна,
На вале се свија,
Па ноћу, кад с неба пада роса чиста,
Над језером плавим кад мјесец заблиста,

Крај лијепе руже један лабуд бдије
Па јој слатку душу својом душом пије
И од чежње пати...
И пошљедњу пјесму што у срцу крије
Он ће ружи дати...

И кад умре лабуд, он ће живит јоште
У тој слаткој пјесми вјере и милоште.

XIII

Облачићи драги, куд вас жеља гони?
Ако ћете тамо, преко брда они'
Гдје'но пјева славље,
Оном златном рају - моме родном крају
Носите поздравље!
Реците му ти'о на починку своме:
О лијепи крају, благо сину твоме -

Њега небо љуби... Бог га себи звао
Па најљепшу ружу из раја му дао,
Којој друге нема;
Па сад с милим благом - с милооком драгом
Он се теби спрема,
Да му твоје сунце милу ружу грије, -
Да му сеји руке око врата свије...

XIV

О, како су слатки ови часи тајни,
Кад путују душе до звјездица сјајни',
Кад се срца грију,
Па, препуна сласти, пламена и страсти,
Светом вољом бију,
А ноћ тихо броди, вјетрић мирте њија
И цв'јетове бијеле љуби и испија!

О слатки тренуци, с којим сада бдијем,
К'о најдражег блага у данцима свијем
Сјећају се вас;
И кад младост мине, па кад зима тине
Моју бујну влас,
Вама ће се душа враћат' пуна вјере -
Да цв'јтиће златне свом анђелу бере.

НОЋ У БОКИ

Херцег-Нови ћути... Тек с Тврткова града
Из бршљана свелог, пун бола и јада,
Свети гласак звони...
Да л' то добри анђ'о над могилом нада
Благе сузе рони?
Ил' рањено тиче у ту нојцу црну
Са починка свога са цијуком прхну?

Не, ја знадем гласак што се болом креће:
То ловћенска вила на руине слеће
Па их сузом кваси.
За златнијем добом, што се вратит неће,
Златне трга власи
И цјелива бршљан - цигли вијенац свео,
На развали краља што се тужан сплео.

МОЈА КОМШИНИЦА

Има неко доба све ме чежња мори,
Све ми нешто срце уздише и гори;
Па ти немам, брате, ни мира ни станка,
Него дуге ноћи ја бдијем без санка
И стишавам срце и њиме се мучим,
Па до зоре тако памети га учим;
Али лудо срце не чује шта зборим,
Него ме све пати ударима горим,
И дршће и стрепи, као лист са прута,
И зове ме тамо одмах преко пута,
Под широким дудом од стољетних дана
Гдје кућица стоји кречом окречана,
Па к'о да су вјетри снијег нанијели -
Спрам јаркога сунца она се бијели,
А ноћу, кад свјетла мјесечина гране,
Под широким дудом сва трептати стане...
Ту је, ту је оно што ми срце мами,
С чега ноћу бдијем до у освит сами, -
Ту је оно благо, љепота Мостара,
Кунем вам се, људи, свијем на свијету,
Што је бистре росе на горском цвијету,
Нико не би мог'о наћи капцу једну
Тако милу, сјајну, и чисту и чедну!
Кунем вам се, откад јарко сунце грије,
Запамтио нико 'наке очи није;
Лијепе и мудре, свијетле и црне,
Пуне живе ватре гдје ми душа срне!
И кунем се, што је ђула и бехара,
Све би својим лицем застидила Мара, -
Па још коса мека, она коса врана
Би мехлемом била и најљућих рана!...
Од јутра до мрака с прозора је гледим,
Па уздишем тако, чезнем и блиједим,

А мајчино благо послује и ради,
У широку софу жути шебој сади,
До шебоја ђурђиц и каранфил мио,
Уз црвени каранфил феслићен се свио,
Па кад вјетар духне кроз мурвине гране,
Мариним цвијећем миришу све стране.
Сад је видим, ено по танану платну
На ђерђефу лаком везе грану златну
И уз ситни везак, на доксату, слаже
Ону милу пјесму што је срце каже:
“О, сунашце јарко, свом смирају поћи!
О мој драги, ти ми под пенцере доћи!”
Па пут неба често мили поглед пусти,
Ко да једва чека да се вече спусти...
Па још, болан друже, кад недјеља сване,
На авлијска врата када Мара стане,
Бих, тако ми бога, аџамија посто,
У механи пио и без гроша осто!
Јер, да само видиш, у лијепе Маре,
Какве ли су, пусте, димије од харе!
Каква ли је на њој таласија ткâна,
Што јој њедра крије са два ђула рâна!
Какав ли је онај над повијом враном
Црвен фесић пусти са бисерли-граном!
Па да чујеш јоште звекет златних гривнâ
Кад наранчу жуту баци цура дивна,
И да видиш осмјех и слатка јој уста,
Би и тебе с мајком раставила пуста!
Па још оне очи што сву милост нуде! -
Благо оном чија вјереница буде!

О, ПУТНИЧЕ...

О, путниче из даљине,
Ако твоје срце гине
за љепотом, коју ниђе
Нити позна нити виђе,
За љепотом коју само
Рај у себи скрива тамо,
А ти ходи
И походи
Мој лијепи родни крај.

Гле, што досад глед'о ниси:
Плава брда, сјајни виси,
Подупиру небо наше
А под њима равне паше
И лијепа мирна села
Поздрављају бистра врела,
А к'о лаки, драги снови,
Б'јела јата - голубови
У златни се губе сјај.

Овдје, цв'јеће гледа на те,
Тамо слатки звук се њија,
А на руже и гранате,
К'о прамење сњежно, благо,
Лептирова јато драго
Своја лака крила свија -
А до плавих водâ они',
Куд пастирка стадо гони,
Позлаћени шуми гај.

Свуда живот! Свуда здравље!
У тополи пјева славље,
Вјетрић струји и на крилу
Златним зраком носи свилу,
А далеко рјека чиста
У широком пољу блиста
И к'о поздрав драг и мио
Њезин слатки шумор ти'о
У мили те зове крај.

О, лијепа земљо драга,
У теби су сва ми блага!
У теби је срећа моја!
У теби ми дух пропоја!
Па до гроба, тебе, мајко,
Твој ће синак љубит' жарко,
И у срећи, болу твоме,
Ти ћеш бити срцу моме,
Свети олтар, златни рај!

У ПРОЉЕТНОЈ НОЋИ

Душо моја, ти не тужи тако!
Ево ноћи, ево слатке тајне!
Весело се вијни и узнеси
Плавом небу у звјездице сјајне.

Буди тица што се диже летом
И рај славни на високој грани;
Па од бола, од судбе и људи
Ти се, душо, светом пјесмом брани!

Сад, кад нојца драгом цв'јећу слази
На разговор и на слатко бдење,
сад, кад Господ умрлим се јавља,
Душо моја, слави васкрсење.
Заборави да си икад била
У мукама, јаду и олуји;
Утри сузе, вијни се, полети, -
На пјесмицу зову те славуји!

МОЈА НОБИ...

Моја ноћи, када ћеш ми проћи?

- Никад!

Моја зоро, када ћеш ми доћи?

- Никад!

Моја срећо, кад ћеш ми се јавит?

- Никад!

Моје небо, кад ћеш ми заплавит?

- Никад!

Моја драга, кад ће наши свати?

- Никад!

Моја сузо, када ћеш ми стати?

- Никад!

СНИВАО САМ...

Снивао сам... Ноћ је била,
Небо било звјезда пуно,
А тих облак пловио је,
Златан као златно руно,
Ил, к'о да су благи вјетри
У звјездама поља плава,
Проносили златни вео
У ком мила зора спава.

Наша брда блистала су
Од свјетлости ноћне тајне,
Као да их препунише
Златна жезла, круне сјајне;
А долине, равни наше,
К'о драги су камен биле,
Као да су с б'јела грла
Ту расуле ђердан виле.

Свијало се голо грање
К'о да слуша божје слово,
А на свакој гробној хумци
Рађало се цвјеће ново.
Брда, доље, р'јеке плаве
И потока жубор мио,
Једним збором, гласом једним,
Мољаху се Богу ти'о...

Мољаху се Богу ти'о
А златан се облак пови
И пропоја: "Радујте се,
Ја сам вјесник дана нови!"
Ја сам вјесник среће, мира,
Мене к мртвим Господ шаље,
Да васкрсно сунце јавим!"
Па отплови небом даље.

А к'о тица када прхне
Из крлетке, мрачних жица,
И моја се душа узви
За облачком пут звјездица;
И далеко у висини,
Гдје се златни прамен вио,
У свијетлим звјездицама
Молила се Богу тио...

***

На румене усне твоје
Један ружин листак пао;
Ту, пун чежње, дрхтао је
И милу ти душу звао.

У њој му је сунце било,
О њој сањ'о у самоћи,
И шаптао име мило
Дуге дане, дуге ноћи.

Али заман чежња драга
Кад мразеви пред њом стоје:
С твојих усна одува га
Дах студени душе твоје.

Ти видјела ниси таде
Како тужно, без покоја,
С твојих усна мртав паде
Јадни листак - љубав моја.

Кашанић

БИЛО ЈЕДНО МОМЧЕ ЦРНОГОРЧЕ...

АЛЕГОРИЈА-

Алегорија

Било једно момче Црногорче
У планини, с орлом на висини.
Јуначка га срећа нанијела
На изворе гдје се купе виле,
Па му виле у помоћи биле:
Пружиле му крила и окриље
И све златне од небеса кључе
Да полети куд га срце вуче.

Заиграло срце у јунака,
Успламћела душа у јунака,
„Прегаоцу Бог даје махове”,
Па се диже да је небу ближе,
А небо му растворило двери,
Показа му чудеса и тајну,
Напоји га изворима светим
Бесмртија, мудрости и славе;
Научи га збору и говору
Што у души зажиже пламове
И диже је пут свијетлог сунца
Да пропоје химну Васкрсења;
Научи га збору и говору
Којим само вјечни бози зборе
Под облаком на врху Олимпа!

Дуго момче гледало чудеса,
Дивило се небу чудесноме,
И сва слова, што их Божја рука
Записала у Књигу Постања,
Мудро момче запамтило мудро,
Па он сађе вилам' у захлађе

А све виле у захлађу биле,
Збор збориле и јунака звале
Па му гусле јаворове дале —
Златне гусле са струнама златним
Кад загуде да мртве пробуде...

Заиграло срце у јунака,
На прсима тешке токе звече,
Токе звече, златне гусле јече,
Док уз гусле пропојало момче
Дивну пјесму, какву чуле нису,
Наше горе ни виле на вису...
Па к'оталас силовитог мора
Одбила се од крша и гора.
Разлила се у крајеве српске,
Појила их витештвом и снагом,
К'ошто јарко прољеће напаја
Бистром росом цвијеће и траву;
Одбила се од крша и гора
И, ко'јека Васкрснијех звона,
Орила се у дубокој ноћи
И бесмртним, пророчанским гласом,
Вјечну зубљу уждила у тами...

Многи дани промицали летом,
Много пута прољеће је јарко
Силазило у горе и кланце,
Доносило дарове и блага,
А још тамо на планинском вису
Свети гласи умиралли нису,
Још су златно поздрављали сунце
„Вјешти звуци дивнијех гусала”.

Али сунце за облаке зађе,
Сунце зађе а мрак Гору нађе,
А у Гори проплакале виле,

Жањчић

Златно им се саломило крило,
Златно крило и окриље златно,
Јер изгорје срце у јунака,
Јер потамње чело у јунака,
Умно чело што је „В’јенац” сплело,
Да се „виле у вјекове грабе
Да му в’јенце достојно саплету”,
Да се сјаје докле неба траје,
Да се слави док је сунца јарка,
Док је Срба и док је јунака!

О, Србине, знаш ли крше оне
Уздигнуте небу под облаке,
Што те зову на широка плећа
Да сагледаш Јадран у даљини,
Како хучним заплъскује валом
Дивну Боку и Приморје мило?
Тамо, тамо, врх Ловћена плавог
Твог Генија сахранише виле,
У лијепом завичају своје
Додоше му покоја и санка;
Тамо, тамо, на бесмртном вису
Што га небо за богове створи,
Гроб се диже бесмртника твога!
Тамо крени, име му спомени,
Прекрсти се и два и три пута,
Гроб цјеливај и два и три пута,
Он ће нама свети огањ бити
Да се њиме грију покољења!...

О, КУДА СТРЕМИШ, МОЈА ЖЕЉО ЛАКА?

О, куда стремиш, моја жељо лака,
К'о златан лептир преко мирног дола?
Зар не знаш тамо да је ружа свака
Умрла давно од мраза и бола?

Мислиш ли: и сад весело лепрша
Лагана шева, у јутру и вече,
Над бистром водом, са високог крша
Што доли пада и у раван тече?

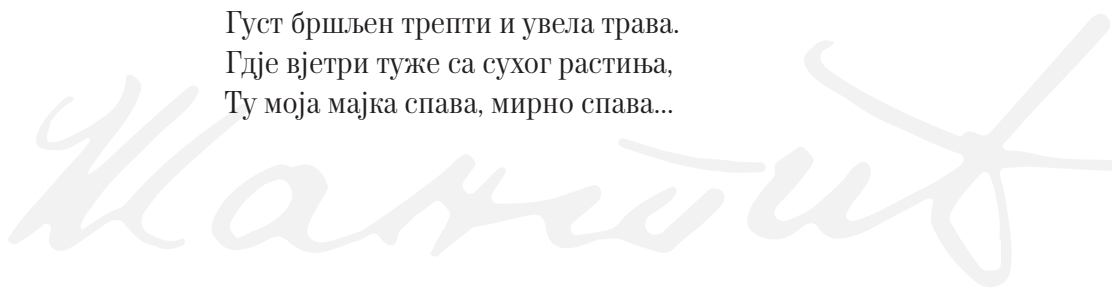
Мислиш ли: тамо, у одласку наглom,
Слушаћеш пјесму плавооке Ладе,
Да никад нећеш дршћати под маглom
На хладном каму, к'о сирак, без наде?

Ил' мислиш тамо, у валима бурним -
У том свијету, да те добро чека,
И да ћеш тако под небом азурним
Провести вијек без сузе, делека?

Не иди!... Тамо нема ни боравка!
Прољеће жарко умрло је давно...
Под мразним небом смрзнула се травка,
А вјетри звижде кроз продоље тавно.

К'о слаба тица, у вртлогу томе
Гдје људи живе саломићеш крила;
Врати се, врати завичају своме,
Врати се срцу, ту гдје си и била!

Ил' слушај! тамо гдје, пун хладног иња,
Густ бршљен трепти и увела трава.
Гдје вјетри туже са сухог растиња,
Ту моја мајка спава, мирно спава...

На њеној хумци, гдје сам дуго плак'о,
Анђео чува струк босиљка мека...
Ту остај вјечно! Ту је добро свако -
Тамо те љубав и сво благо чека...

МОЈА ПЈЕСМА

Не, бор здрави није пао -
Ја и сада крепко стојим!
Бог ми је јако срце дао,
Да у часу страшних дана,
Усред борбе и мејдана,
Не поникнем челом својим.

Не плаше ме громи они,
Ни вихори што ми лете;
Моја харфа и сад звони,
Свака струна снаге пуна,
Све звук ближе небу стиже
Штићен вољом судбе свете.

Па нек хује пусте ноћи
Пустим вјетром дивље силе!
С богом својим у самоћи,
При свјетлости звјезда нови',
Прослављаћу живот ови
Тихим гласом харфе миле.

Не, бор здрави није пао -
Ја и сада крепко стојим!
Бог ми је јако срце дао,
И кад олуј коби црне
С облацима на ме срне,
Он ме грије сунцем својим.

Ја сам поток што из горе
Кроз вихоре свој шум шаље;
И што више громи оре,
Што се више дажде слива,
Он све виши, јачи бива
и свом циљу лети даље.

Кажичић

НЕ ЗАСТАНИ...

Не застани! Све даље и даље,
Тамо гдје те твоја вјера зове!
Бог, који ти своју милост шаље,
Водиће те на подвиге нове.

Не дај срцу да га слутња свлада,
Нити оку да га суза роси;
Тамо куд те зове снага млада
Свој крст тешки на плећима носи!

Благо оном кога провиђење
Под бременим пут Голготе спрема!
На њ свијетло чека васкрсење
И његовој слави конца нема.

Пред њиме ће поникнути злоба,
Што му негдје оштри вијенац сплела,
Кад он силан дигне се из гроба,
А зâr божји загрије му с чела.

Не застани! Кроз маглу дубоко
С крстом ступај уз голетну страну!
Своје чело подигни високо
И радуј се васкрсноме дану!

ХОДИ, ДРАГА...

Ходи, драга, да плетемо в'јенце,
Да беремо прољетне првјенце:
Дивљу ружу и Ђурђево цв'јеће, -
Твоја мајка карати те неће.
Твоја мајка теби рухо спрема,
Што га љепшег у свој Босни нема:
Меке чевре и кошуље ткане,
А по њима од бисера гране;
За два бора - два ђевера сама
Два појаса из далеког Шама;
А за кума и за старог свата
Сву одору од сухога злата;
За јенђије, за рође и куме
Везен-чоху и слатке локуме,
Па још уз то шећер и аршламе;
Ал' најљепше отпремиће за ме:
Твоје косе што миришу смиљем,
Што их мајка миловала миљем, -
Твоје очи - два дубока санка,
Да их љубим до суђеног данка.

ЗАБОРАВИМО

Заборавимо слике прошлих дана,
Кад нисмо знали да смо племе исто,
Кад је у руци љут јатаган блист'о
Попрскан крвљу братовљевих рана.

Заборавимо да смо бојем дугим
Огњишта своја поткопали сами,
Са своје мржње остали у тами
И своје главе спустили пред другим.

Заборавимо! Једна нам је мати –
Једно смо стабло а са једне груде,
Па нек' нам једна и мисао буде
Што ће нам срцу нове снаге дати.

Уз тврда рала нек' са њива наши'
Одјекне пјесма јака к'о вал брзи,
Пјесма мирења коју туђин мрзи
И као сова сунца ње се плаши.

Посијмо сјеме, а да здраво буде,
И Бог ће свога благослова дати,
И једног дана свијех ће нас звати
Да златном жетвом награди нам труде.

Гле, свако стабло гранама се брани
Кад дође вјетар да му трга жиле,
Па буд'мо и ми обрана и силе
Земљи отаца што нас хљебом храни.

У њој су дивне шуме и захлађа,
Њене су ријеке као небо плаве,
Њена су поља пуна сваке траве,
А здрава лоза слатким плодом рађа.

Живимо за њу! Бог нас њојзи даде,
Па, ако нам је своја мајка драга,
Будимо браћа да будемо снага
И своме добру сазидамо зграде.

Што да нас вјере на злу мржњу гоне
Кад наша срца једном ватром бију?
Кад наше мајке покрај чеда бдију
Зар једну пјесму не пјевају оне?

Једног смо стабла огранци и грана,
Па не питајмо ко је вјере које;
Ми ћемо учит' јеванђеље своје,
А ви се свога држите Корана.

Заборавимо! Једна нам је мати –
Једна нас земља једним хљебом храни,
Па нека брата брат рођени брани,
И Бог и Алах добра ће нам дати.

БУРЂЕВО ЈУТРО

Бурђево јутро смијало се на те,
Мило и плаво као твоје око,
А ти си крадом газила дубоко
У бистри поток бијела и нага...

Около младе шумиле су врбе
И свима лептир на ружама бдио,
А ја сам скривен близу тебе био,
Дршћ'о и сањ'о сан младости прве...

И док је поток причао ти тајно
Најљепшу бајку из минулих дана,
Ја на те бацих киту јоргована
А росна кита на њедра ти паде.

Ти лако прену, к'о стабљика вита,
И косом прикри своје њедро наго, -
И ја сам виђ'о: твоје лице благо
Руменим стидом како мило плану...

Тако и зора кад је путник згледа
Од стида гори, сва света и чиста,
Ал' од тог стида сво небо заблиста
И жива свјетлост људима се роди...

И у мом срцу свјетлило се роди
И њим завлада моћ и сила твоја,
И млада душа весело пропоја,
Да тебе слави у бесмрћу своме...

ОТАЏБИНИ (Пјесма заробљеног Бура)

Продали су тебе... Преко твојих крша
Мутан облак стреми све брже и брже;
Са бедема наших туђи ст'јег лепрша,
А пољима, мајко, туђи коњиц рже;
У твоје олтару пламенови трну,
Залази ти сунце и небо се мрачи;
Продали су тебе к'о робињу црну, -
Плачи, мајко, плачи!

Заман твоју дјецу снажи вјетар тврда,
И заман се море наше крви лије,
Заман Дуги Тома одјекује с брда
И логоре мрске смртним огњем бије:
Застава ће твоја посрнути гробу,
Пребиће се шаре и осветни мачи;
Вериге ће љуте звечати на робу, -
Плачи, мајко, плачи!

Плачи, јер ће пак'о бити гдје рај стоји
И твој син к'о сужањ живог бога клеће,
Јер никада више са храмова твоји'
Звук празничких звона поздравит га неће;
Без вјере, без снаге и пун кобне слутње,
Гледаће у небо што се над њим мрачи
И са болом слушаат' како громи тутње, -
Плачи, мајко, плачи!

У дан златне жетве глас веселог поја
Одјекнути неће преко наших страна,
Погребну ће пјесму јадна дјеца твоја
Пјевати над мртвом срећом својих дана,
Јер плодове твоје разлијеће други,
А твоју ће дјецу невоља да тлачи;
Слобода ће наша сивати сан други. -
Плачи, мајко, плачи!

Све ризнице златне и сва твоја блага,
Што их с неба прими, туђину ћеш дати,
А ми ћемо постат' сиротиња нага
И свога крвника домаћином звати;
Синови ће твоји жуђет' кору хљеба
И сносити јарам све црњи и јачи;
За нас неће бити ни бога ни неба,
Плачи, мајко, плачи!

О, ГДЈЕ СИ, БОЖЕ?

О, гдје си, Боже?... Ја Те свуда тражим;
Вјерујем у Те и вјером се снажим,
И кад ми душу тешки сумор свлада,
Она те зове и теби се нада,
И Теби, Боже, глас молитве спрема
И њом те зове, али тебе нема!...
О, гдје си, Боже?... На овој планети
Куда те воде твоји путе свети?
Јеси ли тамо гдје пламови горе,
У славу твоју гдје се псалми хоре;
Гдје 'но ти тамјан и измирну пале
И тебе, бога, хоровима хвале;
Гдје звона славе час твога постања
И вјечну свјетлост твојега саздања?
Ил' тајно ступаш од људи до људи,
Па смирен гледаш како правда суди,
Како се ломе вериге са робља
И живот ниче из мртваго гробља,
Како се слави твојега свемира
Подигу храми освештеног мира,
И како смјерно човјечанство ово
Љуби и шује твоје свето слово?
О, гдје си, боже?... Милост ми подари,
Јави се мени и дух ми озари!
Ал' заман питам, твога гласа нема,
Тек пусти ехо одговор ми спрема...
Ти, боже, овдје међу нама ниси,
Царства су твога недогледни виси;
Гријехом, ком је црни пак'о мета,
Прогна те, боже, та црна планета...
Ту тебе нема, јер ту љубав гоне;
Ту тебе нема, јер све у гријех тоне;
Ту тебе нема, јер ту цвиле слаби,

А тиран кличе и туђ хљебац граби;
Ту дрска воља фарисеја црни'
Истине твоје свето слово скврни;
Ту ланци звече, грми анатема, -
Не, тебе, боже ту на земљи нема.

ВЕЧЕ НА СЕЛУ

Јанку Веселиновићу

Ево мога села, ево радовања!
Ево тихог мира гдје ми душа сања,
Гдје се срце снажи па весело бије,
Као да ми нигда заплакало није!

Ево мога села! На зеленом платну
К'о да, пуну душе, гледам слику златну -
Једну слику живу што је Господ ствар'о
Када се на земљи с љубављу одмар'о!

Гле, домови мирни кроз дрвета стара
Како мило руде од вечерњег жара,
А горе високо, при заходном блеску,
Прелијеће ор'о ширину небеску.

А тамо, од села, по стрмѐни брдâ,
Ено блâга, ено, пребијелих крдâ!
Ено горе момче на врх ст'јене сједа
И далеко тамо пут запада гледа.

Гле под густим дубом, тамо гробљу ближе,
Гле како се скромно мала црква диже,
И кроз меко лишће, што се над њом сплело,
Како мирно гледа своје мирно село!

Док широким пољем, као сребро чиста,
Лијена ријека трепери и блиста,
Па жубори, хуји и к'о да ми мрмља
Да обали сађем у сјен густог грмља.

Али ја ћу тамо гдје још ратар браном
Брана плодну њиву, што га храни храном,
И старим рукавом таре знојно чело,
Гледајући вoљан своје драго село.

На груди ћу ове загрлити брата -
Мученика часног, што за руљац хвата,
И крвавим знојем, под пламеним небом,
Клас одгаја плодни, што га храни хљебом.

Он ће мени скромно своју руку дати
И дому ме своме на починак звати,
А ја ћу ижљубит' поштено му чело,
Па ми, онда, збогом, остај, мило село!

ФАНТАЗИЈА

У запад дубоко када сунце оде
И пошљедњи пламен мре у врху гора,
Мене лаки снови у самоћу воде
Гдје вјетрови шуме изнад пустих двора.

Праговима хладним, што их дани крње,
Не приступа нико у дворане тавне;
Њих покрива дуга купина и трње
И црвени веленац маховине давне.

Нигдје гласа. Тамо гдје су баште оне
Не жубори вода хладног шедрвана,
У сјенкама врба и густе тополе
Нијем стоји свједок преминулих дана.

Ал' касно, кад мјесец гране иза гора,
Кад поноћни вјетар тамни чемпрес њија,
Једно златно чедо низ прагове дворâ
С кондиром у руци слази к'о сјен тија.

По обраслом путу, кроз дријен и смреке,
Лагано се краде и купље у роси,
Док сребрни блесак мјесечине меке
Пада јој и трепти по свиленој коси.

И у томе часу са високих грана
Тајанствени шапат у ноћ ведру mine,
А из старих лула хладног шедрвана
Зажубори вода и чаробно сине.

Она лако ступи и док вода прска
И у златан кондир као бисер пада,
У дубокој чежњи, дршћући к'о трска,
Тиху пјесму поје и драгом се нада.

И док лака пјесма, к'о звук харфе, стиже
Испод лисних врба и топола густих,
Над њом благи господ своје руке диже
И вијенац од звијезда на главу јој спусти.

И у светом страху, у присуству бога,
Све стрепи: и листак, дрвље, и кам голи;
И мој дух, к'о тица са ноћишта свога,
У ноћ свијетлу прхне и богу се моли.

ХАЦИ-ПАТАК

Мили Павловићу

У нашега Хаџи-Патка
Џуба кратка.
А зашто је џуба кратка
У нашега Хаџи-Патка?
Хаџи-Патка срце боли,
Хаџи-Патак Фатку воли
Сваког дана Фатки ходи
И чим акшам укуише
Не чека ти Патак више -
Закуца му срце јаче,
Преко плота Фатки скаче
И са Фатком севдах води,
Јер је Фатка,
Као патка,
Назли хода,
А од рода!
Па још има једна згода:
Има Фатка свог мираза
Осим дize и алмаза, -
Пет хиљада и по гроша -
Све лантоша! -
С тога Хаџу срце боли,
С тога, алчак, Фатку воли.
Иако је стар и кратак
Још кухвета има Патак,
Па на сваки Фаткин миг
Преко плота, преко драче,
Патак скаче
Као гиг!
Али харзус Биба стара
Мрзи Патка ихтијара,
Па шћер своју Фатку кара:

Мили Павловић

“Окани се ихтијара,
 Ихтијара Хаџи-Патка!»
 Ал’ у женске памет кратка -
 Све једнако севдах води
 И чим акшам укуише,
 У соби је нема више:
 На капиџик Патку ходи
 И вереми без карара,
 Чека свога ихтијара,
 Ихтијара Хаџи-Патка.
 Али синоћ би белаја,
 Би белаја и русваја! -
 Преко плота Патак скочи,
 На капиџик Фатки крочи,
 Ал’ од једном, као зврк,
 Хабер даде харзус-намет
 И устаде на кијамет -
 Да ишчупа Хаџи брк.
 Бјежи Патак, -
 Тур му кратак,
 Али дуга, џуба пушта
 И наш Хаџи-Патак сушта;
 А онако, на дохвату,
 По бијелу, бива, врату,
 Заушницу једну кратку
 Привезала Биба Патку.
 Хаџи-Патка срклет спопа,
 Па, хајђиди! Хопа! Хопа!
 Ни хатлија бржи није -
 За њиме се џуба вије!
 Аман! Аман!
 Три миздрака и по, таман,
 У висину Патак сукне
 А нит’ хукне, нит’ јаукне!
 Иако је стар и кратак
 Још кухвета има Патак,
 Па јуначки стисну очи -

Хопа! Хоп!
Преко плота јектен скочи
И гдје паде
Хабер даде
Као топ!
Ал' кубура дође друга:
Белај-чоха цуба дуга,
Пејдек-бради за трн запе,
Па га сапе, -
Дршће Патак као прут!
А угурсуз Биба стиже,
Руку диже
Па остриже
Маказама Патку skut.
У башчине Патак шмигну
А вас црвен као цреп! -
У махале хабер стигну,
За њиме се цумбус дигну:
“Одрезали Патку реп!”
Ето што је цуба кратка
У нашега Хаџи-Патка.

ЈА НЕ МОГУ ОВДЈЕ

Ја не могу оvdје; оvdје лед ме бије,
Оvdје нема сунца што ме тако грије,
Сунца, милог сунца, сунца мога раја -
Мога завичаја.

Ја не могу оvdје. Моја душа воли
И лијепо Рону и воду Лимана,
И далеке шуме што се виде доли
У подножју хладном вјечнога Монблана;
Моја душа воли овај крај слободе,
Ову земљу људи, једнакости, права.
Ал' тамо, врх кршâ гдје облаци броде,
Тамо, с голих брда гдје мирише трава,
Тамо, гдје су моји другови и браћа,
Тамо, роду своме душа ми се враћа.

Ја не могу оvdје. Тамо гдје увече
Врх далеких брда као ватра плане,
Испод црног Хума гдје Неретва тече;
Тамо гдје ме љубе, тамо гдје ме воле,
Гдје се моја браћа за род богу моле;
Тамо гдје сам снив'о оне златне снове,
Тамо моја душа плачући ме зове.
Ондје нек ме једном и у гроб сахране.

ПУТНИК НА ОДМОРУ

Јовану Протићу

Одмори се! Овдје, гдје мирише смрека,
Гдје се с небом љуба ова брда плава,
Постељу ти мирну нуди трава мека,
А језеро модро близу тебе спава.

Пун априлски мјесец заронио до дна
Па к'о златна круна блиста се у води,
Около у сјају трепте села плодна,
И сан благи пада и ноћ тиха броди.

Нигдје душе! Само к'о да шапће неко.
По свиленој ноћи то вјетар лепрша,
И глас будна ћука пролази далеко,
Негдје близу села, са глухога крша.

Но, шта моју душу на молитву води?
Ко је диже сада у вис неба плава?
Полусребрен облак што лагано броди,
У прамењу меком што му чедо спава.

Под главом јој снопак мјесечевих зрака,
Дуга јој се коса по облаку мрси;
На њу мјесец мотри и звијезда свака
И пред њоме горски сагињу се врси.

И млад крупан јелен на обронку чека
И лијепи поглед за облаком шаље,
Око њега трепти мјесечина мека,
А сребрни прамен плови даље, даље.

То путује Љубав своје Завичају
Далеко на Исток, што је тако воли,
Пред олтаром неба, чиста и у сјају,
Да прислужи сунце и Богу се моли.

СЕОБА

Пусто ли ћеш бити, Невесиње равно,
Расаднице Српства, колијевко лавâ!
Пусто, јер се, ето, сели племе славно -
А наша будућност, гдје је она? - Спава...

Вјеровасмо у њу к'о у свети ћивот
Василија светог што клонуле снажи;
Вјеровасмо у њу к'о у вјечни живот -
Вјерујући у вас, о орлови наши!

А сада вјера наша умире и гасне
Мутно око гледа у небо без зрака...
Пред иконом плачу јавор-гусле јасне,
Јер остаде земља без својих јунака...

Браћо, зар вас душа нимало не боли?
Зар вам није жао ових поља равних
Гдје се једно море наше крви проли
И гдје леже кости отаца нам славних?

Зар вам није жао, на огњишту оном
Гдје вас огањ гриј'о, што ће туђин бити,
Што ће наше горе погребнијем звоном
Одјекнути тужно, а ми сузе лити?

Ил' не знате да је издајство јунаку
Оставити земљу гдје га мајка роди,
Оставити брата, без снаге, у мраку,
С невољама дугим да сам борбу води?

О, не дајте, Срби, да Вукова љага
Окаља вам образ чист к'о сунце с неба!
Не идите, браћо, од роднога прага,
Јер мученој земљи мученика треба...

Треба мушке снаге и витешких рука,
Треба Обилића и слободних лавâ;
Треба ваше смрти и вашијех мука,
Јер, тамо далеко, наша зора спава...

Кажичић

АЛИ-БЕГОВ СЕВДАХ

Пусто ли је мени усред двора мога!
 Сам јадујем 'вако с дерта големога;
 Нити љубим пјесму, ни лако ћемане,
 Нити себи зовем веселе јаране,
 Нити гором јездим, ни за хрте марим,
 Нит' јелене гађам цефердаром старим;
 Сам самујем 'вако без мира и станка,
 Сам проводим дане и ноћи без санка.

По баштама мојим попанула трава;
 Ту ми нема ђула, ни зумбула плава,
 Ни шебоја густог - када сабах сване,
 Да ми сабах-душом мирисати стане.
 Све увехло, само још севлија стара,
 Када вјетар духне, с вјетром разговара,
 И тугује бумбул са зелених трска
 И хладни шедрван хладном водом прска.

Ево, дош'о вакат бијелог бехара,
 Све миришу редом махале Мостара;
 Под ћерћефом мога комшије Шерифа
 Развила се ружа као ал кадифа,
 А мој јаран простр'о шарену серцаду,
 Па ми сједи тако до руже у хладу,
 И зове ме да му на разговор дођем, -
 Али ја не могу да се дерта прођем.

А како ћу дерте да са срца скинем
 Кад сам ценет виђ'о па за њиме гинем?!
 Ономадне кад сам пројах'о на врану
 Низ махалу стару према шедрвану,
 На пенцеру видјех киту од бехара -
 Мезимицу Зејну старог тефтедара;
 На њојзи је танка ђувезлија свила,
 Па је Зејна љепша од ценета била.

Ја сам прош'о многе земље и атаре,
Обигр'о сам бутум све царске котаре,
Гледао сам руже Стамбола и Шама,
Ал' ја нигдје Зејни не видјех акрама,
Нити видјех 'наке трепавице густе,
Нити очи оне, нити косе пусте,
Нити оно лице, што к'о сабах зори,
Што ми дерте даје, што ми срце мори.

О, па чуј ме, Зејно, тако ти твог нама,
Ти не тражи за се другога акрама,
Него мени дођи, с бабом се халали,
Па ми ове дерте у срцу разгали!
Кроз одаје моје, што сад пусте стоје,
Нек' мирише, Зејно, амбер душе твоје!
Дођи! Румен-ђули душек ће ти бити,
А робиње моје росом ће те мити.

Дођи да ти љубим грло и мерцане,
Да ти кахву нудим у златне филцане,
Да ти рухо срежем од сухога злата,
И да рушпе нижем око твога врата!
Дођи, да уз твоја бехар-њедра стојим
И да ценет гледам у очима твојим!
Дођи, ако имаш душе и амана,
Јер без тебе не знам учит' ни језана.

Дођи, дођи, Зејно, па ме разговори,
С тобом ће ми, Зејно, пропјевати двори,
С тобом ће ми, Зејно, овај верем проћи,
С тобом ће ми, Зејно, сабах-зора доћи;
И све баште моје, кад се Зејна јави,
Мирисаће опет од зумбула плави'
И румених ђула као ал кадифа,
Баш као у мога комшије Шерифа!

Шакић

Али заман зборим што је срцу драго;
За другог је моје испрошено благо:
Сјутра ће ми Зејна из Мостара поћи,
Сјутра ће јој свати из Травника доћи;
Други ће јој љубит' трепавице густе,
Други ће јој мрсит оне косе пусте,
С другијем ће Зејна боравити санка,
А ја тужит' вако до суђеног данка.

ГОНЦЕ РУЖО

Гонце ружо
У зеленом саду,
Лијепо ли
Миришеш у хладу!

Љепше него
Сав босиљак рани
И зумбули
Росом покапани.

Гонце ружо
У зеленом саду,
Лијепо ли
Миришеш у хладу!

Али заман!
Ја те нећу брати,
Нити брати
Нити драгој дати;

Моја драга
И не хаје за ме,
Нити хаје
Нити чека на ме.

На срцу ми
Тешки јади стоје,
Јер ја више
Немам драге своје.

Немам драге,
А све мислим на њу,
И кунем је
И ноћу и дању:

Кашчић

Не утекла
Од мога харама

Што је мене
Оставила сама, -

Но бог дао
Па у дерту своје
Заплакала
На мезару моме!

ЕМИНА

Синоћ, кад се вратих из топла хамама,
Прођох покрај баште старога имама;
Кад тамо у башти, у хладу јасмина,
С ибриком у руци стајаше Емина.

Ја каква је, пуста! Тако ми имана,
Стид је не би било да је код султана!
Па још када шеће и плећима креће...
- Ни хоцин ми запис више помоћ' неће!...

Ја јој назвах селам. Ал', мога ми дина,
Не шће ни да чује лијепа Емина,
Но у сребрен ибрик захитила воде
Па по башти ђуле заливати оде;

С грана вјетар духну па низ плећи пусте
Распете јој оне плетенице густе,
Замириса коса к'о зумбули плави,
А мени се крену бурурет у глави!

Мало не посрнух, мојега ми дина,
Но мени не дође лијепа Емина.
Само ме је једном погледала мрко,
Нити хаје, алчак, што за њоме црко'!...

БИР ХАЦИ-БОБИ**Атанасији Шоли**

Сви ми веле: болан, дозови се тобе!
 К'о да нема тобе у Бир Хаџи-Бобе,
 Као да сам неки динсуз без имана,
 Те не слушама, санким, суре из Корана!
 А ја давно, бива, клањао на Таби
 И знам све што кажу хоџе и ћитаби!
 Па што ће ми луди насијат улеме
 Кад Бир Хаџи-Бобо хасул је у свеме?!
 Или је то ђунах што дуњалук волим?
 Што се за дуњалук свом Алаху молим?
 Што ми хућум дође па по хефту дана,
 Сам у башти слушама бумбуле са грана,
 Како хабер дају с ђула и бехара
 А ја мерак вежем голем без карара:
 Уз наргилу пушим и ракију пијем, -
 Бумбуловом пјесмом џан и хуџуд гријем?!
 Па да ли је с тога на ме харам пао,
 Што ја волим оно што је Алах дао?
 Ил' ме белћим зато сусретате мрко,
 За женским иксаном што ја, бели, црко'?
 Што су за ме, бутум, све махале чуле,
 Што цурама бацама у мушџбак ђуле?
 И што оне мени селам чине саме
 Па наранчом жутом хитају се на ме,
 А ја чиним хвалу и дову Алаху,
 Што женско чељаде створи на дуњаху?
 Па да ли је с тога на ме харам пао,
 Што ја волим оно што је Алах дао?!
 Нека живе мудри у своме харару,
 А ја ђу и даље 'вако у бехару
 Слушати гдје бумбул пјесмом тресе гране,
 Како хабер даје на четири стране,

И ко има срца на љубав га зове,
Да љубећи чини свом Алаху дове!
Ја ћу тамо гдје ми примају селáме,
Тамо, црне очи гдје гледају на ме
Тамо, гдје је Зејна, Најла и Емина, -
Што их љепших нема бутум до Видина!
Ја ћу тамо, гдје ми џан и севдах нуде!
Па нек хасум на ме сва махала буде!
А ви се к'о хоће владајте у свему
И хајдете тамо у мудру улему,
А ја нећу ваших сабура ни тобе,
Јер ђунâхâ нема у Бир Хаџи-Бобе!

Кажич

БОНА НАЈЛО

Бона Најло, дедер, капиџик отвори,
 Џенабету један, више ме не мори!
 У нашем адету нигда било није,
 Да се комшиница од комшије крије.
 Као да сам, асли, Москов или Шваба,
 О верему моме не водиш есаба,
 Но, чим теби дођем, бјежиш пут хајата
 И, као шеитан, замандалиш врата,
 А није ти жао што овако цаба
 Бол болујем, ево, од како је саба'.
 Зар ни зехре нисам по твом табијату,
 Када више волиш Шерифу Индату?
 Зар од њега нисам ферклији у свему?
 Ма, контали њега у прву улему,
 Ничијем се с њиме мијењао не би',
 Ни по соју своме, нити по акреби!
 Ако мрзиш моје хараме и м'ане,
 Што ми ђеиф дође па волим механе,
 А, реци ми, цркла, како нећу пити,
 Како нећу, Најло, у механи бити,
 Кад ни једну другу, у бутум Исламу,
 Заволио нисам разма тебе саму?
 А ти мало хајеш за свога акрама,
 Не примаш му Бога, нити ли селама.
 Немој тако, Најло; харам ти је, бели!
 Или мислиш, бона, бићу ти хинлели?
 Нећу мог' ми дина и моје ми Ђабе!
 Сјутра ћу те зором искати од бабе;
 Па нек' буду свати каквих било није!
 Нека зурне цикну, нека бубањ бије,
 А коњице лахке посједну бећари,
 На коњима ситни звекну адићари;
 Нек' се чује, бива, бутум по атáру,
 Какви свати бјеху у шехер Мостару!

ПОРУКА

Севди Севдо, моје миловање,
Убило те моје уздисање!
Ево, има три године дана,
Бол болујем од големих рана.
Ране љуте све на севдах слуте,
Не дају ми рахатлука мога,
А све, Севдо, са нехаја твога!
Но ако те моја мука бије,
А ти млада дођи ми што прије,
И донеси што за хасту треба:
У два ока два сна предубока,
И још сунца да ти хасту грије,
Да ме грије, да ми хладно није!
И донеси илац без карара:
Под гроцем бијела бехара;
У њедрима, међу љиљанима,
Дуње двије - да без воћа није!
Па још, кад ти криво не би било,
Да ме узмеш ти на своје крило,
Бих ти тако пребољео лако
Ране љуте што на севдах слуте.

ПРЕЂИ БОСНУ...

Пређи Босну и преброди Дрину,
 Нећеш наћи равна мом дорину!
 У дората грива је до тала, -
 Не боји се урока ни зала;
 На челу му бен бијел к'о срма, -
 Не плаши се засједе, ни грма,
 Нити вука, нити ли хајдука,
 Нити пушке, нити вике мушке.
 Пређи Босну и преброди Дрину,
 Нећеш наћи равна мом дорину!
 Да ми даду Ченгијића славних
 Сво Загорје и пет села равних
 И још благо небројно и много,
 Ја га не бих прегорјети могô,
 Јер откако доброг јашем дору,
 Сваки хаир у моме је двору.
 Сам га вађам и с њиме јараним,
 Све га травом ђетељиним храним,
 А ђулс лијем па му гриву мијем,
 Бисер бирам, ситне нижем гране
 На обође дори на све стране;
 Јер сам, јунак, испросио благо, -
 Какво благо што је срцу драго! -
 Па ће скоро путовати доро
 Мјесту равном Невесињу славном,
 Пред капијом Љубовића двора
 Да зарже, да дô хабер двора:
 Ево свâтâ, ево барјактâра,
 Дајте љубу мога господара!

ЛИЈЕПА ЈЕ ХАНА...

Лијепа је Хана, гонце мог јарана,
Ал' је љепша Фата, тако ми имана!
Синоћ јој се доцкан у сокак наврати'
Па ударих пиљком у пенцере Фати.
Бирден Фата чула на пенцеру стаде,
Познаде ме, алчак, и селам ми даде;
Те еглен по еглен па нас поноћ нађе
И мој јаран мјесец на бејан изађе.
Ја, кад мјесец грану па хас-срму просу
И лијепу Фату на пенцеру осу,
Аман, да је коме погледати било!
Видио би, валах, што никада прије
У земану своје ни сањао није!
Видио би благо што нема карара:
Видио би да су од сафи бехара
И лишце и њедра у бегове Фате
И хас бејаз грло гдје се рушке злате!
Видио би очи, оне очи, јао,
Па за црне очи џан и живот дао!
Видио би слаћа од шећера уста
И два бена црња, ах, два бена, аман,
У лијепе Фате на подвољку таман!
Па се више нигда авертио не би
Нити иш'о мајци нити ли акреби,
Но би салте махнит под пенцере стао,
Гледао у Фату и џан за њу дао,
Јер је љепша Фата, тако ми имана,
Од свакога ђула из ал-ђулистана!
Пит'о сам је: "Фато, хоћеш ли ме, јели,
Би ли каил била, кад би твоји шћели?"
Фата шути, али очи зборе саме,
Насмија се, алчак, па ђул баци на ме,
(С грла јој се ситни ђердани просуше

Кашевић

А из ђула слатки амбер њене душе)
Па побјеже мајци у собу да спава,
На душеку меком, к'о мелекша плава.
Срма-мјесец зађе, мене сабах нађе,
Па се с ђулом врати' мислећи о Фати.
А негдје у башти бумбул тица чула,
Осјетила мирис Фатинога ђула, -
Па учини хабер на своје јаране:
Ситно ниже Фати на грло ђердане -
Ситно пјева слатку пјесму без карара:
Нема, нема Фате у седам Мостара!

ПОД БЕХАРОМ

Јахао сам коње, ашиков'о, пио
Али нигда нисам 'вако рахат био.
Гле! велико сунце упрло стријеле
На зумбуле плаве и ђуле бијеле,
На гранате смокве покрај шедрвана,
На севлије вите од стољетних дана,
И танке мунаре сред равна Мостара,
Што се сав бијели од росна бехара;
Па к'о да би један голем рубин био,
У хиљаду боја трепти шехер цио,
Док Неретва плава о крш се разбија
И сребрни галеб над њоме се вија.

Па још како овдје мирише мелекша,
И зелена трава од памука мекша,
И бијели цвијет трешње и јасмина,
К'о махала куда пролази Емина!
Ах, Емина! Само ту да ми се јави:
Да јој мрсим свилу увојака плави',
Да ижљубим грло и под грлом што је,
Па сан када тихо склопи очи моје,
Да ме маше китом бијела бехара, -
Би ми тада био џенет без карара!

ПРЕД КАПИЦИКОМ

Капицик отвори, јер, мога ми дина,
Извалићу дирек и багламе тврде,
Па нека се на ме сви алими срде,
Јер за тобом, бели, умријех, Емина!

Ил' си љута на ме што по хефту дана
У механи сједим, нити друго марим
Но разбијам дерте с бекријама старим
Уз ударе ситне танких терзијана?

А ко не би пио?... Ко се једном сврне
У твој сокак, па ти види очи црне,
Тај се махнит враћа дому и акреби.

И кадија, валах, бекрија би био!
Да те једном види, букаром би пио
И никад се више авертио не би!...

ЗНАШ ЛИ, БРАТЕ, НЕВЕСИЊЕ РАВНО?...

Што се оно тужна суза сјаји
На икони светитеља Саве?
Што кандила трну на олтару,
И што анђ'о на дверима цвили?
Што пуцају на гуслама струне?
Што се тресу гробови отаца?
Што се горе јадовањем оре -
Што нам плачу на извору виле,
Као мајка за јединим сином,
Као сестра за братом рођеним?

Лако ти је погодити, друже,
Ране љуте што нам душу муте.
Знаш ли оно легло соколова,
Знаш ли она поља од покоља,
Што 'но су их крвљу благодарном
Натапала прса од јунака,
Мушка прса слободна горштака?
Знаш ли земљу, гдје 'но за крст часни,
За крст часни и слободу драгу
Леже кости заточника храбрих?

Знаш ли тамо оно мјесто славно,
Знаш ли, брате, Невесиње равно?
Тамо браћа у невољи цвиле:
Мрачна чела поникнула ником,
Следила се срца у јунака,
Следила се душе у јунака,
Јер невоља опасала јака:
Зла година и зли јаничари,
Кроз кошеве празне вјетар дува,
Глад се цери, мученике мјери,

Жањчић

Окива их веригама љутим,
Соколима лака ломи крила,
Да нам земља остане без крила;
Соколове са гнијезда гони,
Да нам земља соколова нема,
Отаџбина да проплаче љуто,
Да оплаче заточнике драге
Српске славе и имена српског;
Небо наше да звијезда нема,
Вјера наша да извора нема;
Црни врани да загракћу црно
Над гробницом нашега уздања...

Браћо! Сестре! Очеви! О, људи!
Ако вам је српско име свето,
Ако вам је домовина драга,
Ако знате шта је суза мајке,
О, не дајте да нам тешки гријех
Дом окаља и притисне душу!
О, на дајте да кости отаца
Прокуну нас из гробова својих!
О, не дајте да уздахну на нас
Оне чисте, оне српске душе,
Они диви, Обилићи живи,
Што су роду вијекове дуге,
Као света луча са небеса,
Свијетлили у дубокој ноћи,
И ступали, у крви од рана,
На сусреће васкрснога дана.

Дајте, браћо, помоћи им дајте.
Не помоћи, само дуг им дајте!
Они за род и живот су дали -
Крвљу својом по стотину пута
Топили су стазе и богазе;
Умирали по стотину пута,
Остављали куће и огњишта

И свој стијег дижући високо
На краву ступали Голготу,
да васкрсно засвијетли сунце,
да огрије сужње и невољне,
Да нестане оних љутих рана,
Љутих рана од Косова дана...

Дајте, браћо, помоћи им дајте!
Не помоћи, само дуг им дајте!
То вас моли она тужна суза
На икони светитеља Саве;
То нам зборе гробови отаца
И крв света што је негда пала
На жртвеник свијетле слободе;
То нам зборе тамнице дубоке,
Гдје су оно у мучењу дугом
Дивни борци, један до другога,
Праштали се с душама витешким;
То нам збори кандило што гори
Пред ђивотом Василије светог;
То нас моли анђео што цвили
На дверима нашијех олтара;
То нас моли крв, братство и вјера,
Сузе, муке Отаџбине драге
И све душе што их јади гуше...

ХИМНА

Београдског певачког друштва

Заиграјте, срца жива,
Једном жељом рода свог!
Што Авала давно снива
Нека благи даде Бог!
Као звона Васкрс-дана,
Која вјером дижу нас,
Да одјекне про Балкана
Српске славе бурни глас!

Боже, што си од в'јекова
Челичио српски над,
Благослови нас синова
Повјековни труд и рад!
Блегослови и пробуди
Наша срца силом свом,
Да и отсад наши труди
Прослављају мили дом.

Благослови стијег ови,
Благослови, пјесму, пој,
Да слободу дани нови'
Свуда јави браћи свој:
Тамо гдје се чују клетве
Са Косова жалосног,
И са Дрине и Неретве
Све до Мора Јадранског.

Благослови и обдари
Наше горе, њиве, плод,
Св'јетлом зором ти озари
Српске земље, српски род!
Као звона Васкрс-дана
Која вјером дижу нас,
Да одјекне про Балкана
Српске славе свети глас!

***

Горе наше пропојте весељем:
Јарко вас је походило сунце,
Јарко сунце Богом даровано,
Да вас новим огрије животом
И напоји изворима живим.
О, радуј се, лавро седмовратна
Света Жичо на Морави хладној!
Ужди своје пламене олтаре,
Отпој славу Богу великоме,
Задужбино Богу посвећена;
Испод твојих мирнијех сводова
К'о глас божји кад спасење јавља
Нек' зазвоне звона освештана
Благим звуком васкрснога славља!
О, радуј се, Шумадијо равна -
О, радуј се, мајко Обилићâ:
Бирчанина и Лазаревићâ,
Хајдук-Вељкâ и Хаџи-Рувимâ,
Чарапића и храбрих Мутапâ,
Синђелића, Лома и Главаша!
О, радуј се вјечним радовањем:
Жељно ти је заиграло сунце
На истоку спрам Авале плаве,
Теби мајко љубљена и драга,
Вјечна правда, ево, опет врати
Из даљине сина рођенога,
Да му чело украсиш вијенцем,
Да високо, у облаке сиве,
С благословом Бога великога
Подигне ти заставу слободе,
Уз одјеке побједнијех труба
Да се тамо златна завихори
Про Балкана до светих Дечана
И још даље, далеко, далеко,
Тамо, тамо, гдје је тужно гробље,
Гдје 'но цвили оковано робље

А без зоре и бијела данка,
У дубокој ноћи без осванка...
О, радуј се, постојбино драга,
О, радуј се вјечним радовањем,
Благо теби отсад до вијека,
Благо нама на оба свијета:
На унуку лава тополскога
Одсијева круна Лазарева!
Блистај, круно, и сретно ти било,
Србија се зажељела сјаја,
Србија се зажељела дана,
Србија се зажељела тића,
Обилића, орла и полета, -
Ти полети дједовскијем летом,
На бедему српскијех крвника
Нека звекне убојно нам гвожђе,
Да те с неба благосиља Ђорђе;
Од Вардара до сињег Јадрана
Уз брујање васкрснијех звона
Да пропоју душе милиона:
Слава оном који ланце скида!
Слава оном који ране вида!
Слава оном који ломи гвожђа -
Слава крилу бесмртнога Ђорђа!

ЕЛЕГИЈА

О ријеко драга мога завичаја,
Како си лијепа, кристална и плава!
У дубини твојој небо одсијава
И ломи се блесак сунчевога сјаја.

Твој је шумор пјесма коју галеб лаки
На сребрна крила дочекује зором;
За њу знаде дрвље, лист и камен сваки,
Њу ти чује облак и небо под гором.

Ја у њојзи слушах повијест из дана
Кад син земље ове није прахом био,
Но са бојних поља теби долазио
Да напоји жедна коња од мејдана.

Са таласа твојих, к'о љиљан бијела,
Пружала је њему вила ловор-грану,
Гријала му срце на подвиг, на дјела,
И коњицу плела гриву рашчешљану.

Она и сад живи. На обале крша
Ја долазим често кад ноћ тиха броди.
Слушам како вјетар, окупан у води,
У смоквама старим полако лепрша.

Ту, у глухо доба, кад мјесец засија
И твој талас плане сјајем драгог кама,
Један лик, од крина и од камелија,
На модрој стијени под оморицама

Појави се. Сама, у провидном велу
Од сребрне магле, она стоји тако
Блиједа и тужна. И док вјетар лако
Праменове златне мрси јој по челу,

Кажичић

Њезин поглед блуди преко мртвих страна,
Далеко по кршу, по родноме крају;
И два плава ока сузом заблистају-
К'о два плава неба, к'о два ведра дана.

И све док не слети зора на врх голи,
Као стуб мраморни тако стоји сама
На модрој стијени под оморикама,
Па плаче и јеца и богу се моли.

О, ја знадем гдје је постојбина њена!
У дубини твојој, о ријеко плава,
У двору кристала, од давних времена,
На веленцу траве она тихо спава.

И њезина суза, што се тужно сија,
Плач, јецање оно што га сваке ноћи
Влажни вјетар носи по глухој самоћи,
То је мога рода тужна елегија...

НА ПОТОКУ

Полако сутон прикрада се, слази
У лисну гору - у завичај мио;
Рађа се мјесец и по дугој стази
Падају сјенке, и сан трепти ти'о.

Шуморе брезе, дршће лист до листа,
Мрмори поток испод врба стари';
Одблеском меким дијаманта чиста
Модру му трску златан црвић за̑ри.

Носећи снопље преко ниске брви
На другу страну потока, у село,
Селянка ходи, млада, пуна крви;
Лице јој мрамор, мјесечина чело.

Гдје ли је расла та ружа што гори?
Високо, тамо гдје се јелен крије,
Гдје вјетар тихо с јасикама збори
И бистра вода из камена бије.

Одар су њезин широки веленци
Од модрих трава. Ту, гдје она сања,
Потоци шуме у дубокој сјенци
И славуј пјева под сводом од грања.

Њу плава јутра умивају росом,
А вјетар трепти и лако мирисним
Чешља је крилом, и свиленом косом
Вихори дуго под брезама лисним.

У ведре ноћи њен је покров мио
Од плава неба, мјесечине меке;
Њена су њедра врт у коме ти'о
Почива мирис багрема и смреке.

Кашчић

Ја за њом гинем! Њој ме душа води!
О, дај ми руку, ја ћу с тобом поћи
У гору, у твој завичај! О, ходи,
С тобом ћу бити и дане и ноћи!

И тамо, гдје се водопади диме,
Љубићу тебе својим срцем здравим.
И твоје слатко говорити име
Небу и сунцу и горама плавим!

НОЋ

Како је мило у овој самоћи!
Језеро сјајно сном дубоким спава;
Трепери небо, а тамо, у ноћи,
Обрасла трњем стреме брда плава.

Шумори вјетар и у полумраку
Мирише дивљим ружама и смреком,
А тамо танка магла по врбаку
Замрсила се с мјесечином меком.

Покривен грањем боровине модре,
Ја лежим овдје на заспалој коси;
До мене једва зрак мјесечев продре
Сањив и блијед, окупан у роси.

Једна се грана повила па ти'о
Шапће ми нешто, као да је бајка,
Или би један свети поздрав био
Што ми га с неба добра шаље мајка?

Ил' посвећена моја младост рана
Походи мене у овоме крају,
Па прича мени, из минулих дана,
О дугој чежњи, пољупцу и рају?

О, ко би знао? Тамо у врбаку
Ја чујем шумор и молитву снова;
Трепери небо, а у полумраку
Умире тужно пјесма лабудова.

Кажичић

МОЈА МОЛИТВА

Пошљи, господе,
Утјехе у мраку,
У овој ноћи
Што се живот зове
Даруј ми духу
Свјетлу вољу јаку,
Да увјек ступам
На подвиге нове.

Славећи тебе,
Да истину зборим
Другу и брату,
Силнику и робу;
За правду да се
Уз праведне борим
И с њима шибам
Пороке и злобу.

Охрабри срце
Да, у часу сваком,
Вјерује, љуби
И опрашта злијем,
К'о твоје сунце
Нескврњеном зраком -
Да њиме свуда
Смрзле душе гријем.

Пошљи, господе,
Утјехе у мраку,
У овој ноћи
Што се живот зове
Даруј ми духу
Свјетлу вољу јаку,
Да увијек ступам
На подвиге нове.

ИЗ БИР ХАЦИ-БОБИНА ДОЛАФА

Е баш ти ја немам нимало игбала!
На мене се дигла велика авала:
Два дилбера, демек, биринци јунака,
Из махале старе, Калханског сокака,
Два илума, џанум, што пишу џериде,
А што су им, бива, веома шефиде, -
Два дилбера, аман, Алија и Дуран,
Што напамет знаду ћитаб и куран,
На четири стране пушћали авазе,
Искупили, побро, паше и кавазе,

Па ти меџлиз држе и све што је горе
О Бир Хаци-Боби подједнако зборе:
Да он, санким, нема дина ни имана
И своме Исламу да је од зијана;
Те ти ферман пишу на букадар стране,
Да се мене клоне сви што Ислам бране,
Јер Бир Хаци-Бобо и сви му ахбаби,
Невјерни су бутум Пророку и Ћаби.
И вас меџлиз славни сложио се с давом
И кадије мудре заклимале главом.

Јадни Хаци-Бобо, сада друге није,
Него сави лике, па хајде што прије
Бјежи дому своме, бјежи, носи браду!
Не излази више ни на царску џаду -
Замандали врата, па под јорган они
Легни, болан, јер те, ето, табор гони!
Помоћи ти неће Мека и Медина,
Ни длаке ти неће остат' од перчина,
Јер Бир Хаци-Бобо и сви му ахбаби,
Невјерни су бутум Пророку и Ћаби.

Хаци-Бобо

О, Дуране мудри! О, фитнијо Але,
 Кога бутум земље ћесарове фале,
 Јаваш, мало, јаваш! Сеф сте у рачуну!
 Узаман сте дигли таборе на буну,
 Хаџи-Бобо нигда није од вас през'о,
 Па да вам је калкан за небо привез'о!
 И када би био одавде до Шама
 Један голем дењиз од катрана сама,
 Ви не бисте Бобу оцрњети могли,
 Нити би вам јалан-записи помогли!

Јер у Бобе има тилсум без филана,
 Што би га, бива, брани од свакога хајвана,
 Од рике и блеке, од поган-аваза,
 Од фитније Але и Дуран-каваза.
 Има Бобо тилсум што к'о мјесец сјаје -
 А на чију свјетлост свако пашче лаје; -
 Има Бобо образ што пред сваког смије,
 Јер га никад подлост окаљала није;
 Има Бобо срце велико а смјерно,
 Пуно хака чистог, којим љуби вјерно
 Свој народ и земљу, ове крше голе,
 Од громава љутих што их ране боле...

А ви што имате? Један језик луди,
 Који подлом лажју орловима суди,
 Изнад црних врџа што високо лете
 У свијетло сунце пуни снаге свете.
 Ви, служећи, санким, Исламу и роду,
 На млинове своје навраћасте воду -
 Препуните своје дубоке џериде
 (А што су вам, бива, веома шефиде)
 Именима славним све акребе ваше,
 Од које се, џанум, сви каури плаше,
 Јер да она није под пусатом била,
 Данас не би било Мује ни Алила -

Сва би турска вјера у перишан, аман,
Од Неретве наше до Стамбола таман!
Фаљасте се тако, к'о баба о кози,
И пуне долафе писасте о слози;
А та братска слога испод вашег крова
Једнога нам дана вас шехер отрова -
И дост доста јектен за кики докопа,
Бој се љути заче без пушке и топа,
А муфтије наше мирно гладе браду
И сеире братски теферич у граду.
Ачколсум вам било! Е, баш сте јунаци!
Бедеми су ваши, ваши су барјаци, -
Напунисте, богме, прегрштима торбу,
Сад „отур ефендум“, па кусајте чорбу!
Ал' слушајте само, што ћу вам још рећи:
Сад, када сте народ свој привели срећи
И кад му је добро сваким даном веће,
О, Дуране, Але, дајте му још среће!
Покажите роду, да нисте шефиде,
Скините му с врата те јалан-џериде.
Јер к'о што је хајван створио да пасе
Тако и вас Алах створи за џамбасе
И даде вам ферман и своје берате,
Да папире наше талумити знате,
Па хајдете тамо, куд вас Алах шаље,
На папире брзе, даље, од нас даље!
Јер џериде нису за те главе прџзнџ,
Узаман сте ишли у мејтефе разне,
Ваш је мозак и сад као у јетима,
Та, магаре у Рим магаре из Рима, -
Јер, к'о што је хајван створио да пасе,
Тако и вас Алах створи за џамбасе,
Па онамо, џанум, куд вас Алах шаље,
На папире хитре, даље, од нас даље!

Жанковић

А сад, ејдовале, о наши јунаци,
У чијој су руци снага и барјаци!
Поздравите војску и акребу славну
И браните од зла Херцег-Босну равну!...
А ја иђем амо, да сједнем у хладу
Под бајамом старим на мехку срцаду,
Па да гледам сунце како с неба грије,
Како хладна вода из камена бије,
Докле бумбул-пјесма звони са свих страна
И бијели бехар мирише са грана.
А када вам опет Бобо на ум пане,
Да вам мало дође, да вам на реп стане,
Учините хабер, он се неће крити,
С чибуком у руци он ће хазур бити.

МОЛИШ СЕ...

Молиш се...

Скрушеним, кротким гласом призивљеш љубав оца,
Његовој вјечној слави високо дижеш лавре

И његовијем ликом украсио си олтар;

Пред њиме клечиш, падаш и у прах челом рониш, -

Молиш се, хвалиш, вјерујеш...

Но да л' си душом својом појмио слово благо?

Јеси ли крвљу светом опр'о гријехе дуге?

Је ли те вјера твоја вјечној доброту дигла?

И да л' си срцем виђ'о истину откровења?

Јеси ли брату своје донио мехлем рана

И пружио му срце у часу страдања тешких?

Да ли си земљу ову освешт'о миром светим,

Прелио потоке крви сузама покајања

И грохот крваве борбе докончо са презрењем?

Јеси ли чуо јаук многих племена земних,

Судбом понижених, чије се кукавне наде

Мрзну и гину вјечно под јармом суровости?

Јеси ли био сјеме општих плодова добра?

Страдањем, смрћу својом, дајући живот другим,

Јеси ли чуо бога!...

Пењеш се: умом хваташ вјечност и атом сваки;

Покорио си себи силу надземних власти -

Обуздао си снагом вољу громава сињих;

Пребродило си чамцем пучину океана,

У понорима морским наш'о си благо себи,

И сву си куглу ову жељезним ланцем свез'о.

Но можеш ли се хвалит' вишом влашћу којом,

Врлошћу мисли оне рад' које богочовјек

Искапи чашу до дна с праштањем и с благословом?

Јеси ли душом својом презрео прошлост гнусну?

И је ли с тобом господ, љубиш ли оца вјечног?...

Не, ти си целат стари. Ти ниси срцем виђ'о

Кажичић

Истину открочења, ти ниси чуо бога,
Поругано је тобом његово слово свето, -
Кајине, с твојих рука још капље крв братовља...
Покај се! Јадни црве, што вјековима гризеш
Мисао спаситеља и самог себе, покај се!
Лукава вјера твоја није те к небу дигла -
Осјећ'о ниси мрака и ниси виђ'о свјетлост,
Окован злом и паклом у понору си ост'о
Немоћан, слаб и ништаван...
О, пузи, гмижи тако, и чекај у праху гнусном -
Док свето открочење не подари ти крила
Да се узнесеш небу и будеш божји син...

ЕЛЕГИЈА

Зашто се мени јављаш тајно
Када ми душа тихо снови?
И зашто твоје око сјајно
Голему тугу и јад скрива?

Зашто ме кроз ноћ станеш звати,
И шта ти јадно срце иште?
Та ја ти немам ништа дати,
О, ја сам пусто пепелиште.

Све што сам им'о ја сам дао,
Невјеро хладна љубави моје, -
Све што сам својим благом звао:
Младост и огањ душе своје.

Па зашто мени ступаш снова,
Шта тражиш овдје у мртваца?
Хладна је, хладна рука ова
Што некад на те руже баца.

Пусти ме! Пусти и не мори!
Нек сâм овако трајем дане,
Све док ми срце не изгори,
Све док ми душа не изда'не.

НОЋ ПОД ОСТРОГОМ

Одахните, груди, у овој слободи,
На овој висини гдје сам господ бдије,
А ти, брдска вило, амо к мени ходи
Да пјевамо пјесму која душе грије.

Гле, ноћ тиха броди и одором меком,
Препуном звијезда, крш покрива голи;
И ја чујем како, у царству далеком,
Пред олтаром неба за њ се богу моли.

Ово није вјетар са високих страна
Што полако слази па врх грма тине,
То њезина душа миропомазна
У молитви благој јави се и мене.

Док тамо далеко, за врхове оне
Што се к небу дижу као знамен свети,
Свечано и мирно јасна ужба тоне
И к'о златна круна спрам истока трепти.

У мени се рађа једно златно доба,
Једно жарко сунце све веће и веће;
Као да сам владар од свијета оба,
У души ми пуно покоја и среће.

Овдје у слободи близу бога стојим,
А преда мном, доли, слободна и смјела,
Плава Зета тече и хујањем својим
Успављује скромна црногорска села.

Како је лијепа! Како ли је мио
Онај говор вала у дубокој ноћи!
К'о Симзерла добра да се јавља ти'о
Свевакрсном пјесмом негдје у самоћи.

О ријеко српска, колико је дана
Крв осветна текла у бистрој ти води -
Да сада, под сјенком лорових грана,
Путницима причаш о вјечној слободи!

Гледајући тебе ја, пун снага нови',
Гледам у будућност домовине моје,
И цјеливам душом тебе и крш ови,
Овај бедем тврди гдје орлови стоје.

Ја знам: једног дана са обала твоји'
Геније ће поћи преко српских страна,
И робље, што сада погружено стоји,
Пропојаће химну васкрснијех дана.

Хоће, ако бог да! И гробови травни
Наших праотаца плинуће у жару:
Да поздраве дјела покољења славни'
И кандило славе на српском олтару.

Одахните, груди, овдје, у слободи,
Овдје близу неба, под кивотом светим!
Гле, небеса трепте, златна ужба броди, -
Вило, дај ми крила, да летим, да летим!

Кажичић

ОМАР

Милораду Ј. Митровићу

Засипље снијег, хладни покров стере;
Јауче вјетар и урла и вије,
Повија дрвље, шестари и бије,
И кроз ноћ мрачну к'о сатана вјере,
Па грдном руком, све јаче и јаче,
Кровове хвата па помамно трзне;
И гола земља премире и мрзне,
И негдје тамо, у дубини плаче.
И све је пусто, свако под кровом сније,
А Омар ока још склопио није.

Поноћ је давно, а он будан стоји,
К'о црни сужањ сред јазбине црне
К'о да му душа тешким болом трне.
Или се Омар хладне ноћи боји?
Не, он је кадар, као титан сињи,
Мраку и вјетру да на мегдан стане.
Ал' бол бескрајна једне нове ране
Срце му чупа и душу му кињи;
К'о спутан ор'о, усред црне јаве
Он мрачан ћути оборене главе.

Боли га, боли. Мутним оком блуди:
Пред њиме леже два споменка рана -
Двије му шћери, два свијетла дана,
Два срца жива из његових груди;
Обоје лудо, а до кости голе
Студена зима, све дубље и дубље,
Забада мразом, и срце голубље
Премире, дршће, јер га ране боле:
"О, ватре, ватре!" Ал' ни искре није, -
Отац их јадни загрљајем грије.

Грије их, љуби, а чело му тавно,
Као из гроба уздахне дубоко,
Ал' земља тврда, а небо високо...
И он се сјети што бјеше недавно:
Некада овдје, под шљеменом овим,
Гдје сада стоји пустош к'о у гробу,
Алах је добри силазио робу
Свакога дана с благословом новим,
Дав'о му блага колико је хтио,
И он је рахат у свом срцу био.

Пред њим су зором огари и хрти
Гонили вепра на јек цефердара,
Рзао коњиц силна господара
Љући од ватре, вихора и смрти.
Па оно рухо на ведром јунаку?!
Одора царска није љепша била!
Жежено злато и пурпурна свила,
Па блиста, трепти, к'о алем на зраку,
Те кад би Турчин преко друма минѓ,
Спрам јарком сунцу к'о сунце би син'о.

Био је силан, чувен и у части:
Безбројна стада и пашњаци травни,
Ограде, шуме и вртови равни,
Све је то било у његовој власти.
Педесет кмета пунили су хаком
Амбаре тврде Омара Рахмана,
А он, по вољи бога и корана,
Милостив бјеше и праведан сваком, -
Кметове своје он је браћом звао
И сваки од њих за њ би главу дао.

Ал' круна блага, најљепша од свијех,
Била је жена што љубити знаде.
Алах јој добри златну душу даде,

Коју јој нигда не оскврни гријех;
 И као лептир што се сунцу диже,
 У тихом дому он је радост пио,
 И нико није као Омар био
 Небу и богу и џенету ближе!
 Срце му бјеше к'о оаза чиста,
 Гдје булбул пјева и прољеће блиста.

Но шта је срећа до блудница права?
 Дође ти, гледа, к'о дјевојче смјерно,
 И када мислиш да те љуби вјерно,
 Сву милост своју она другом дава.
 Тако и Омар без хаира оста
 И, једног дана, оборене главе
 Он видје пустош своје црне јаве.
 Проплака, јекну. Он сиромах поста;
 Нестаде кмета и пољана равни',
 Оста му само тај дом, тај гроб тавни.

Ал' све би благо прегорио много:
 Бијела стада и пашњаке травне,
 Ограде, њиве и вртове равне,
 Ал' ово није прежалити могô:
 Једнога дана, кад зора изађе
 И булбул тица зајеца у луку,
 Он видје своју непреболну тугу -
 Он мртво драго у постељи нађе,
 А хладна уста к'о да шапћу ти'о:
 „Чувај ми дјецу, Алах с тобом био!“

И он је чув'о. И тај шапат тајни
 Он и сад чује, ту, крај дјече драге,
 И види очи небесне и благе,
 И пред њим трепти лик мили и сјајни,
 Па јаче стисне на та прса ббна
 Два срца своја, своје душе двије;

Ал' мрачном избом тужни вапај бије,
К'о тужна јека погребнијех звона:
„О, ватре, ватре!“ Ал' ни дрвца није, -
Отац их јадни загрљајем грије.

Но, као вихор, он се нагло диже,
Рањену душу нова мисџ прати, -
Он снажном руком за сјекирухвати,
Па јурну тамо и на обор стиже.
Ту стара мурва, од стољетних дана,
Над трошним кровом шири се високо,
Дршће и стрепи, уздише дубоко,
А смрзле сузе падају са грана.
И дивском снагом он се попе на њу,
И тужна јека одјекну у пању.

У томе часу к'о да пророк сами
Прекорним оком гледаше у мраку,
И учини се невољном јунаку
У бездан греха да га злодух мами.
И тешка рука клону му и паде,
К'о да је учас тајна сила зграби.
Заплака Омар као сужањ слаби
И душом својом све осјети јаде -
Бјеше му исто: да к'о крвник стиже
И грешну руку на свог друга диже.

Сва прошлост блиска пред њиме се јави:
Овдје, на софи, испод ових грана,
У позно вече прољетнијех дана,
Кад препун росе трепти зумбул плави,
Кад славуј пјева и мирише игда,
Овдје је прве слатке снове снио,
Овдје је златном душом љубљен био,
И срећа није одлазила нигда, -
А далек мјесец, као сребро чисто,
Кроз ово грање спокојно је блистџ.

Мурва је била свједок срца вјерних,
Заноса дугог и младости оне
Кад крв сва гори и кад душа тоне
У мору страсти и жеља безмјерних.
И све што негда, у ноћима сјајним,
Шаптаху оvdје двије душе младе,
То и сад, ево, стара мурва знаде,
Па тихо прича разговором тајним;
И Омар слуша, па заципљен стао
К'о да је негдје близу булбул пао.

Засипље снијег, хладни покров стере;
Јауче вјетар и урла и вије,
Повија дрвље, шестари и бије,
И кроз ноћ мрачну к'о сатана вере, -
Док једна слика, нијема и б'она,
Под мрзлим кровом високога грања,
О златном добу само сања, сања,
Ал' као одјек погребнијех звона -
„О, ватре, ватре!“ тешки вапај стиже,
И Омар јекну и сјекиру диже.

Кроз јаук вјетра, дубоко у мраку,
Удар се тешки за ударом чуо;
Са старе мурве падало је ру'о,
Сребрно, хладно, на тјеме јунаку,
А, као мајка над породом благим,
Она високо, у небеске стране,
К'о црне руке дизала је гране
Са благословом над љубимцем драгим.
И крупни снијег падао је јаче,
Нити је чуо како Омар плаче.

НАША ПОЕЗИЈА

Краљице моја, шта је с тобом било?
Гдје су ти силе, гдје је огањ свети,
Твој глас божански, што из душе лети,
И твоје мисли овјенчани зрак?
Зар твоје срце, твоје моћно крило,
Твој жарки полет и истину сјајну
И топле наде и љубав бескрајну
Окова тешки и дубоки мрак?

Мој народ тебе не познаје више.
Ти си му сада к'о кокета права
Што сваком милост и пољупце дава
И лажним блеском заварава нас;
Блиједо доба с твог чела брише
И задњи спомен ореоле твоје. -
Светлости неба погажене стоје
И твој пророчки следио се глас.

Како си јадна! Спутано ти крило
У маглу срља не знајући мету;
За лажни накит и за тоалету
Ти си све дала: истину и жар;
И сада си пушта, као што би било
Небо без сунца, звјезда, зоре плаве;
У теби нема капи крви здраве, -
Умри! Ил' снова дај светлост и жар!

Кажичић

ЛАКУ НОЋ
Брату Јакову

Сунце тоне, дан се клони;
У даљини звоно звони,
Студени му дршће глас.

Вјетар хуји, и све јаче
По обали дрвље плаче
И жалосно гледа нас.

Што ми 'вако душа грца?
Овај немир и бол срца
ада ће ми, драга, проћ?

Вјетар хуји кроз тегобу, -
Хоћеш ли ми доћи гробу?
Сунце тоне... Лаку ноћ!

НА ЈАДРАНУ

Сјени Антуна Фабриса

Устај и хуји, Јадран-море плаво,
Пјевај ми пјесму, још недопјевану,
Галебу, вјетру, зорама и дану, -
Пјевај ми пјесму још недопјевану!
Она је мила души, срцу моме.
И када силна заколеба водом,
И разлије се широком слободом
Па облак хвата и под небо стиже,
О, ја бих хтио да у часу томе
Зароним тамо, у стихове њене
Пуне корала, бисера и пјене,
И душу своју да препуним њоме,
Па кад се на ме гром и олуј крене,
Кад људска злоба у понор ме рине,
Да моја душа светим гњевом сине,
И грухне силом побједном и јаком,
И загли се са небом и зраком,
К'о твоја пјесма још недопјевана,
Бесмртна пјесма сунцем овјенчана.
Устај и хуји, Јадран-море плаво,
Пјевај ми пјесму, још недопјевану,
Галебу, вјетру, зорама и дану, -
Пјевај ми пјесму још недопјевану!

Кашчић

ВЕЧЕ НА ШКОЉУ

Иви Ђипику

Пучина плава
Сава,
Прохладни пада мрак.
Врх хриди црне
Трне
Задњи румени зрак.

И јеца звоно
Боно,
По кршу дршће звук;
С уздахом туге
Дуге
Убоги моли пук.

Клече мршаве
Главе
Пред ликом бога свог-
Ишту. Ал' тамо,
Само
Ђути распети бог.

И сан све ближе
Стиже,
Прохладни пада мрак,
Врх хриди црне
Трне
Задњи румени зрак.

ЖИВОТ

Милану Ракићу

Не дај ми, оче, земне прећи путе
Док плод смрти будем и да живим
Да пошље смрти будем и да живим
У другом жићу и вјерујем у те.

Ко никад није горио на огњу
Рођеног срца и гријао друге,
Ко није позн'о моћ љубави дуге
И чуо како благосиља бог њу;

Ко никада није један живот дао
Извором живим крви богом дане,
К'о здраво стабло плодове и гране, -
Тај је с проклетством из утробе пао.

Он није био сјеме свете њиве,
Ни атом тијела што држи и спаја;
Он је издајник људских нараштаја -
Убица оних што у њему живе.

Сва блага земна милости бескрајне
Презр'о је срцем и душом немарном,
Нити се гриј'о свјетлошћу олтарном
И био жарцем вјечне мисли сјајне.

И кад доконча и, без једне сузе,
Кад заспу земљом врх лешине мртве,
Доли, у мраку, погребне жртве,
Проклеће оца што им душу узе.

Па зато, оче, не дај ми да путе
Довршим земне док плод не одњивим,
Да пошље смрти будем и да живим
У другом жићу и вјерујем у те.

Ракић

БАДЊА ВЕЧЕ

Вечери света, хоћу ли те и ја
Славити пјесмом радости и среће?
У моме оку, ево, суза сија,
И моје ране постају све веће.

Твој златни поход и убогу годи,
И види Бога у часима овим;
Нада мном само мрак студени броди,
И душу бије немирима новим.

У пустој соби сам, к'о сјенка бона,
У себи слушам звук погребних звона
И стискам срце јадно и кукавно.

Вечери света, дођи! Тихо, тише!
Јер овдје нико не чека те више -
Сви моји мили заспали су давно.

БРАЋА

На престолу, у порфири, сједи тиран мрачна лика,
Око њега ропске слуге, сами крвник до крвника. -

Његова је душа гротло, црни понор и страхота,
Гдје се клупко хладних змија у отрову своје мота.

Сваког дана нове жртве гавранови гладни кљују,
Сваког дана народ пишти и дуге се клетве чују.

Све, што није ропски знало да пред грешни престо гмиже,
Све, што бјеше часно, свето и пред њиме главу диже,

У подземљу дубокому, на гомили од костура,
Све ледену самрт нађе од целата и тортуре.

Стрепи земља, народ дршће, и тирански јарам влачи,
Тражи Бога, сунца хоће, ал' се пусто небо мрачи.

Тако траја дуго, дуго, док прекипи мука многа,
И брат брату руку стеже и закле се крвљу Бога:

На лешину свог Пилата, свог крвника, ногом стати,
И његову мрску главу гавранима гладним дати,

Са бедема отаџбине нек заори глас слободе,
И на мрачном, пустом небу васкрсне се звјезде роде.

Спремна дружба чека, вреба, ал' продаде Јуда брата:
Оковане осветнике доведоше пред целата.

Мрко гледа крвник стари на педесет дивних глава,
На педесет пламенова, на педесет младих лава.

Жањковић

Мрко гледа, а сатански на лицу му осм'јех игра,
И сурова душе жедни дивљом жеђу дивљег тигра:

„Тражите ме!... Добро дошли!... Ја ироје таке славим! -
Чекаћете у мом двору, док дарове за вас справим“...

И на врата од тамница, чуј кључеви тешки звоне, -
Као сунце на смирају, дивна дружба у мрак тоне...

Радује се грешник црни и игра му срце хладно,
Па премишља: каквим даром да дарива робље гладно.

Мисли целат, а око му к'о крвави блесак мача!
„Слуге“, рече, „к мени брже доведите два ковача!“

За час било и пред њиме стајала су по два роба,
До два брата мученика - два костура из дна гроба.

Премјери их звијер жедна па сатанском мржњом гори,
И, држећи жезло сјајно овако им крвник збори:

„Мислите ли да вас вратим вашем дому и слободи,
Чујте вољу вашег краља, кога вишња правда води:

Сакујте ми тешке ланце, каквих јоште било није,
Сваки колут нека дере, нека чупа, нека рије!

У те ланце, зажарене, повезаћу псине луте,
Што ми русу главу траже и мој вјерни народ муте.

Нек' се вију црви гладни, нека сикћу као змије,
Нек' их гвожђе усијано у подземљу гладном згрије;

Нека знаде трулеж пуста, какве муке с неба слазе,
Кад невјерни на свог краља руку дижу и трон газе!“

Сретоше се два јунака, на рукама синцир звекну,
Ал' к'о талас када грухне, глас дубоки кроз двор јекну:

„Тиранине, не било те, својих душа ми не дамо!
Ланце коват' браћи својој, крволоче, ми не знамо!

Ево главе! Ево крви! ради од нас шта ти драго,
Али ланце не кујемо за све твоје гнусно благо!“

„Шта?!“ - краљ рикну... Гавран гракну, на небу се облак хвата,
Пред целатом крвавијем два крвава леже брата.

И дан гасне, сунце тоне и дршћући, тужна лика,
Ореолом сјајном кружи мртве главе мученика...

***

Ја мишљах да је, у дну душе моје,
Премин'о давно сваки спомен на те,
На твоју башту, на густе гранате,
И руже што ти под прозором стоје;

И да те мрзим силно и бескрајно
За љуте ране што их срцу зада,
Да никад нећу пун суза и јада
Пред твојим ликом уздахнути тајно.

Ал' кад ме усуд доведе да с другом
Бесвесно панем у љубавне мреже,
Ах, моје срце оштро гвожђе реже,

И тада познах, са болом и тугом,
Како сам јадан и како те волим.
Па склапам руке и за те се молим.

Кажичић

О ЗЕМЉО МОЈА...

О земљо моја, што те тако боли?
Зашто ме вјечно трзају и море
Јауци дуги из твоје дубине?

„То моје срце премире и гине
У тврдом мразу, без сунца и зоре.“

Зар твоме срцу не допире огањ
Нашијех срца? Зар душе синова
Не грију тебе пламенима својим?

„Ја давно, давно остављена стојим
Сама, у руци судбе и вјекова.“

Па ко ће тешке раздробити санте
На твоме срцу? Ко ли ће из таме
Тргнути тебе с твојим робљем худим?

„Ја мртве из сна уздасима будим,
Јер нема живих да умиру за ме!...“

ОБЛАК

У добу ружа, када трепти младост,
Када је небо као плава свила,
Ми смо се срели, и ти си ми била
Души божанство, а срцу сва радост.

Била си љепша од свакоје друге,
И ја сам ти се у заносу клео;
И ти си, драга, као огањ врео,
Горила са мном пуна чежње дуге.

Никада није једног дана било
Без пољубаца и без страсти праве;
Многе ли руже и љубице плаве
Просух на њедра и на твоје крило!

Та колико смо пута, сједећ сами
На старој клупи испод врбе оне,
Гледали сунце како за врх тоне
И како мирно гаси се у тами?!

У густој гриви врбинијех грана
Задњи су огњи умирали ти'о,
Црвени, жарки, к'о твој образ мио,
К'о љубав наша првих златних дана.

И ти си била озарена њима,
И гледала си у запад далеко,
Док је пред нама сребрн поток тек'о
К'о слатка пјесма, као лака рима.

Но једном - знаш ли кад ти дођох оно?
Ја у твој оку видјех свој мрак гробни,
Ја на твој челу видјех облак кобни,
Ја у твој гласу чух мртвачко звоно, -

Кажичић

И ја сам умро... Грчевитом шаком
Са твога чела зграбих кобну таму
И јурнух с њоме, оставих те саму -
Нити се вратих. Но у часу сваком

Ја мислим на те: у дну душе мртве,
Као под земљом и плочама гробним,
Умире љубав под облаком кобним; -
Дођи да видиш патњу твоје жртве...

ЧЕЖЊА

Гдје сте?... Ја будан на прозору стојим
Наслоњен челом на стакло... Све спава...
Ноћ сјајна, к'о да по окнима мојим
Полако шушти ваша коса плава...

У ове часе звијезда и снова
У вашу башту ја сам долазио;
Мирисао је јоргован и зова,
И мрки чемпрес повиј'о се ти'о.

У ове часе ви сте ружа били,
Ја лептир био што на цвијет пада;
Ах, ваше косе, очи, смијех мили,
И ваше тијело и љепота млада

Опише мене... Ми бјесмо у рају,
Јабуре слатке берући са грана...
Док славуј пјева и звијезде сјају
И расипа се мирис јоргована.

Но све је прошло... К'о јаблан без росе
Сам гинем сада и у чежњи стојим...
Ноћ, сјајна, к'о да свила ваше косе
Полако шушти по окнима мојим.

Кажичић

ЖЕЉА

Боже, кад једном мине живот ови
И ти у слави будеш онај исти
Бог правде вјечне, свега извор чисти,
И твојом вољом буде свијет нови,

О, тада мене у лептира створи,
А жене дивне нек' су руже миле,
И моме срцу врелом твоје силе
Подари огња и рај му отвори:

Са једног цвијета да другоме хрлим,
Да пијем сласти и да силно грлим
Створове наге што их сјај облива,

Па љубећ' тако душом, срцем страсним,
Нека изгорим на ружама красним
И нек' ми пухор у њима почива...

ПОШЉЕ ЗАБАВЕ

Откад ме ниси погледала тако!
Око ти бјеше као у дјетета:
У њему радост и молитва света,
И символ вјере и чезнуће лако.

У оном часу више нисам знао
Да моје срце у ранама плаче,
Да сам већ давно у поноре пао
И да ме магла окива све јаче.

Мени си била као оног дана
Кад прву, милу киту јоргована
Дрхтавом руком стидљиво ми даде;

Кад моја душа, усхићена, чиста,
Од твога сјаја к'о небо заблиста
И теби, драга, под гроце паде...

Канџић

КОВАЧ

Ноћ мрачна и пуста. Мраз хвата и бије.
У чађавој изби кује ковач стари;
На домаку огња лице му се жари,
Низ космате прси зној потоком лије.

Под ударом снажним лете искре крупне
К'о да се метеор расипа у ноћи,

И он, с тешким маљем у овој самоћи,
Изгледа к'о симбол снаге недоступне.

Труди су га часи створили у челик -
О, како је зоран! О, како је велик,
И сјајан к'о вече на врсима јела!...

И докле по селу шушти грмље драче,
Он гаравом руком замахује јаче,
И с наковња лети снопље златних стрела...

МРАЗ

Врхове брда сјај јутарњи жари,
Сребрна магла диже се са грма;
Високо шуме јабланови стари
И поток тече као чиста срма.

Све се весели. Само неко плаче
Дубоко негдје, у мразу, у гробу,
Уздише, јеца, све јаче и јаче-
Зове ме да му олакшам тегобу.

О срце моје, ти ме немој звати,
Утјехе теби ја не могу дати...
Судба је твоја као судба ноћи

Што вјечно лута да достигне сунце:
Прелази мора, пустаре, врхунце,
Но сунцу нигда, нигда неће доћи.

ИЗ „САЛОНА“

Перика

Отмено друштво. Тону лаке дирке
Под прстићима једне лепе госпе;
У сваком звуку као да се проспе
Мирис од ружа. И крај слатке свирке

Све неми, ћути и чека свршетак -
Па онда тапшу и разговор крену:
Сви хвале госпу и вештину њену.
Она се смеје и поправља цветак

У густој коси. Лепо око њено
Гори и вара... Наједанпут смијех
Осу се свуда и у дама свијех
Лепезом беше лице заклоњено.

Шта је?! Млад доцент, здраво бледа лика,
Љубећи руку једне даме плаве,
Случајно кихну и с његове главе
У њено крило паде му перика.

2. У тузи

„Ја знадем, госпо, да вас срце боли
За верним мужем, што га судба узе;
Ал' шта се може? Убришите сузе, -
Та бог је добар, он вас и сад воли.

Неће вас тако пустити, мадама,
Да ваша младост без утјехе вене“.
„Јест, бог је добар, и он воли мене,
Ал' реците ми, шта ћу 'вако сама?“

И млади доктор сетну даму мотри
И запита је тихо, с болом правим:
„Кад могу доћи да вам друштво правим?“
„Сутра по подне, тако, од два до три“.

3. Она

Леп је то човек наш министар правде!
Он воли друштво и појми му значај;
Вечерас, ето, позвао је на чај
Господу страну и многе одавде.

Он вам је узор и доброта сама!
Па како моме мужу пише благо:
„Мени ће бити особито драго
Ако вечерас госпу видим с вама!“

Ах, једва чекам да наступи вече!
Ставићу на се свилено одело.
„Дивно вам стоји, као снег је бело!“
Неких ми дана он љубазно рече.

Увек ме тако предусрета лепо
И поштује ми мимо друге даме,
И све би, све би учинио за ме,
Па стога многе завиде ми слепо.

Он са мном често шета старим парком,
У лепом збору проведемо време,
И више пута, у смеху, пун треме,
Руку ми стисне својом руком жарком.

Учтив је јако и пун мудрог такта!
Он ми је мужу учинио много,
Без њега не би ни корака могô,
Вјечно би само преписивô акта.

Кажичић

И зато њега мој муж јакоштује,
Цени му разум и карактер врли, -
Па сада сретан заносно ме грли
И моју чедност у звездице кује.

НОСТАЛГИЈА

Ја видим, кад тајно твоја суза пада,
На хладној тераси при сјају мјесеца,
И твој глас ја чујем како болно јеца
На одар од свиле када клонеш млада.

К'о робиња црна, нијема и вјерна,
Тебе моја душа прати свако доба;
Зар не чујеш нигда уздах к'о са гроба -
Не осјећаш мирис пелена чемерна?

У баштама твојим оно роса није,
То су сузе душе, што их дуго лије
При сјају звијезда у глухом покоју.

У кандилу твоме то жижак не гори,
То ти душа моја свој благослов збори
И просипа на те тужну свјетлост своју.

ОХРИДСКА ВИЛА

О језеро моје, не жамори, ћути -
Вјерениче драги, почивај ми сад!
Да у овој ноћи, што се кобно мути,
Сама небу кажем свој големи јад!

Боже мученика, о, кажи ми, докле
Уздисати морам 'вако узаман?
Зар Ти ову земљу остави и прокле,
Да крв своје дјеце гледа сваки дан?

Колико в'јекова протече и мину,
Да кроз сузе гледам у маглену коб!
А још нити свану, нити исток сину,
Нити сунца видје оковани роб.

О, да ли ће икад на обале ове
Дојездити дивни брат и осветник,
Под заставом славе и слободе нове
У језеру моме да огледа лик?

Тешко мени, тешко! Са Урвине моје,
Боже, чујем само Марков уздисај:
Још далеко јутра наше славе стоје,
Кроз оловну маглу не пробија сјај.

Још ће много бити јаука и рана,
Још ће црно робље, гмизати к'о црв;
У језеру твоме још ће много дана
Глухо небо гледат' лешине и крв...

НЕ ВЈЕРУЈ...

Не вјеруј у моје стихове и риме
Кад ти кажу, драга, да те силно волим,
У тренутку сваком да се за те молим
И да ти у стабла урезајем име-

Не вјеруј! Но касно, кад се мјесец јави
И прелије срмом врх модријех крша,
Тамо гдје у грму прољеће лепрша
И гдје слатко спава наш јоргован плави,

Дођи, чекаћу те! У часима тијем,
Кад на груди моје приљубиш се чвршће,
Осјетиш ли, драга, да ми тијело дршће,
И да силно горим огњевима свијем,

Тада вјеруј мени, и не питај више!
Јер истинска љубав за ријечи не зна;
Она само пламти, силна, неопрезна,
Нити мари, драга, да стихове пише!

ПОШЉЕ МНОГО ЉЕТА

Пошље много љета овдје опет стојим;
Лепеница тече исто као прије,
Над њом стара врба још једнако бдије
И високо шуми врховима својим.

Гдје си? Да л' се сјећаш испод грана тије'
Кад гледасмо јулску ноћ и мјесец сјајни,
Кад нам т'јело проже слатки огањ тајни
Па дршћасмо дуго као брезе двије?

Бог зна гдје си сада и да л' живиш јоште!
Али драги спомен негдање милоште
Као младо сунце сву му душу грије,

И ја снова чујем звекет твојих гривна,
По лицу ме тиче твоја коса дивна,
Док мјесец кроз врбу чисто сребро лије...

НА УБОГОМ ПОЉУ...

На убогом пољу мога завичаја
Не чује се пјесма весела и жетве,
Само шум жалосни робиње Неретве
Хладан вјетар носи преко пушта краја.

Овој земљи господ среће дао није,
Притиск'о је јадом и чемером дугим;
Док се сунце рађа народима другим,
Нас студена зима раздире и бије.

О, зар није доста невоље и туге,
И сурова путе што реже и боде?!
Вај, узаман море наше крви оде...
Моја јадна земљо, ми смо и сад слуге.

Гдје су наше муке?... Гдје су наше жртве?
Зар не чује нико: све јаче и јаче
Крв наших отаца како љуто плаче
И како се тресу оне кости мртве?

Тешко нама!... Ено, туђин се весели
И сва блага наша отима и хара...
И бог му помаже и њиме се стара,
А наш црни сељак црна хљеба жели.

На убогом пољу свога завичаја
Он не пјева пјесму весела и жетве...
Само шум жалосни робиње Неретве
Хладан вјетар носи преко пушта краја.

***

Зар те више никад загрлити нећу?
Зар ћу вјечно 'вако остати да лијем
У самоћи сузе, и да чемер пијем?
Зар те више нигда загрлити нећу?

Гле, сув један листак дршће на дрвећу,
Остављен, па тужно уздише све јаче:
Тако моје срце рашчупано плаче
Што те никад више загрлити нећу.

Прољеће ће доћи и опет ће лака
Завијорит шева небу под облака
Пјевајући јасно весеље и срећу.

Све ће нову радост осјетити тада,
Само моје срце умираће с јада,
Јер те више нигда загрлити нећу...

МРАК

Мрак...
Богови, гдје сте?... Зар ниједне зубље?...
Посвијетлите нам на путима овим!
Спутани смо, ево, веригама новим
И наше су ране све дубље и дубље...
Нама блага дажда не пада са свода,
Сва су наша поља поплављена муљем...
Камо јаке руке, са челичним жуљем,
Да посију сјеме будућега плода?

Мрак...
Богови, гдје сте?... Поставите бодље
На свијетла чела, па крените с крстом,
И пут части мушке потражите прстом
Нараштају овом што још дише одље!
Васкрсите! - Наше ноћи све су дубље...
Оплодите земљу плодовима новим!
Ми падамо, ево, под теретом овим, -
Дигните нас, дајте свјетлост ваше зубље!
Мрак...

СРПСКА ХИМНА

Боже, на поља
Земље ове
Васкрса златним сунцем сјај!
Победу, венце
Славе нове
Краљу и роду српском дај!

Вером отаца
Што слободу
Прелише крвљу, даруј нас!
Да нам у свету
И у роду
Остане светлих дела глас!

К'о шарна светлост
Дуге пуне
Што с неба гони црни мрак,
Нек' драги камен
Српске круне
Спасења српског буде знак!

Нек' бели ор'о
Прене, сине,
И нове славе да нам плод;
С Авале плаве
Нек' се вине -
Јединством светим спасе род!

СТРАШНА ЈЕ ОВО НОЋ

Страшна је ово ноћ!
Огрнуло се небо покровом црним,
У диму облака мјесец тиња,
А дивља пучина сиња
Урла, врије и бјесни
И пјену баца у свод небесни;

По обалама цвиле
Дрвета тамна,
Повијају се тужно - к'о црна мајка
Над одром сина свог...
Страшна је ово ноћ!
У малој прашњивој соби,
Што једним окном гледа
У мутну пучину морску,
На самртном одру лежи ми брат,
Лежи пјесник мој,

Лежи славуј мој.
С душом се бори
И у ме гледа
Благим и крупним очима.
Мршава, испијено лице
Смртном ватром гори.
Он помоћи од мене иште,
Зове ме: „Брате, помози!“
А ја му узмем руку,
Блиједу суву руку,
Хладну к'о мраз,
И тјешим брата свог,
А у мени се кида душа,
И грцам и гушим сузе,
Да их не види он -
Рођени брат мој,
Рођени пјесник мој.

О, камо среће да мјесто тебе
На одар лећи могу,
Да ти одузmem све муке и боле
И у твојем окну снова
Да видим онај жар
Младости, среће твоје!
Ал' све што могу
Једно је, боре мој,
Што се над твојим одром
Свесрдно молим Богу:
„Чувај ми, Боже, пјесника мог!
О, чувај, Боже, славуја мог!
И не дај да 'вако млад
Овдје, у пустом крају,
У туђем завичају,
Заклопи очи мудре!
Врати му мир, снагу и наде!
Не уби', Боже, славуја свог,
Што тако дивно
Поздрављат знаде
Свијетлу зору твоју,
И исход јасних звијезда,
И говор плавог мора,
И смирај сунца твога!
Не уби', Боже, срце ово
Што сваког љуби!
У њему тече чисти извор
Истине свете;
У њему сија сунце
Правде и људског добра, -
Не уби', Боже, славуја свог!“
Тако ја мислим, молим се тајно,
Ал' тамо далеко, ћути Бог
К'о хладни камен, к'о џелат мрачни...

Страшна је ово ноћ!
Огрнуло се небо покровом црним,
У диму облака мјесец тиња,
А дивља пучина сиња
Урла, врије и бјесни
И пјену баца у свод небесни;
По обалама цвиле
Дрвета тамна,
Повијају се тужно - к'о црна мајка
Над одром сина свог...

Страшна је ово ноћ!
Овдје, у пустом крају,
У туђем завичају,
У малој прљавој соби,
На јадним рукама мојим
Умире пјесник мој,
Умире славуј мој...

ГОСПОЋИЦИ
Бјанки Куриналди

Некада сам и вас на кољену цупк'о
И доносио вам слатке шећерлеме,
И љубио дуго ваше плаво тјеме,
И чело, и лице невино и љупко.

Но дани су прошли к'о ријека нагла,
К'о тренутни снови, као пуне варке:
Сад на вашем лицу сјај младости жарке,
А на моме јесен и туробна магла.

Ја знам: ваше срце сада ватром гори,
Моје хладна зима окива и мори;
Ваше очи сјају к'о два неба плава,

А моје су мутне као магле сиње...
Младост, љубав, огањ, све у гробу спава,
По косама мојим попануло иње...

НАШ СТАРИ ДОМЕ...

Наш стари доме, како си орон'о!
Капије твоје нико не отвара,
По њима мирно црв дубе и шара -
Гризе, к'о чежња једно срце боно.

Ево ми собе! О дувару јоште
Икона виси, прашљива и сама,
И у ме гледа и шапће из рама
О добу среће, дјетињства, милоште.

Овдје сам прве стихове напис'о,
Овдје је с душом полетила мис'о
Високо, тамо гдје се исток жари.

Овдје ми негда бјеше рај... А сада?
На моје срце гробна земља пада,
И ја се рушим к'о ти, доме стари...

БОКА

Наша мила Боко, невјесто Јадрана,
Покривена небом ко од плаве свиле,
Љепша си од твоје приморкиње виле
И свјетлија си од њеног ћердана.

Никада се тебе нагледао не би!
Но да ми је једно: да постанем валом
Сињег ти мора, па пред твојим жалом
Да вјечито шумим и да пјевам теби.

И да с тобом гледам на твој Ловћен плави!
Па једнога дана, кад се Господ јави,
Кад орлови наши високо заброде

И са твојих рука пану гвожђа тврда:
Да побједну химну слушам с твојих брда
И да с тобом славим дан златне слободе!

НА ПОДВИГУ

Још ме моја снага оставила није,
Ја у души ћутим жар и полет снова;
Не плаше ме ноћи ни глас кобних сова,
Ни сурови путеи што их магла крије.

Ја нијесам у прах заронио чело,
Нити сам под крстом пред руљама пао;
Бог је срцу моме много блага дао:
Уздање у себе и подвиг на дјело.

Још могу да ступам кроз вихоре јада
И да патим с оним што понижен страда
И мелеме чека за ране и боле.

Још могу да презрем оне мирне свеце,
Апостоле лажне, фарисејске жреце,
Што лукаво клече и богу се моле...

ЧЕКАЊЕ

Колико је среће у часима овим,
Кад се мјесец рађа на плавој висини,
Када славуј пјева негдје у даљини
И разгара срце пламенима новим!

Овдје дрвље старо дуге сјенке баца,
У нашој ријечи брдо се огледа;
Дођи, јер ми срце више мира не да -
Ја сам жедан, драга, твојих пољубаца.

Не моли се, тамо, пред иконом старом!
Овдје, у слободи, пред небом - олтаром
Са кога нам господ о милости збори,

Дођи да заједно молимо нас двоје:
Ја ћу све да љубим очи, усне твоје,
А ти стрепи, дршћи и са мном изгори.

ВЈЕРУЈ И МОЛИ

Вјеруј и моли!... И пати и ћути!...
Је ли ти живот к'о мутна ријека,
Знај, пошље њега на те слава чека
И вјечно царство и свијетли путе.
Да, ја вас чујем, апостоли свети,
Ал' моја душа да истину сазна,
Да види гдје је: бог, љубав, и казна,
Лута и блуди и у небо лети -

Куца и чека... Вапије и зове...
Но над њом само хладне магле плове,
Пуст, празан одјек враћа се са трона...

И уморена душа пада доли,
И док у праху гомила се моли,
У себи Бога свог налази она.

ХЉЕБ

Пароброд спреман. Море се колеба.
Пошљедњи пламен на западу трне;
Сутон се рађа и с јесењег неба
Полако пада на хридине црне.

Палуба пуна. Руке уздигнуте
Поздраве шаљу и рупцима машу.
У мноштву овом видим чељад нашу,
Наслонили се на перваз па ћуте...

Земљаци моји, докле ћете, докле?
“Тамо далеко! Јер нас усуд прокле
И на нас паде тврда туча с неба...”

А зар вам није завичаја жао?
“Жао је брате... Бог му срећу дао...
Но хљеба неба... Збогом! Хљеба...хљеба...”

МОЈЕ ТИЦЕ, ЗБОГОМ!

Славуји лаки, када магла оде,
Прољеће златно затрепти у лугу,
Лептири први кад се скоро роде,
У моме врту запјевајте тугу!

Ја немам више плавих јоргована
Ни ружа да вас на састанак зовну...
Свијетли празник васкрснијех дана
Мени доћ неће кроз маглу оловну.

Како је негда слadak живот био!
Ја сам га жедан пуном чашом пио,
А сад ми тече са горчином многим.

К'о рањен галеб тако падам и ја,
И вал ме валу даје и разбија...
Ја тонем, ево... Моје тике, збогом!

Кажичић

РИБАРИ

Примите ме тамо на убогу лађу,
И незнана странца назовите другом.
На пучини сињој кад вас муке снађу,
И кад муње плану потамнелим кругом:

Ја ћу да се патим и да с вама страдам
И да кушам борбу са морем и небом!
Хоћу да се с вама и молим и надам,
Хоћу да се с вама истим храним хљебом!

И у мутне ноћи када бура реже,
Када нимфе ћуте у морскоме биљу,
Ја ћу с вама вући ваше тешке мреже,

Да прекаљен тако, напором и радом,
Једном гордо пођем, с новом ватром младом,
Кроз маглу злих дана свом завјетном циљу!...

ПРОЉЕЋЕ

Немој, драга, ноћас да те сан обхрва
И да склопиш очи на душеку меком!
Када мјесец сине над нашом ријеком
И на земљу пане тиха роса прва:

Прољеће ће доћи, и к'о сребро свуда
Просуће се пјесма топла, уздрхтана;
И пахуље сњежне падаће са грана
У наш бистри поток што баштом кривуда.

Узвиће се Љељо над нашим Мостаром,
И сваки ће прозор засути бехаром,
Да пробуди срца што љубе и горе.

Зато немој, драга, да те сан обрва!
Дођи, и у башти буди ружа прва,
И на моме срцу мириши до зоре!

Кажичић

ЗОРА

Разгорила се зора на висини,
Широки пламен на гребену засја.
Устај и пођи! Тамо, у даљини,
Гдје пољем тече шум дрвља и класја;

У тамном лишћу гдје слатки плод руди,
Гдје свака биљка збори гласом тајним,
Далеко тамо од вреве и људи
Утјехе има болима бескрајним.

Отвори срце небу благодатном,
Потоку, роси и лептиру златном
На ружу када уморан малакше;

Праштај и моли за себе и оне
Што љутом мржњом киње те и гоне
И дуго плачи, и биће ти лакше.

ПОД КРСТОМ

Уз брдо се пењем све више и више,
Нада мном, високо, орлови шестаре;
Доли видим села и колибе старе
И путање мокре од скорашње кише.

Ено, један тежак замахује красном
У зараслу земљу и пањеве крши...
Но, кад пос'о трудни са напором сврши
И кад њива роди раденику часном,

Он пожњети неће до туге и бола,
Остаће му земља и пушта и гола -
Скакавци ће гладни сву појести жетву...

Али он са сузом неће дићи клетву,
Јер тај што се мора вјечно с крстом пети,
Тај не смије нигда плакати ни клети.

ПОД СУНЦЕМ

Позлаћено небо. Младо сунце грије,
Миришу љиљани и љубице модре;
Моје срце гори и све јаче бије,
Као да би хтјело да на свјетлост продре;

И, к'о сморен путник дому гостопримном,
Са птицама лаким да полети с грана
У простор, у сунце, и поздрави химном
Ову благу свјетлост љиљанових дана.

О, да ми је 'вако да у души горе
Дуго зраци среће, радости и зоре,
А да нисам сужањ који сунца иште!

Но ја знадем добро: с првом нотњом сјени
Одбјегнули јади вратиће се мени
Као црне птице на своје ноћиште.

ХРИЗАНТЕМА

Ноћ је. Моја сјенка са мном тихо ступа
По обали овој гдје никога нема.
И док сребрн мјесец у мору се купа,
Ја у души ћутим мирис хризантема.

По овоме крају она често ходи,
Испод ових грана синоћ сам је срео,
И када са лица смаче танки вео,
У моме се срцу нова ватра роди.

Смијући се на ме, све слађе и слађе,
Низ мраморне скале лакој барци сађе,
И стари је морнар одвезе далеко.

Од онога часа ја мира не стеко',
Но лутам и сањам њу, што равне нема,
И у души ћутим мирис хризантема.

НОЋ

Укочила се Ноћ, к'о авет страшна,
Запрла ногом у земљу, а главом
У црни простор неба недомашна,
Па шиба вјетром и муњом крвавом.

Ломи се ваздух, и хуји, и јечи,
Океан сињи валом облак хвата.
На трошном броду задњи морнар клечи,
И тешку судбу он види и схвата.

И моли Оца... Но још једном вода
Широким валом плусну преко брода,
И чу се прасак и пошљедњи јаук,

И, слушај, негдје к'о да Господ плаче.
А ноћ се цери, и све више, јаче,
Небеса хвата као црни паук.

МАЈЦИ СВОГА НАРОДА
Госпођи Савки Ј. Суботићки
(Приликом одласка са Илице)

Збогом пошла, српска мати,
Овјенчана вјенцем славе,
Нек' те добри Господ прати
И виш' твоје свијетле главе
Нека лебди рајски сјај!

Свуда, гдје си досад била
Сијала си љубав свету,
Зато теби вијенце плету
Српске шћери - твоја крила
Твој захвални нараштај!

И ја чедо ових страна
Берем ките ловор грана
Берем цвијеће разне боје
И у вијенац славе твоје
Приносим га душом свом.

И још уз то срце моје
Као тица Богу поје:
Да ти даде здравља, силе,
Па да твоје сестре миле
Дуго водиш циљу твојом.

Благо оној српској шћери
Која твојим путем ходи,
Коју твоја мис'о води
Да се чистим срцем вјери
С радом за свој завичај.

Кажичић

Збогом пошла, српска мати,
Овјенчана вјенцем славе,
Нек' те добри Господ прати
И виш' твоје свијетле главе
Нека лебди рајски сјај!

ПОТОК

Смрз'о си се, ћутиш. Твоја стара друга -
Гола врба на те спушта гране црне,
У леденом руху премире и трне,
И дршће к'о срце кад га гризе туга.

Ал' скоро кад славуј запјева из луга
И весела шева у небеса прхне,
Кад се теби златно прамалеће врне,
Ти ћеш снова тећи сјајан као дуга.

Но хоће ли тако у миру и срећи
Кроз свијетли простор моја душа тећи
На прославу благу васкрснијех дана?

Или ће у мраку, без једне свјетилке,
Остати да плаче, к'о скрхане биљке,
На самотној хумци испод сувих грана?

МЛАДОСТ

На врху горе тек је зора била
К'о далек огањ свијетла и жарка;
У крупној роси, у врху шумарка,
Свилени лептир купао је крила.

Носећи блага и плодове зреле,
Весело љето јављало се нама
На уској стази под оморикама,
И шаптало нам сласт љубави вреле.

Ми смо му слали поздрав душе своје,
Идући жудно у пламеној струји
Далеко тамо гдје водопад хуји,
Гдје црна стабла над понором стоје.

Преплашен јелен, к'о вјетар у лету,
Бјеж'о је гором кроз јутарњу таму,
А безброј душа у слободном храму
Пјеваху химну невину и свету.

У нашем срцу гореле су сласти
И силни занос младости и среће,
И једно море све веће и веће
Пљускаше душе валовима страсти.

И док је паук танку мрежу плео,
Ширио свилу од гране до гране,
Ја расух твоје сићане ђердане,
Па љубљах грло и твој образ врео.

Дишући силно, горели смо тамо
К'о два гријеха, као ватре двије;
Ниједно од нас више знало није
За дан и јаву... Ми љубљасмо само...

Док хладна вода падаше с висине
И модре јеле шапутаху ти'о,
И јутро, жарко к'о твој образ мио,
Стајаше тамо на врху планине.

И сада, кад сам у суморну јаву
Утон'о, хладан као камен гроба,
Ја на те мислим и на златно доба,
На мирис јела и на густу траву...

У својој души ја те гледам јасно
К'о оног јутра кад сам ти се клео,
Сањам и гризем твој подвољак врео
И ћутим тијела дрхтање ти страсно.

Кажичић

ПИСМО

Пребродих, мој друже, преко Океана
И сада ме ево гдје сам давно хтио;
Но, кажем ти право, будала сам био
Јер мишљах да овдје с неба пада храна.

Држао сам: амо синуће ми зора,
Да ће бити среће несниване, дуге,
И нестати патње и невоље дуге,
Ал' ме овдје сретете још невоља гора.

На хиљаде гладних данас траже рада
И лутају тако од града до града,
Али пушта добра нигдје да се јави...

Збогом! Поздрави ми све другове моје
И реци им нека ту на дому стоје,
Јер сирјака амо свак к'о робље дави.

ХРИСТОС ПЛАЧЕ

Овдје пуста поља, тамо брда сива,
Гдје жалосно шуми купина и драча;
Ред убогих села сан покојних снови -
Ја не видим нигдје рала и орача...

Под тавним дрветом, уз мирну ријеку,
Не чује се звоно претходника овна;
Свуд гроб и чемер, мрак, магла оловна,
И запјевке тужне што срце сијеку.

Села наша, гдје су ваше руке радне?
Гола, црна њиво, гдје је орач, брана?
Ах, другове ваше, невољне и гладне,
Одвела је судба преко Океана.

У подземљу црном, без сунца и неба,
Сад копају они комад црна хљеба,
Док за вама срце све им цвили јаче.

О, жали ли когод тебе, земљо гола?
Нигдје за те сузе, нигдје једног бола.
Само негдје близу, чујем Христос плаче...

НЕ ЧУВА СЕ ТАКО ОБРАЗ И ПОШТЕЊЕ

Глигорију М. Јефгановићу

Не чува се тако образ и поштење!
Ко хоће да народ и води и брани,
Тај у души вјечно мушки понос храни, -
Он не пузи, он се уз Голготу пење.

Заставу ти своју бјеше народ пред'о,
И за тобом пође и у борбу стаде,
Ал' ти ето, вођо, посрну и паде...
Гдје ти очи бјеху? Што нијеси глед'о?

Зар ти што до јуче бјеше ор'о смјели,
Ти у ког је вјера заложена била,
Зар блатом да сада каљаш своја крила?
Пред тираном нашим да поклекнеш, је ли?

Он ти пружи части, он те у вис диже,
А до јуче, знаш ли, с њиме си се клао!
Гдје је људски понос? Он је ето пао -
Преваљени соко у прабини гмиже.

Може ли ти народ простити то дјело?
Јесу ли то пути душа свијетлијех?
Не, то је знај, вођо, један тешки гријех
И љага што каља јунаково чело.

Не чува се тако образ и поштење!
Ко хоће да народ и води и брани,
Тај у души вјечно мушки понос храни, -
Он не пузи, он се уз Голготу пење.

ГДЕ ЈЕ РАЗМАХ СНАГЕ?...

Сјени Милорада Ј. Митровића

Гдје је размах снаге? Гдје је сила мушка?
И свијетли подвиг дјела непролазних?
Ја видим: нас редом садашњост љуљушка,
К'о дјецу, у мекој зипци снова празних.

Ко се прену на глас братовљевих мука
И с мелемом благим невољнима стиже?
Ко погледа небо раширених рука
И смирене душе крст на плећи диже?

Милиони зову, помоћ ишту нашу,
Но богова нема да испију чашу -
Трн не боде чело покољења мазних.

Гдје је размах снаге? Гдје је сила мушка?
Ја видим: нас редом садашњост љуљушка,
К'о дјецу, у мекој зипци снова празних.

СТАРА ПЈЕСМА

Сваке те ноћи грлим, и твој сам душом вас,
И не знам друге путе,
И снова, драга, сваки час
Заљубљујем се у те.

Љета су бурна прошла, младост ми узе бог
К'о јесен руже љетне,
Ал' и сад у дну срца мог
Шири се огањ Етне.

Још, љубећ тебе страсно, к'о сунце орџ млад,
Клоуо дух ми није;
Још полет снова, бол и над
Младошћу мене грије.

Можда ће скоро, драга, негдје на гробу мом
Процвасти руже љетне,
Ал' у том срцу силом свом
Пламтиће огањ Етне.

И вијекови ће многи к'о један тренут проћ,
А ја ћу живити јоште,
Грлити тебе сваку ноћ
Жаром нове милоште.

ЈЕЛА

Ко пошкропи твоје косе, Јело,
Ко ороси твоје лице б'јело?

„Јутрос стајах испод јоргована,
Па ме роса покапа са грана.“

Право кажи, а не лажи нани,
Гдје су, шћери, са грла ћердани?

„Што бих ти се, мајко, криво клела?
Јутрос сам се на јоргован пела.“

За ћердан ми запе росна грана,
Па се просу испод јоргована.“

Моја шћери, моја туго, јао,
А ко ти је њедра раскопчао?

„Рано зором, не карај ме, мати,
Ја у башту одох руже брати;

Са севлије плахи вјетар прхн'о
Па ми, мајко, сва њедра разгрн'о.“

Што су мутне твоје очи тако?
„Ноћас нисам заспала никако,

Негдје славуј пјеваше са гране
Па га слушах све до зоре ране.“

А зашто ти плам уз лице бије?
Јао, шћери да врућица није?

„Није мајко! та што бих ти крила!
Малоприје код ватре сам била.

Плаха ватра удари у лице,
Па ми с тога горе јагодице.“

Хајд' на извор, расхлади се, Јело,
Уми лице и то грло б'јело.

„Хоћу мајко!...“ Цури срце бије,
Густ јоргован младо момче крије...

РУЖА

Јуче бијаш с тобом. Плави дан се смиј'о
Пун сунца и среће. Ти си здрава била;
На њедрима твојим лептир росу пио
И свилена своја одмарао крила.

На бокору сада тебе вјетар њише
Увехлу и мртву, док зрак зорин руди.
Спавај! Твој друг лептир неће никад више
Пити слатки живот са твојијех груди.

Тек што те је судба на свјетлост извела,
Тек што си испила прву капљу сласти,
Од ненадне бољке ти си, ето, свела -
Умрла без топле љубави и страсти.

Како ли је чудна воља нашег неба!
Као кобац вреба свако живот дани;
Ја видим да небу земља зато треба
Жртвама безбројним да га вјечно храни.

У ПОЉУ

Потеците, сузе моје,
Оросите руже ове,
Ове миле руже мајске
Што их жедно сунце пије,
Па кад сјутра мила дође
И ружама закити се,
У бијела њедра њена
Проспите се, сузе моје!

Уздисаји душе моје,
Прикријте се у то грање
Гдје плодови слатки руде,
Па кад мила амо дође
И потражи хладак тихи,
По бијелом врату њеном
Мрсите јој косу меку,
Уздисаји душе моје!

И ти, срце, с тугом твојом
Отргни се и полети
И лептиром жарким буди!
Да славује миле слуша,
На жарке јој усне пани,
Па издахни!

ХРИСТОВ ПУТ

Овдје нема храма; овдје нигда није
Зазвонило звоно празничкијех дана;
Ал' мени се чини преко ових страна
Да сам господ ступа и благослов лије.

Пољима се овим свето сјеме сије -
Сви су људи браћа, плод са једних грана;
Ту крв пала није са братских мејдана,
Ја чујем гдје свуда једно срце бије.

Овдје нема храма. Ал' света и чедна,
Ту у сваком срцу стоји црква једна,
Гдје се служи служба праведна и чиста...

О ви што се лажно молите у храму,
Не идите амо! Остајте у сраму!
Јер ту гдје вас буде неће бити Христа!

СЛОБОДА
Петру Кочићу

Она ће доћи! Из смрти, из гроба,
Из мука наших васкрснуће небу,
Да збрише сузе остављеног роба,
Што рањен живи о крвавом хљебу...

Она ће доћи! Ја видим: кроз таму
Пробија свјетлост божанскога лика,
Тирани гнусни даве се у сраму -
Док ланци прште силних мученика.

Она ће доћи, свијетла и чиста
К'о суза мајке, као љубав Христа,
Да сужње води из тамничких врата.

Ах, моја душа већ је ћути близу -
Ја видим њену божанствену ризу
И чујем ропац крвавих Пилата...

МИ ЗНАМО СУДБУ...

Стевану Сремцу

Ми знамо судбу и све што нас чека,
Но страх нам неће заледити груди!
Волови јарам трпе, а не људи -
Бог је слободу дао за човјека.

Снага је наша планинска ријека,
Њу неће нигда уставити нико!
Народ је ови умирати свик'о -
У својој смрти да нађе лијека.

Ми пут свој знамо, пут богочовјека,
И силни, као планинска ријека,
Сви ћемо поћи преко оштра кама!

Све тако даље, тамо до Голготе,
И кад нам мушке узмете животе,
Гробови наши бориће се с вама!

Кажичић

ТВОЈИХ РУЖА НЕМА...

Твојих ружа нема,
Прошло златно доба, -
Само љута драча с голе гране боде.
Гдје је полет снова?
Куда радост оде?
Тамо гдје су мртви, гдје је гроб до гроба.

Овдје у самоћи,
Гдје се љубав заче,
Не чека те драга, умрла је она...
То не пјева славуј, глас погребних звона
Негдје у висини то јеца и плаче.

Шта ћеш више овдје?
Чекаш ли тренуте
Да ти снова дођу с јутром среће твоје?
Не варај се! Гробља без одзива стоје,
И умрли тврдо у покоју ћуте.

Твојих ружа нема.
Го се бокор њише.
На зорином вјетру дршће грана бона.
Слушај! Ено звони глас погребних звона,
Заспи сном небесним и не љуби више.

ПРЕД РАСПЕЋЕМ

Хоћу да живим животом Човјека:
Хоћу да љубим, да трпим и страдам,
У својој Вјери да се Добру надам
Што'но ће доћи к'о света ријека

Да гријех спере! Моју клетву нико
Дочути неће, баце ли се на ме;
На људску пакост ја сам давно свик'о,
И знам да сунце не боји се таме...

Пророчким гласом будићу из гроба:
Истину мртву и Слободу роба
Што спутан сунца завичајна жуди.

И крвљу својом прелићу све путе
Идући теби, и вјерујућ у Те,
Ускрсли Брате потиштених људи!

Канџић

ПРЕД МОДЕЛОМ

Хоћу ли тебе својим скромним кистом,
О дивна жено, насликати моћи?
К'о жедна биљка што мре у самоћи,
За тобом и ја гинем жеђу истом.

За усне твоје мени сада треба
Крв зоре ране и пламен рубина,
За лице пјена са морских ширина,
За очи сунца и плавога неба.

Ал' залуд подвиг, залуд свака боја,
Не зна те рука насликати моја, -
Ја дршћем, ево, пред љепотам' твојим...

Дршћем и горим к'о жар сред огњишта,
И бацам кисто, јер не видим ништа -
Овако близу кад пред сунцем стојим.

СВИЈЕТЛИ ПУТ

Ноћ. Миришу смреке и кадуље свјеже.
Мир. Не пјева славуј са ноћишта своји',
Само хучна вода кроз ждријело реже,
Док црн крупан јелен над понором стоји.

Над њиме високо, из прозирна вела
Од сребрне магле, св'јетло лице бдије,
И у златном лету на убога села
Нечујно и кротко свој благослов лије.

И у тихој срећи све трепти и сија
И вода и камен, цбун и вршак грана,
Као да се небо ближе земљи свија
И сам господ ходи преко мирних страна.

То путује љубав своје завичају,
На исток, далеко, преко брда голи',
Пред олтаром неба, чиста и у сјају,
Да прислужи сунце и Богу се моли.

НА ПУТУ

Хитри коњи фркћу. Моја кола нагле.
А тамо, далеко, у сумраку тамном,
Све се већма губе и остају за мном
Оштре, голе греде и туробне магле.

Нигде никог. Само, докле мирно тоне
Новембарско сунце, и за врхом трне,
У струкама магле за мном чета срне;
То су боли моји што ме снова гоне.

О ви сенке мутне, ви авети бледе,
Прођите се више сморена бегунца!
Вратите се тамо у магле и греде,
Ја покоја хоћу! Хоћу среће, сунца!

Но залуду вапај... Све ближе и ближе,
С барјацима магле грдни повор стиже
И к'о гладни пантер иза кола срне.

И ја чујем како преко страна стрми'
Његов дивљи кикот шири се и грми,
К'о хрид кад се руши у бездани црне.

МОЈА МОЛИТВА

Будите свети!... Христову распећу
Ступајте смјерно на лицу са маском!
Славите оца са безбожном ласком,
Али ја с вама молити се нећу!
Молитва моја празан говор није,
Ни лажна кротост што пред крстом клечи;
Молитва моја није број ријечи,
Но освештени огањ што ме грије.

Кад у дну поља јутро ме затече,
Па чујем топло појање са грана,
И гледам како, преко родних страна,
Ријека покрај златних жита тече;
Ил' када тихо по брдима плавим
Вечери миле блага црвен плане,
Ја у те часе, знам, господа славим!

Примиш ли у дом онога што грца
У сињем јаду под студеним небом,
И утјешим га са сољу и хљебом,
И огријем му ране ватром срца;
У светом чувству када силно горим,
Па руке ширим да загрлим свијет,
Све људе, земљу, сваки грм и цвијет,
У ове часе, ја знам, с богом зборим...

Будите свети!... Христову распећу
Ступајте смјерно на лицу са маском!
Славите оца са безбожном ласком,
Али ја с вама молити се нећу!
Молитва моја празан говор није,
Ни лажна кротост што пред крстом клечи;
Молитва моја није број ријечи,
Но освештени огањ што ме грије.

Кажичић

МУЗИ

Горе нам плачу... Јауци су чести...
Устај и црну одежду обуци;
Свијетли путир понеси у руци
И крепком вјером мој народ причести!

Молитвом топлом гњев неба укроти,
И тражи милост напаћеној груди;
С мученим робљем мученица буди
И с њиме ступај крсту и Голготи!

У поља наша Искариот уђе,
И њиве наше постадоше туђе,
И на нас паде губа и ругоба...

Устај и пођи! Јауци су чести...
Пред тешким часом мој народ причести,
Крвав к'о сунце нек сине из гроба!

ГОРО МОЈА...

Горо моја, ко те тако љуто клео?
Горо моја, зашто црни носиш вео?

„Остала сам пуста... Остала сам сама,
Све соколе моје побила је тама.“

Из дубине твоје мене зима бије,
Не чујем ти више појање к'о прије.

„Хладно иње паде наших празних дана,
Па моји славуји одлетише с грана.“

Све си, ето, ређа! Камо круне с врха?
Ко ти вите јеле и борове скрха?

„Мени глухо небо посла вјечне јаде -
Под сјекиром туђом све ми благо паде.“

А камо ти виле покрај бистрих врела,
Да полете летом преко наших села?

„Нестало је снага, јунака и крила...
Више срца нема, па нема ни вила.“

ПЛАЧ РОДИТЕЉА
Светозару и Перси (Ђоровић)

Јединче наше, што нам ћутиш, је ли?
Ми бисмо твога разговора хтјели,
Хтјели би да нам пружиш миле руке
Уз благи осмјех и голубље гуке,
Хтјели би твога ока благи глед,
Ал' јао нама, ти си као лед...

Твој њежни гласић замук'о је, стао,
На миле очи сан студени пао;
Твоје су руке два љиљана ледна,
Ружице свеле твоја уста чедна;
Жетва је дошла, покошен је клас,
Ти нећеш више загрлити нас.

Кољевка твоја сада пуста стоји,
Пуста к'о срце родитеља твоји',
Из ње те небу однесоше крила
И оде срећа што је с нама била;
Немамо више тебе, срца свог,
Анђеле мили, тебе узе Бог...

Уз тихи шапат врбинијех грана
У гробу спавај, срећо наших дана!
Наш бол и уздах долазиће теби
Да те ко из сна пробудио не би...
Жетва је дошла, покошен је клас, -
Збогом и мирно у сну снивај нас!...

ЧАСОВИ

Овдје никог нема. У мрачној самоћи
Сам стојим к'о муњом опаљено дрво;
И хук вјетра, што се малоприје рв'о
С огољелим грањем, заспô је у ноћи.

Но ја добро чујем ход, кораке вјечне
Невидовних снага што к'о стража бдију,
Продиру кроз камен, земљу, тмине ријечне,
Плијене и носе и ниште и бију;

И бога и небо, живот и саздање,
Све у исто доба. И у мојој крви
Овај грдни повор ја ћутим гдје врви,
И од мога жића све остаје мање.

И њихову кобну пјесму: тика-така
Ја слушам, и срце све удара тише;
И ја видим јасно: све више и више
Да постајем само црне земље шака.

МОЈ ЖИВОТ

Мој живот није протек'о залуду!
Судба је моја к'о судба ратара:
Плодове своје тек'о сам у труду,
И моје чело много трње пара.

Као ријека кроз отпорну спилу,
Својом сам снагом своје нашџ путе,
И гордо глед'о свих препона силу
Вјерујући, боже, у љубав и у те.

Је ли биједом мој друг схрван био,
С њиме сам и ја своје сузе лио -
Чисте, свијетле к'о свјетлост олтара.

Мој живот није протек'о залуду!
Плодове своје тек'о сам у труду,
И моје чело много трње пара.

ЗВОНО

Пољем легла ноћ и тама,
Уврх поља црква сама;

Само анђ'о сузна лика
Некуд гледа са звоника.

Гледа поља, али ниђе
Плода нема, нит' га виђе.

Уз очева јака рала
Блиједа су дјеца пала.

Сан им љуби хладно чело;
Мртво поље, мртво село.

Анђ'о гледа, сузе рони,
Па у старо звоно звони.

Хладним мраком звоно бије,
Ал' га нико чуо није.

Мирно, тихо, крви плава
Само ћути, само спава.

Анђ'о јеца, сузе рони,
Мртвој дјечи звоно звони.

ОЖИВИ МЕНЕ, НОЋИ...

Поздрављам тебе и твоју самоћу,
Твој шум и златни повратак звијезда!
К'о тице кад их гоне из гнијезда,
Ја бјежим теби, јер покоја хоћу.

Једва сам чек'о на ове тренутке
С немиром срца и са болом груди;
Ја сам сит вреве и досадних људи
И празна доба што нам рађа лутке.

Оживи мене, ноћи богом дана!
Ступи, и тихо преко мојих рана
Положи твоје меко, топло крило!

Узми ме, дигни, и са мном одброди
Негдје далеко, незнаној слободи,
Гдје нигда није ових људи било!

О ПУТНИЦИ ЖДРАЛИ...

Kennst du das Land

О путници ждрали лаки, откуда вас води пут?
Видјесте ли мјеста мила гдје 'но рађа лимун жут?

Видјесте ли Јадран плави и обрасли онај жа̂л,
У прагове мрамор-двора гдје сребрни бије вал?

„Видјели смо многе краје и питоми мирни кут,
Гдје на жалу двори стоје и гдје рађа лимун жут.

На прозору бјеше жена млада као млади клас,
Кидајући једну ружу гледала је тужно нас.

У оку јој бјеху сузе, а у души бол и лед;
Лице јој је сво блиједо, к'о увели љиљан блед“.

Доста, ждрали! Њене сузе, то је драги бисер мој:
Ову пјесму, уздах ови нек облаци носе њој!

ПУТНИК

Милораду М. Петровићу

На смирају сунце као ватра руди.
Један црвен облак сам некуда блуди.

Хитно часи лете у дугоме низу;
Одмора ми треба, ноћ је ево близу.

С балконима овдје видим виле старе, -
При западном сјају окна ми се жаре.

Наоколо баште пуне тиха мира.
Озго чујем пјесму и звуке клавира.

На ова ћу прва врата скромно стати,
Закуцаћу; можда конак ће ми дати.

За мене је доста мјесто гдје на поду;
Постеље су меке само за господу.

Идем!... Али куда? Што да будем лудом?
Гдје бољари себра припустише у дом?!

Из мрамора ових само зима бије,
Као да ми зборе: „Одлази што прије!“

Онамо, под врбом, уз ријеку ближе,
Са два мала окна трошни дом се диже.

По убогу крову маховина расте
И под стару стреху долијећу ласте.

На домаку врџа, испод лисне шатре
Посједала чељад око топле ватре.

Тамо, тамо иђем; ту је љубав с небом,
Ту ме орач чека са сољу и хљебом!

ЈЕСЕН

Прошла је бура, стишале се страсти,
И љубав с њима све је ближе крају;
Друкчије сада твоје очи сјају -
У њима нема ни силе ни власти.

Ја чујем: наша срца бију тише,
Твој стисак руке није онај први;
Хладан, без душе, без ватре и крви,
К'о да ми збори: нема љета више!

За друштво некад не бјеше нам стало,
О себи само говорисмо дуго;
Но данас, драга, све је, све је друго:
Сада смо мудри и зборимо мало...

Прошло је љето! Мутна јесен влада.
У срцу нашем ниједног славуља;
Ту хладан вјетар свеле руже љуља,
И мртво лишће по хумкама пада...

ЖЕТВА

Близу је вече. Звизди кос из смрча.
У родном пољу блиста срп до српа.
Жањући цура кошуљу раздрпа,
Па крадом у хлад бистром врелу стрча.

На жетви момка забољела глава,
На извор оде, лице му се жари.
Около шуме јабланови стари,
А вода мрмља и мирише трава.

И сутон паде и крв плану чвршће -
На срцу срце ломи се и дршће...
Код њих на трави два бачена српа.

Родно се поље у сан тихи свело,
Још цура мајци не смије у село,
Сва јој се танка кошуља раздрпа.

ВОДЕНИЦА

Старо мјесто моје! Под сјенкама грана
Радобоља мрмља, вере се и прска;
Мрке хриди стреме високо са страна
Пуне густих зова, смокава и трска.

Све је исто, старо... Само, као прије,
Не чује се хитри точак да удара;
К'о бол један што се у дну душе крије,
Остављена ћути воденица стара...

Кроз видњачу малу, гдје у сухој трави
Само студен гуштер полагао шушне,
Не јавља се млинар са шалом на глави,
Нити видим оне очи пристодушне.

Много ли сам пута ја овдје, у хладу,
У вечери љетне на одмору био,
И, дижући очи на млинарку младу,
Из ведрице, жедан, хладне воде пио!

Бог зна гдје је сада?!... Радобоља мрмља
Пуна грмјелица, сребра, адићара...
И док златно вече пада поврх грмља,
Накривљена ћути воденица стара...

ПУТНИК

Не могу даље! Овдје ћу стати,
Гора ће мени покоја дати.

Гора је вазда примала оне
Што љуто пате и што их гоне.

Ноћ је свијетла, мека и плава;
Мирише земља, мирише трава.

Попале сјенке, а као срма
Планински поток тече из грма.

Преда мном доли малено село
Под танким димом у сан се свело.

Пред њим ријека пољем кривуда,
И зрело класје њиха се свуда.

Овдје под јасен мирно ћу лећи
И сан ће тихо к'о поток тећи.

Мириши, горо, мирисом здравим!
Покри' ме, небо, покровом плавим!

СРЦУ

Не боли ме, ћути! Нека mine сад
И бол рана твојих, и немир, и јад!

Повратак славуја и грличин пој
Нек' ужегу снова мртви огањ твој!

Слушај! Поља шуме, повија се клас,
И мртве из гроба божји зове глас.

Оживи! Још једном прославимо гџд
И беримо руже и љубавни плод!

Ил' лабудску пјесму, боно срце, дај
И поздрави њоме мој убоги крај!

Кажичић

ПОГРЕБ

Повија се жито. Мирно, у дну села,
Уском старом стазом, што на гробље води,
За убогим одром мала пратња ходи -
Препланула лица и снуждена чела.

Негдје шева пјава при заходном зраку,
И сиједи отац игуман, пун бриге,
Полагано чита из дебеле књиге
Опраштајна слова сироту тежаку.

И чуј! Земља пада... Врх дрветâ руди...
У пољу се чује дозивање људи
И виде се стада мрљава и сива.

Прашина гдје лети... Тихо, у сутону,
Вјетар селом носи елегију бону,
И покривен драчом гроб убоги снови.

ПРЕД КОЛИБАМА

Тебе што вијек свој обливаш знојем
И као титан замахујеш красном,
Тебе што живиш у свом труду часном -
Ја славим, ево, и хвалу ти појем!

Убоги друже дубрава и врела,
Ти што те драче убодима грде,
Пружи ми руку да жуљеве тврде
Ижљубим на њој к'о знак часних дјела.

Ја знам: ти само до дна пијеш чашу
И крвљу појиш ову груду нашу,
Хранећи срце витештвима старим.

Ја знам: ти само напајаш се небом,
И сваког примаш са сољу и хљебом,
Па тебе славим! Теби благодарим!

НА ПОЧИНКУ

Одахнимо, Музо, сред овога кута -
У тиху насељу гдје славуји поју,
Пошље оштрих бодља и суморна пута
Нећемо ли овдје наћи ружу коју.

О, колико среће у ове тренутке
Кад нечујеш лажни смијех карневала,
И не гледаш празне ни лутке ни лутке -
Мумије без крви и без идеала!

О, колико среће, и кад ране боле,
Гледати у свему лик истине голе
И плакати дуго док славуји поју!

Не идимо, Музо, из овога кута;
Пошље оштрих бодља и суморна пута
Уберимо овдје барем ружу коју!

НА ЖАЛУ

Изронио месец. Овде, близу секе,
Осећа се мирис кадуље и смреке.

Прострло се море к'о свилено платно,
И у ноћи спава провидно и златно.

Једна лађа споро површину реже,
Стари рибар тегли за крајеве мреже;

И на меком сјају, као срма чиста,
У широкој пређи лов обилни блиста.

С торњем, у пристранку, мало село ћути.
Тихо. Сврх стене се круг месеца жути.

***

Обешчашћено и кукавно доба,
Епохо мрља и ругобе трајне
У дубокијем тамницама гроба,
Гдје леже сунца и истине сјајне,

У твоје мору блата разум грца,
И нигдје копна и обала тврди!
Лешино гњила расцрвана срца,
Са твога смрада траг богова смрди.

Плодови твоји златни су кумири,
Издајство мисли, тортуре, синцири,
Губа и пород гнојевијех груди.

И ја се, ево, твојим смрадом трујем,
И свој нос стискам и на тебе пљујем,
Ругобо гнусна без части и људи.

Жањковић

ХАЈДЕМО МУЗО

Хајдемо, Музо, из овога круга,
Из луде вреве и хуке и праске;
Жељан сам лица без лажи и маске,
Жељан сам поља, дубрава и луга.

Погледај тамо те колибе голе,
Трошне и тамне као магле зимне;

У њима живе душе гостопримне -
Срца што грију, што трепте и воле...

Њихов је говор моме срцу лијек,
И с њима тако провео бих вијек
Па храна била само црна кора.

Хајдемо, Музо, из те луде праске;
Жељан сам лица без лажи и маске,
Жељан сам топле ријечи и збора.

У АЛБУМ

Не varaј себе ни разум свој,
Живот је само на земљи тој.

Послије њега ниједан глас
Из праха неће подићи нас.

Вјеруј у ону истинску моћ -
У вјечну Самрт и њену Ноћ.

У гробу негда, ја добро знам,
Трунуће с нама и Отац сам.

Овдје је само Пак'о и Рај;
Овдје је Извор, овдје је Крај.

Жањковић

КРАЉ И ПРЕПЕЛИЦА

Препелице, стани! Не развијај крила!
У моме би двору тако срећна била!

„Најљепши су двори с кровом од звијезда,
Моје среће нема без мојих гнијезда.“

Пазио бих на те што бих знао боље -
Имала би хране све до миле воље.

„Просјаци су они што их други храни;
Моја храна само плод је богом дани!“

У мене је блага, све хрпе на броју!
Обасућу благом сваку пјесму твоју!

„Моја пјесма није пусто робље с лѠђа, -
Моја пјесма, краљу, слободно се рађа!“

НА ИЗВОРУ

О лептири лаки, свиленога крила,
Је ли која цура синоћ овдје била?
„Видјели смо једну с ибриком у руци,
И руже је брала овуда, по луци.“

Је ли њено лице к’о бехар на грани?
Бију ли јој ситни под грлом мерџани?
„Под грлом јој пуно црвених ђердана;
Лице јој је бјеље но бехар са грана.“

Видјесте ли очи и њезине веђе?
Јесу ли јој косе плаве или смеђе?
„Косе су јој плаве и од свиле мекше,
Под веђама танким очи к’о мелекше.“

У њедрима њеним је ли зрело воће?
Згара ли је снага па не знаде што ће?
„По лицу јој свуда жарка аспа бије,
У њедрима расту крупне дуње двије.“

Знам, лептири лаки, свиленога крила,
То је моја Јела синоћ овдје била.

СЕЛО

У сјенкама врба, купине и грма,
 Малена ријека блиста се к'о срма.
 На обали чича са чибуком стоји
 И димове вуче и говеда поји;
 На домаку тамо, куда стаза иде,
 Неколике ниске колибе се виде;
 Пред једном, у хладу јабука и дуња,
 Једна баба преде и помало куња;
 Над њом се грање разрасло и сплело; -
 Село.

Попео се пет'о на буњишта мрка
 Па крилима бије, пјева и чепрка;
 У близини хукти воденица стара,
 Пред њом сањив млинар с неким разговара;
 Док у тихој сјенци купине и драче
 Живо цврчак цврчи све јаче и јаче;
 На његове танке и сребрне гласе,
 За високим плотом, грокће једно прасе
 И чека да с грана пане воће здрело; -
 Село.

На путањи, мокрој од скорашње кише,
 Пуна кола шкрипе све више и више.
 Успоредо старац тромо гази путем
 И волове, каткад, опомене прутом.
 Прљаво дијете - унуче му, ко ли -
 Викну га и стрча са бријега доли
 И уза њ се приви весело и жудно,
 А старац се смије благо, доброћудно;
 Саже се и гољу пољуби у чело; -
 Село.

У присоју жарком, испод брда гола,
Хрву се и ломе два разрасла вола;
Скупили се момци, јаран до јарана,
Па чекају конач љутога мејдана.
Негдје шева пјева; пољем пуним росе
Мило звоне звуци наоштрене косе;
Док брз коњиц један у даљини рже
И у чопор граби све брже и брже.
На истоку давно трепти јутро врело; -
Село.

Кажич

ПОД ЈЕДРИМА

Једра црвене. Сјај вечерњи пао,
И море пљуска по хридима голим.

О драго море моје, ја те волим
И све лепоте ја бих за те дао.

Од тебе ништа милије ми није!
Ноћу и дању теби душа хрли;
Сврх тебе кружи, цјелива те, грли,
И на твој валу сунча се и грије.

Када ти талас по жалима прска
И баца дуге на бокоре трска,
С таласом пљушти, и сјајна, и ведро,

К'о галеб лаки диже се и броди,
Па пјева сунцу, небу и слободи,
И крил'ма бије катарке и једра.

МОЈА ОТАЏБИНА

Не плачем само с болом свога срца
Рад` земље ове убоге и голе;
Мене све ране мога рода боле,
И моја душа с њим пати и грца.

Овдје, у болу срца истрзана,
Ја носим клетве свих патњи и мука,
И крв што капа са душманских рука
То је крв моја из мојијех рана.

У мени цвиле душе милиона -
Мој сваки уздах, свака суза бона,
Њиховим болом вапије и иште.

И свуда гдје је српска душа која,
Тамо је мени отаџбина моја,
Мој дом и моје рођено огњиште.

***

Не преспавај вијек, но походи оне
Што невољно цвиле са сурових пута!
Њих, погледај само, као стоку гоне,
Зар не видиш ране од жељезних кнута?

Је ли ти у души жар велики Христа,
Бије ли ти срце врлошћу човјека,
Вјерујеш ли слово гдје мисао блиста
И у славу оца тече к'о ријека,

Не одврати лице! Пружи руке своје
Онима у јарму што невољно стоје
И чекају сунца кроз маглу и олуј!

Помози и спаси! Неволу спријечи!
Изгрли, ижљуби! Ране излијечи!
Ил' ридај и плачи и са братом болуј!

ВОЗАРЕ, ПОХИТИ...

Возаре, похити! Распни једро, ходи!
Одвези ме, тамо, на острво мирно!
Као бели галеб, низ море прозирно,
Нека лети барка!... Вади ленгер, броди!

Знадеш ли на жалу, крај кућице саме,
Где врт један сања, где шедрван прска,
Уз бокоре ружа и високих трска?
Онде с чежњом слатком она чека на ме...

Ове ноћи, кад се позни часи јаве,
Ја ћу миловати њене косе плаве,
Уз бистру фонтану при сребрној луни...

Ено, сунце просу задњи сјај по води!...
Возаре, похити! Распни једро, броди!...
Месечино, грани!... Хитри ветре, дуни!...

ПОШЉЕДЊЕ ВЕЧЕ У МАЛОМ ЛОШИЊУ

Јакову

У прљавој соби, на убогом одру,
Изнемог'о лежи и на прозор гледа.
Децембарско сунце полагано сједа,
И залази тамо за пучину модру.

У мирису јела док се вече купа,
По заливу малом лака црвен титра,
Негдје, у близини, боно јеца цитра,
И с бродова стиже ланца звеке тупа.

Он подиже руку и са болом рече:
„О заходно сунце, о румено вече,
О младости моја!“ ... И глас ропац узе,

Стеже. Још једанпут за завјесом старом
Затрепери сунце, и цјелива жаром
У његовом оку капљу задње сузе.

***

Хајде, душо,
Разведри се, сини!
Ево ноћи,
Ево слатке тајне!
Весело се
Узнеси и вини
Плавом небу
У звијезде сјајне!

Заборави
Да си икад била
У мукама,
Јаду и олуји!

Кашчић

Утри сузе,
Лака дигни крила,
На пјевање
Зову те славуји.

БЕХАР

Бумбул пјева
Около Мостара, -
Ходи, драга,
Ево нам бехара!

Ходи мени,
Моје зумбул-цвеће,
Твоја мајка
Карати те неће.

Твоја мајка
Теби рухо спрема,
Што га љепшег
У Мостару нема:

Све од свиле
Кошуље откане,
И душеке
Ђулсом покапане.

За ђевере
И за киту свата
Све чеврме
Од срме и злата.

За јенђије
И за миле куме
Урмашице
И слатке локуме;

И још хрпа
Гурабије саме!
А најљепше
Оставила за ме:

Кажичић

Твоја уста -
Сва од ђула рана,
Твоја њедра
Још немилована.

Твоје грло,
С ког је срце мрло,
Да га гризем
Ноћи у поноћи.

Булбул пјева
Около Мостара, -
Ходи, драга,
Ево нам бехара!

СНИЈЕГ

Под небом, на вису, гдје још стала није
Прљава стопа звјерова и људи,
Заходно сунце спокојно те грије
И твоје сребро као ватра руди.

Твој блесак црвен к'о црвена свила
Ја видим кружи један ор'о стари,

И гледа запад што се силно жари
И пурпур баца на његова крила.

И ти си сретан, почиваш у миру,
Сунце ти даје румену порфиру,
Ал' твоју судбу ја знам, хладни цар:

У понор мутан сјутра ћеш се слити,
И мјесто орла дружба ће ти бити
Ругобна жаба и муљаве баре.

НА ПО ПУТА

Остале су за мном баште јоргована,
Сјај пролећа мога, шум, пјесме и врела...
Студена ме јесен на пђ пута срела
И по мени пада сухо лишће с грана.

К'о рањена тица, што би небу хтјела,
Отима се душа из оловних дана,
Али кобни вјетар граби је са страна
Па се натраг тргне премрзла и свела.

Моји врти, више не чекајте на ме,
Вратити се нећу из студене таме
Свог живота... Сунце полагаано гасне...

Хладни сутон пада... Ноћ све ближе иде...
Једну црну руку моје очи виде -
И ја чујем само удар тврде красне.

ПЛАНИНСКО ЈУТРО

У модром небу,
Тамо далеко,
Избија зора рана.
Из једног округлог окна,
Што се једва црвени
Над оштрим планинским ртом,
Помаља лице своје
И радосно се смије,
К'о душа ведра,
К'о мило биће неко
Што нам насусрет хита
И топле руке пружа
Да нам се јави.
Са њеног сребрног њедра,
Пуног пурпурних ружа,
К'о први лептирови
Разлијећу се плави
И меки бијели снови.
Неки високо, тамо,
У мирно небеско кубе
Дижу се и губе,
Док други доли,
По раном зеленом злату
Зелених круна,
Падају тихо,
И с раним прољећем шуме,
Њишу се, поздрављају ме, -
И моја душа
Као да слуша
Јецанье харфиних струна
Како све ближе
Стиже
У глухи планински крај.

Жанковић

Још дуго чекати нећу,
И младо ускрело сунце
Све небо заплъуснуће
Пехаром златне крви,
Да пошљедних звијезда
Угаси сребрни сјај.
Већ чујем далеке гласе
И зоре шири је полет.
Ја овдје, на врху крша,
Усамљен стојим.
Пода мном водопад бије,
Пада и рије,
И разбија се;
Струји
И хуји,
Тутњи и грми
Низ понор стрми,
К'о вјечна дубока пјесма,
И сјајним сребрним прахом
И рубинима својим
Засипа дивљу травку
И сиву голет.
Тамо, дубоко доли,
Гдје лебди магла плава,
Језеро спава
И плодна раван лежи.
Около, уз голе гране,
Убого стоје
Колибе раштркане;
И гдјегдје пламен свјежи
Букти и баца
Веселе искре своје.
И тамо, под горским пасом,
Из тјеснаца,
Бик један широким гласом
Поздравља рани дан.

По замагљеној равни -
Широм ораних њива
К'о црне мичу се сјенке
Први сијачи наши;
Жилавом машу руком
И њихов широк и ланен
Рукав лепрша.
О, како златно зрње пада
У младе свјеже бразде,
У матерна њедра
Што му топлоту нуде,
Да надојено снагом,
Пошље кратког сна,
У сјају благослова
Ускрсне снова
И, као златан талас,
Зашуми с родне груде!
Ја гледам и гледам,
И мени све се чини:
За сваком стопом
Радника оних
Остаје једна
Свијетла стаза,
И капи златне крви
По њој трепте и горе
К'о крупни расути рубини;
И к'о да из сваке бразде
По један висок израста ловор
И сагиње се доли,
Па врхом зелених круна
Милује знојна чела...
Слушај!
Са озарених брда,
Што им на сњежне врхе
Јутро корале сипа
И кристал сам,

Жањковић

Чују се гласови крда,
И претходника златног
Весело звоно звони,
И сва ширина плава
Постаје један храм,
И света служба тече:
Пуна смарагда сјајних
Радосно врела шуме,
Кротко се свија грање
Молитве пуно,
Мирисом травке младе
Свод широк каде,
И у свјетлости благој
Будна се вију јата,
И кротке душе поје и славе
Прве дарове оца.
Тамо, високо, гори,
Пред ведрим олтаром неба,
Као кандило једно,
Пламени колут гори;
А пред њим, у златном блијеску,
Своја широка крила,
Развија ор'о један
И кликће.
Каква љепота!
Свега ме покрило сунце
Топлим свиленим пурпуром,
И танке његове стријеле
Забадају се свуда,
И свуда к'о да тече
Златна румена крв;
Док тамо, доли,
Гдје у вијенцу трска
Језеро бистро ћути, -
Умире магла сива;
И са студених њива

К'о да све више и више
У плави круг
Расту и гори дижу се,
Под једним широким крстом,
Робови вјечни...
И к'о да ћутим по мени како
Из њихових жуљавих шака
Све здраво пада сјеме
И расипа се сјајно
К'о раздробљене звијезде;
И к'о да једна рука,
Из чијег прозирног длана
Црвене капи бију,
На њихно знојно чело
Полаже трнов вијенац
И ореолу сјајну...
И света служба тече,
И кроз широки храм
Све звони један одјек сам:
Осана!
Осана!

Канџић

О КЛАСЈЕ МОЈЕ...

О, класје моје испод голих брда,
Мој црни хљебе, крвљу поштрапани,
Ко ми те штеди, ко ли ми те брани
Од гладних тица, моја муко тврда?

Скоро ће жетва... Једро зрње зрије...
У сунцу трепти моје родно село.
Но мутни облак притиска ми чело,
И у дно душе гром пада и бије.

Сјутра, кад оштри заблистају српи
И сноп до снопа као злато пане,
Снова ће тећи крв из моје ране —
И снова пати, сељаче, и трпи...

Сву муку твоју, напор црног роба,
Појешће силни при гозби и пиру...
А теби само, к'о псу у синциру,
Бациће мрве... О, срам и грдоба!...

И нико неће чути јад ни вапај —
Нити ће ганут бол пјану господу...
Сељаче, гољо, ти си прах на поду,
Тегли и вуци, и у јарму скапај!

О, класје моје испод голих брда,
Мој црни хљебе, крвљу поштрапани,
Ко ми те штеди, ко ли ми те брани
Од гладних тица, моја муко тврда?!

ПРЕТПРАЗНИЧКО ВЕЧЕ

Сјутра је празник. Своју свјетлост меку
Кандило баца и собу ми зари.
Сам сам. Из кућа бије сахат стари,
И глухи часи неосјетно теку.

Напољу студен. Пећ пуцка и грије.
Ја лежим. Руке под главом, па ћутим,
И слушавам како грањем замрзнутим
У моја окна голи орах бије.

Тако на врата суморног ми срца
Сјећање једно удара и чека
К'о друг и сабрат, као душа нека
Што са мном плаче и у болу грца.

Негда у таке ноћи, када отка
Помрлом грању зима покров ледан,
Ова је соба била к'о врт један,
Гдје је к'о поток текла срећа кротка:

Као и сада, пред иконом сјаји
Кандила свјетлост. Из иконостаса
Сух бршљан вири. Лако се таласа
Измирне прамен и благослов таји.

Сва окађена мирише нам соба.
Около жуте лојане свијеће,
Ми, дјеца, сјели, к'о какво вијеће,
Радосни што је већ грудану доба.

Под танким велом плавкастог дима
У пећи ватра пламти пуним жаром,
И сјајне пруге по ћилиму старом
Весело баца и трепери њима.

Уврх, на меку шиљту, отац сио,
Пружио чибук и дим се колута;
Његова мисô надалеко лута,
И поглед блуди сањив, благ и мио.

Уза њ, тек малко на шиљтету ниже
К'о симбол среће, наша мајка бдије;
За скори Божић кошуље нам шије,
И каткад на нас благе очи диже.

У то би халка закуцала. – „Петар!“
- Ускликне отац – „Он је зацијело!
Он вазда воли говор и сијело -
Отворите му!“... - И ми сви, к'о вјетар,

Трчи и врата пријевор извуци.
И стари сусјед, висок као бријег,
Тресући с руха напанули снијег,
Јавио би се с фењером у руци.

Сваки му од нас у загрљај хита,
Мајка га кротко сусрета и гледа,
А он се јавља, па до оца сједа,
И бришућ чело за здравље га пита.

Сва новом срећом огране нам соба!
На сваком лицу свето, сјајно нешто.
Сучући брке, стари сусјед вјешто
Почô би причу из далеког доба.

И докле прозор хладна дрма цича,
Ми сваку ријеч гутамо нијеме;
Срца нам дршћу у радосној треми
Све догод не би довршио чича.

Затим би отац, ведар к'о сјај дана,
Узео гусле у жилаве руке,
И гласно поч'о, уз гањиве звуке,
Лијепу пјесму Страхињића Бана...

Мени је било к'о да пјесме ове
Сваки стих поста пун бехар у роси,
Па трепти, сјаје, и мени по коси
Просипа меке пахуљице нове...

О мили часи, како сте далеко!
Ви, драга лица, ишчезла сте давно!
Пуста је соба... моје срце тавно...
И без вас више ја среће не стеко'...

Кандило и сад пред иконом тиња,
И сад је позно предбожићње доба;
Ал' глуха јама сад је моја соба,
А ја лист свео под бјелином иња.

Узалуд чекам... У нијемој сјени
Никога нема... Сам, к'о камен ћутим.
Само што орах грањем замрзнутим
У окна бије и јавља се мени...

Но док ми мутни боли срце косе,
К'о студен травку уврх крша гола -
Из мојих књига, са прашњава стола,
Ја чујем шушањ к'о вилине косе.

Гле! Сад се редом расклапају саме
Све књиге старе, снови чежње дуге -
Мичу се, трепте једна покрај друге,
И њихов шумор к'о да пада на ме.

Шапоњић

Сањам ли? Ил' би ово јава била?
Из растворених листова и страна
Прхнуше лаке тице, к'о са грана,
И по соби ми свуд развише крила.

Све се свијетле!... Све у блјеску стоје!...
Једна около кандила се вије,
А нека болно, К'о да сузе лије,
Пред сликом дршће мртве мајке моје.

Неке бијеле као љиљан први,
Само им златно меко перје груди;
Неке све плаве, тек им грло руди,
Као да кану кап зорине крви.

Неке ми пале ту на срце свело,
Па крил'ма трепте и шуште к'о свила;
А једна лако, врхом свога крила,
С цвркутом топлим додирну ми чело,

К'о да би хтјела збрисат сјен туге...
И слушај! Редом запјеваше оне!...
И гласи дршћу, тресу се, и звоне,
Мили и сјајни к'о лук младе дуге:

„Не тужи! С болом куда ћеш и гдје би?!
Ми пјесме твоје, и другога свију
Што своје душе на звјездама грију -
Света смо жива породица теби!

Ми као роса на самотне биљке
Падамо тихо на сва срца бона,
И у ноћ хладну многих милиона
Сносимо топле божије свјетилке.

Ми здружујемо душе људи свије!
Мртве са живим вежу наше нити:
И с нама вазда уза те ће бити
И они које давно трава крије!

Пригрли ова јата благодатна!
И када једном дође смрти доба,
Наша ће суза на кам твога гроба
Канути топло к'о кап сунца златна“ ...

И акорд звони... Све у сјају јачем
Кандило трепти и собу ми зари...
Из кута мукло бије сахат стари.
Ја склапам очи и од среће плачем...

Канчић

ЗИМСКО ЈУТРО

Борисаву Станковићу

Свану. Мујезин виче на мунари:
Салепчија се чује: „Врућо! Тазе!“
Отварају се газдинске магазе
И браве шкрипе и ћепенци стари.

Поледица је. Згурени метлари
Трљају руке. Низ Махалу Доњу
По који Турчин пројаше на коњу,
А за њим стижу хрти и огари.

У берберници скупљају се аге,
Пуше и срчу каву. Из оцака
По њима титра ватре црвен лака,
И ок'на сузе од паре и влаге.

Понека цура с ибриком, сва једра,
На чесму пође, и док вјетар мете,
Нануле клепећу о голе јој пете,
И пуна, здрава тресу јој се њедра.

У дугом ћурку погнути, са штапом,
Трговци крачу и називљу бога.
Покоји лиска, полунагих нога,
На вјетру трчи за раздртом капом.

Пролазе краве и ричу. С кантаром
Већ баждар чека. У вреви и буни
Хљebar се криви: „Сомуни! Сомуни!“
И даље чучи за мангалом старом.

Све живљи бива сокак и раскршће,
Под теретима друмом шкрипе кола,
Бич пуца... Тегле, стењу кљусад гола,
И хладно јутро над Мостаром дршће.

МЛАДЕНЦИМА

(Јелени Скерлићевој и Владимиру Ђоровићу)

Амо славуји! Ми чекамо на вас!
Поздравите нам пјесмама младенце,
Увијте данас у њихне венце
С молитвом кротком свој сребрни глас.

К'о тиху росу, к'о јутарњи сјај
Нек' небо на њих свој благослов лије,
И једном ватром оба срца згрије,
Да буду оба један откуцај.

Мила - к'о ваше јецање из луга -
Нека им срећа буде трајна друга,
И с њима свуда нека води вас!

Амо, славуји! Здравите младенце!
Увијте данас у њихове венце
С молитвом кротком свој сребрни глас.

„УСТАВ“

- 7 (20) фебруара -

Ни бриге те више, мој ускрели роде,
Ево твог јутра, ево ти слободе.
Нек' ти одсад душу невоља не копка,
Па сад мирно тако, моја снаго мушка,
Нек' те сан љуљушка!
Нестало је суза што ти муте око
Твоја суза више није љути ђс...
Гле, над тобом срећа сад виси високо
Као слатка крушка,
Само чувај нос!...
Јоште једну чашу брзо амо, Густав!
Добили смо устав!

Плетимо вијенце! Ово је дан красан,
Купимо се редом на залогај масан,
Па пирујмо славно, нека звече чаше,
Уз борије, бубње (И уз ланце наше)
Нек' се свуда чује глас из наших груди,
Да нам зора руди!
Ранама су стигле љековите биљке,
И ми смо већ, ево, постали род људи...
Од радости све нам с чела тече зној...

Ранама су стигле љековите биљке,
У тамници својој при сјају свјетиљке
Сад видимо боље дуги ланац свој...
Јоште једну чашу брзо амо, Густав!
Добили смо устав!
Сад шпијуна нема... Под заштитом правде
Слободна је ријеч (отишла одавде).
Ако нас што тишти, то рецимо само,
Па господа одмах позваће нас тамо,
За наше ће боле лијека да справе -
(С ону страну браве).

Па сад мирно тако, роде, снаго мушка,
Нек' те сан љуљушка!
Нестало је суза што ти муте око,
Твоја судба није више љути ђс...
Гле, над тобом срећа сад виси високо
Као слатка крушка,
Само чувај нос!...
Јоште једну чашу брзо амо, Густав!
Добили смо устав!

Кажичић

ВЕЧЕРЊА ЗВОНА

Предсутонски је час.
Висок и златан крст са торња сипа зрак
И трепти вас.
Залази сунце и окна горе
К'о пожар јак.
У небу свијетле се ласте.
И вече све ближе
Стиже
И расте.

По граду гомила блуди,
Врева и хука:
Упоред иде срећа и мука,
Суза и смијех;
Чедност и гријех
Једно уз друго стоје,
И све се комеша чудно
И врви.
А тамо, гори, на лазилима зграде,
Зидари раде.
Вече на раздрљене њихове груди
И голе руке и лице врано,
Све кречом поштрапано,
Просипа црвене руже своје...
И један облак, пун топле крви,
Над њима, гори, лебди високо.
И кроза њ једно сјајно и будно
Гледа их око...

Прве звијезде у сутон роне;
Сав пожар неба тихо се гаси,
И гласи
Вечерњих звона звоне

И мирно теку
Кроз вечер меку.
Но док се они лију,
Падају и дижу,

Уза њих, озго с високих скела, стижу
И бију,
К'о звона друга,
Удари чекића многих.
И мени све се чини:
Ти гласи у висини -
Ко неки,
Црни и меки,
Пун бехар рашчупани -
Расипају се у сутон рани;
Миришу,
Дишу,
Шуме,
Јецају, плачу, к'о бона молитва дуга,
И упијају се у ме,
У душу сваки ми тоне
Ко јаук брата.
И док се сутон све више хвата
И тутњи град
И гори, из модре дубине неба
Избија мјесец млад:
К'о клетва бона,
К'о јаук милиона,
Ја чујем како, с висине оне,
Силни чекићи звоне:
Хљеба нам!
Хљеба!
Хљеба!

Жањковић

КАМОТУЧА

Туци, туци, туци
Лиј и зној и крв;
С чекићем у руци
Пати се и вуци
По праху к'о црв.

Некада сам био
Глава селу свом,
И Господ је лио
Свој благослов цио
На сељачки дом.

Но кад љуто стиште
Зулум народ мој,
Чух шта земља иште,
Оставих огњиште
И поздравих бој...

Па сад туци, туци,
Лиј и зној и крв;
С чекићем у руци
По праху се вуци,
За народ, к'о црв.

О БОРЕ СТАРИ...

О боре стари... Мучениче сињи,
Громом су твоје прси раскрхане
И нова рана све те више кињи...

Опаљен гледаш у оловне дане,
И нигдје сунца да се теби јави,
И боли тресу рањене ти гране...

У твој врху у разданак плави
Не чујем више птица поздрав врео,
Но јавк дуги што сву земљу дави...

На теби сада виси црни вео...
Муке те ломе к'о рапаве спиле,
И ти ме гледаш суморан и свео.

О боре, упи своје јаке жиле
У ову земљу пуну црне драче...
У њој су снаге, у њој твоје силе.

У њој је лијек за срце што плаче,
У њој се врела наше крви лију, -
У ту крв свету упи' жиле јаче.

К'о сјај што јутром небеса га пију
Она је топла, и она ће дати
Сокове свјеже да те вјером грију.

Не тужи! Гордо у уздању пати,
Још има Бога и распете трајно
С ловором чека вјечна слава мати...

Ја склапам очи и кроз снове тајно
Ја видим зору поврх твојих грана
Гдје руже баца божански и сјајно...

И слушај како широм родних страна
Радошћу звони са гусала струна,
Док се у злату васкрснијех дана

Са небом љуби твоја горда круна.

БЕГОВИМА

Глас из понора

Овамо, доли са шиљтета! Доли
У пук и народ гдје пуцају ребра
Суха и муком измучена себра,
Што с црним хљебом само смочи соли.

Овамо! Чујте невоље и боли
Оног што никад среће ружу не бра,
Док ви за оке свог злата и сребра
Градите лонце... Доли! Доли! Доли!

Ако сте вјерни прописим' курана,
Сунца што блиста сред ноћи и дана,
Овамо, гдје се ломи снага мушка

Невољног брата, што рад сухе коре
За драчу хвата, стење, вуче, оре,
Док вас на шиљти мирно сан љуљуска.

НА МОЛИТВИ

По штурој ражи титра црвен мека;
Прашта се сунце и врхове љуби,
И плаво вече слази из далека.

У страни гучу планински голуби,
По које стадо чује се из дола,
И неко викне и одјек се губи.

Мирише папрат и борова смола,
И све се више у сутонском велу
Херцеговачка црне брда гола.

Пламење ватре види се по селу
И повија се са рудина голи'
К'о широк стијег војскама на челу.

И како прва роса пада доли
И гине дана жега и тегоба,
Надомак ватре гологлав пук моли

Около софре, око свога шкроба,
Крст меће на се и свој поглед бони
У небо диже. И спокојно доба

Починку тихом докле тице гони,
Ја чујем, тамо с рудина и лукâ,
Гдје, мјесто звона вечерњијех, звони

Невидљив ланац са сељачких рука...

ЈЕДНА СУЗА

Поноћ је. Лежим, а све мислим на те -
У твојој башти ја те видјех јуче,
Гдје береш крупне распукле гранате.

Мила к'о златно небо пошље туче,
У тиху хладу старе крушке оне,
Сједе ти дјеца и задаћу уче.

Над шедрваном лептири се гоне
И сјајне капи, са безброј рубина,
Расипају се, док полако тоне

Јесење сунце... И к'о са висина
Оловни облак, по души ми паде
Најцрњи покров бола и горчина.

И кобна мис'о морити ме стаде:
Што моја ниси, и што смирај дана
Не носи мени звијезде, но јаде?

Што моје баште осташе без грана
И слатка плода, што рађа и зрије
На ватри срца?... Гдје су јоргована

Вијенци плави?... Гди је клетва, гди је?...
Вај, вјетар хуји... а ја мислим на те,
И све те гледам, кроз сузу што лије,
Гдје береш слатке, распукле гранате.

Кажичић

ПОД ОСТРОГОМ

Спокојно ћути манастир и спава.
Малени торањ стражари и бдије,
И доли мирно тече Зета плава.

Још позни мјесец на видику није,
Одблесак први тек што једва зари
Врхове кршâ. Тихо. Само вије

Притајен вјетар из грмова стари'.
Но док под храстом од стољетних дана
Преда мном ватра к'о јутро се жари

И црвен баца по рачвама грана,
С кивота светог сјај чудесни сину,
И сребрн блесак паде преко страна...

И видјех: уз крш свети отац мину,
На челу носећ' једну мутну бору,
И сјајан на врх Острога се вину.

Пјесму звијезде почеше у хору,
И видар бола у одежди стану,
Погледа тамо према Дурмитору.

Клекну и поче да моли, и кану
Суза му једна... Као никад прије,
Небо затрепта, и над врхом плану

Пун крвав мјесец... И са страна свије'
Са грмљем болно јекну голет горња;
И к'о срце једно гдје јад љуто бије,

Жалосно звоно зацикта са торња.

ЈА И МОЈ ПРИЈАТЕЉ

Све ме срце моме пријатељу вуче!
Он је бачвар. Овдје станујемо оба.
Још од ране зоре па до глухо доба
Он теше и бије и маљима туче

Ми смо једно исто - људи са занатом,
И с нама се само чедне мисли друже:
Ја стихове гладим, а он дуге струже,
Па велика дјела стварамо алатом.

Међу нама сасвим разлика је слаба,
Само то толико: док он своје ствари
Продаје за новце и поштено ћари,
Ја стихове своје вазда дајем цаба...

Мој сусједи мирни, нек' благослов Духа
Увијек те прати да си добре воље.
Само, ја те молим, одсад лупај боље,
Јер оглухнух, брате, на обадва уха.

У РАНИМ ЧАСОВИМА

Прими ме горо, у тиху самоћу.
Овдје, под кровом тополе ти свјеже,
Уморну срцу ја напитка хоћу.

Прси ми давно бол студени реже...
Одбјегла тицо мојих златних дана -
Радости, дођи!... Од зорине мреже

Сави гнијездо у јесени грана
Озебле душе и зацјевај пјесме
Младости пуне плавих јоргована.

Снеси ми сунца и пробуди чесме
Сокова младих, као стабло срча
Снажан да будем. О, зацјевај пјесме

Миле и топле к'о јутро што стрча
Стрменом горе; видај, ослободи
Скрхане прси од море и грча!

Ромињај роса!... Спери с душе, ходи,
Прашину с градских зидова што паде...
Лептире, амо, моје срце води,
У љиљанима да утопи јаде...

СИЈАЧИ

Јутро. Бик риче. Из широке ноздрве
Пара му бије. Одјекују стране.
Златно, к'о класје златно када дозре,

Избија сунце, навјешћује дане
Љиљана скорих. Шуме пјесме врела,
И раним пупком пупе голе гране.

Ово су часи великијех дјела:
Широм ораних, замагљених њива
Виде се јаки родитељи села.

Зној им са лица удара и лива,
Полако крачу к'о да сваки ступа
Ковчегу светом гдје угодник снови.

Полако крачу. И док магла тупа
Растањује се, и док сунце лије
Радости златне из црвених купа,

Сви машу руком изнад бразда тије' -
И продрти им пешеви рукава
Лепршају се, шуме, к'о кад вије

Вјетар у сплету сасушених трава.
Мени се чини: к'о да крила склопе
Свијетле птице, и сврх ових глава

Лебде и поју, а из сваке стопе
Радника кротких, робља наших дана,
Ловори, сјајни к'о злато кад стопе,

Кажичић

Расту, свију се, па врсима грана
Пољубе црна и знојава чела.
И к'о да чујем: како са свих страна

Хорови звоне, и к'о суза врела
Свјетлост чудесна полако се слива
По подртијем крововима села.

И сваки сијач к'о да виши бива,
Расте, и сваки под крстом се диже
Небу... И на ме, усред ових њива,

К'о раздробљене звијезде, све стиже
И пада сјеме из жуљавих рука;
А озго отац силази све ближе:

Уз пратњу силних и чудесних звука
Ореол сјајни он полаже виш' њих...
И свуд из неба, с врхова и лука,

Звони и звони: «Осана во вовишњих!»...
Сја сунце, златно к'о класје кад дозре;
Бик риче испод јела стогодишњих,

И јутро кади димом јаке ноздре...

ЈЕДНО ВЕЧЕ

Ја сам наслоњен на прозору био,
И глед'о на друм пушећи цигару.
Плавасти дим се колеб'о и вио

У праменовима меким. По Мостару
Вече је своје рудо злато лила,
И кровови су дрхтали у жару.

Ти некуд прође. Уза те су била
И дјеца твоја, мале црнке двије
Очију топлих. На теби је свила

Шуштала као вјетар када вије
У росну лишћу бокора. Прах врео,
Што друм к'о неко сиво платно крије,

Твој би скут, каткад, додирн'о и мео.
И више ништа нисам глед'о друго -
Вас гледах само кроз вечерњи вео,

Све докле нисте сврнули за уг'о...
К'о из гнијезда гдје све студен дави,
Тад из мог срца једно јато дуго

Рањених тица с цвркутом се јави,
И вама прхну... Ноћ слазити стаде...
Мрак... У мој прозор, са висине плави',

Један црни лептир доплови и паде.

ЈЕДАН ЛОВОРОВ ЛИСТ

О двадесетпетогодишњици „Босанске Виле“

Ловоре стари, сави своје гране,
Од круна твојих да вијенац вијем
Оној што сестра бјеше нама свијем
У дуге ноћи и туробне дане.

Уз гласе вила око њена чела
Сплети се данас, и на овој груди
Свједоком наше захвалности буди
Оној што сплет је златне слоге плела.

Љета је прошло двадес'т и пет више
Народу српском како сузе брише
И биље носи од села до села.

О пјесмо наша, њој на славу лети!
С душама нашим ти се данас сплети,
Ловоре стари, око њена чела!

ОТАЏБИНО, ГДЈЕ СИ?

С њедара твојих давно нисам брао
Ниједне руже... Све гором и гором
Грозећи муком, лед је љути пао
И својом тврдом окива ме кором.
Прољећа твога гдје је поздрав мио
И клик орлова на свијетлој беси?
Вај, ја бих топла загрљаја хтио...
...Хладно је, хладно... Отаџбино, гдје си?

Нијемо гледам кроз потоке сузе,
По оштром мразу теби душа блуди -
Вапије, цвили... Пита ко те узео,
О, ко те трже са мојијех груди...
Жедан сам... Твога извора бих пио,
Но свуда само смрзле баре деси',
Вај, ја бих вихор твоје душе хтио...
...Хладно је, хладно... Отаџбино, гдје си?

Прелазим кланце, путање и међе,
Пребирем горе и поља и село,
Не бих ли само угледао неђе
Твој лик и твоје освећено чело...
Но тебе нема... Умрла си нама...
А народ?... Ћути у траљи и љеси.
Вај, нигдје ништа до леда и кама!...
...Хладно је, хладно... Отаџбино, гдје си?

НА ЖАЛУ

Сврх хриди сједим. На камења сива
Силази сутон и прозирна тама.
С једром, далеко, стреми лађа сама,
И задњи галеб кружи. Море снива.

Негда, к'о тица пун родних гнијезда,
Моја би душа у ове тренуте
Летела гори на свијетле путе -
На сјајан сусрет сребрних звијезда.

Овдје, на жалу, покрај твојих вала,
О море моје, некада је блистô
Један двор златан, к'о станиште чисто
Перла и твојих црвених корала.

О знаш ли, оне ноћи када продре
Пјесма звијезда, како би пун срме,
У акордима што радосћу грме,
Твој талас пљуск'о прагове му модре?!

При мјесечини, позно, кад се јаве
И роде нови свјетови у роси,
Једна би нимфа, с љиљаном у коси,
Уз њих се пела дижућ очи плаве.

И на тераси, гдје ружине круне
Повијају се, у шуштању вела
Уза ме она весело би сјела,
Харфине танке дирајући струне.

У томе часу, с једрима од платна
Плава к'о небо, попало би луком
Бродова јато, а с њих машу руком
Радости, срећа, и снови... Са златна

Балкона ми смо, на поздраве њине,
Руже и густе круне хризантема
Бацали доли, пуни топлих трема,
На плави затон... Све у сјају плине -

По таласима сирене се њишу,
И док им вјетри мрсе косу дугу,
Оне засипљу живо једна другу
Шаком корала... Старе баште дишу

Около двора; бехар лети с грана;
Голуби моји, шуштећи к'о свила,
Сребрна своја развијају крила
И прхну луци с високих алтана.

И док им трепте испод грла шаре,
Преливају се у чудесној боји,
Како би мило, голубови моји,
Кружили једра и златне бродаре!...

О море, гдје су, гдје су часи они?
Гдје су терасе, руже? Срећа гди је?
Ја видим ништа остало ми није
До магле што ме удара и гони.

Скрхане лађе плутају, а сврх те
Студене хриди голубова моји'
Сребрно перје рашчупано стоји,
И младе крви топле капи дрхте...

Како су сада моје стазе оштре!
Мени се чини, све више и више,
К'о да уз плусак једне црне кише
По мени туку гвоздене комоштре.

Жањковић

Гдје крочим, свуда само грмља драче,
Развале, гробља звијезда и нада...
На стубовима срушених аркада
Преда мном моја златна нимфа плаче.

ПОД ЈАБУКАМА

Вечерње злато врх дрвета зари,
И пјесма жетве чује се из лука;
Испод јабука пов'јених и стари'
Ја самцат лежим раширених рука.

Нада мном виси плод крупан и зрео -
Пурпурно златан свија крте гране;
Мени је сада к'о да гледам дане
Што их је давно скрио маглен вео...

Овако слатки и они су били...
Топли, лијепи, смијали се на ме,
У злату сунца, у зориној свили,
С небом гдје нису боравиле таме...

Ја пружам руке... и на ране груди
Савијам гране и љубим плод здрели...
И чини ми се да твој образ врели
На уснама ми уздрхтаном руди.

ПОЗДРАВ

К'о жељну другу и са срцем брата,
О драго море, теби ширим руке,
И у дну груди ћутим топле звуке -
Златнијех птица расапјевана јата.

Овдје се губи мој бол, моја туга.
Са твојих 'вала, гдје свјетлила роне,
Слушам ли како миле строфе звоне,
У магли душе затрепти ми дуга.

И вазда кад се са твојих ширина
Повратим дому уз поздрав галеба,
Ја драгој носим срце пуно неба,
Пуно корала, перла и рубина -

Сребрно јато у души се вије,
И шуме једра лађа раштрканих,
И талас пљуска, свијетли се, бије
И ломи хриди бола нескрханих...

О драго море, теби ширим руке,
Пружам ти срце обрвано тугом...
Шуми и проспи своје топле звуке,
И бол мој огрни перлама и дугом!

ЈУТРО ЖЕТВЕ

Овдје, под храстом, гдје се папрат сплете,
Почивам самцат. Шуште рачве старе,
Као да машу на чупаве чете

Облака раних што се тихо жаре
И плове тамо, преко поља тије',
По злату јечма и 'шенице јâрê,

Гдје трепти јутро и свјетлила лије,
Пада по дрвљу и захвата села
И раштркане колибице мије.

Низ голу стрмен пљуште хитра врела,
К'о да би крупне рубине, што горе,
По долинама разасути хтјела.

Тамо, у страни, под пламењем зоре,
Виде се чељад, трсната и здрава,
К'о тврда стабла на хрбату горе.

У поље слазе, гдје ријека плава
Тече и класје жедно пије росу
И по врбаку танка магла спава.

Погледај! Ко је мушко носи косу
Преко рамена, а струка му бедра
Ресама бије. Женске, с њима што су,

Грабље и виле држе; неке ведро
И нејач малу. Већ чујем ђердана
Звекет и видим трескају се њедра...

Кажичић

Ево све дружбе! Овдје, испод грана,
Своја гнијезда гдје косовац гради,
Гдје с букве шуште бајке давних дана,

Видим их. Ходе. Пољски вјетар хлади,
Повија густу траву испред људи
И јашмак диже са невјеста млади’.

Ту су и мајке. Гле, једној са груди
Голотрб мали претегао се цео,
Пружио руке за маком што руди.

Сви грабе брже тамо гдје се сплео,
Надомак стада и широке струге,
Са маковима клас златан и зрео.

Већ су на мети. И рукаве дуге
Загрћу косци, и живо се кладе
Који ће брже наткосити друге.

Збацише с глава саруке и ваде
Из водиера гладилице старе,
И хитром руком добре косе гладе.

Сад полегоше и ’шенице јаре
Покривају их врси уздрхтани
И, росни, лако у зори се жаре.

И косци косе, и док вјетар рани
Повија класје, са жилава врата
Мрсе се, вију перчини им врани.

И сикће коса, и у сјају злата
Откоси леже, и рубини росе
Трепте по осју оборена влата.

Сребрн се блесак просипа са косе,
Набрекле дршћу на мишици жиле,
И житом шушти корак ноге босе.

Већ грабље грабе и дижу се виле -
Са навилцима злата изнад чела
Ступају цуре. Радосне и миле,

Плодове жетве, слатку храну села,
У стогe слажу. Већ дрхтаву јару
Из сухог њедра баца земља врела -

Већ прислужено сунце на олтару
Небеса трепти, зари, е бих рек'о
Као да виси и пламти у жару

Огромно, свето све кандило неко!
Гле, један ор'о лети му све брже,
На клисурама што га сву ноћ чек'о...

Већ жега задњу пару с њима врже -
У хлад се, ево, путник Турчин крије,
Привезан коњиц покрај њега хрже.

И напиру се косци ко ће прије!
Не ћуте они умора ни грча,
Само што жеђи одољети није.

Гле, један висок као стабло срча,
Бришући знојно лице што се плами,
Под јабланове до ријеке стрча -

Прилегну земљи и на душак сами
Жеђ врелу смири; док сјајно, к'о срма,
Трепти јутро и све жедне мами.

Жањчић

У радовању стреми гора стрма,
И воде њене, грмјелице пуне,
Пробијају се из хриди и грма.

Све кличе. Уз то к'о да росне круне
Класова златних додирују неђе
Полако харфе невидљиве струне.

И као бехар све стране и међе
Засипљу звуци, и тихо, све тише
Падају мени на чело и веђе...

И моја душа шири се, све више
Оаза бива. И где, са свих страна,
Под благим пљуском од сунчане кише,

Плодове златне пружа ми са грана...

ПРОЛАЗЕ ДАНИ...

Пролазе дани... К'о селице неке
Губе се они у дугоме низу.
И једном и ја почиваћу близу
Повијених врба, чемпреса и смрека...

Но моја душа насељу звијезда
Прхнути неће да одмара крила:
Остаће овдје гдје је са мном била.
Ту, изнад грана и топлих гнијезда,

Родне ријеке, дубрава и врела,
Кршева, поља и убогих села,
Гдје раштркане колибе стоје -

С тицама оне лепршаће лако,
И молити се, и чекати тако
На златно јутро отаџбине моје...

ОРЛУЈ, КЛИКЋИ, ОРЛЕ БЕЛИ!...

Орлуј, кликћи, орле бели,
Светом сунцу води нас!
У те гледа народ цели,
Орлуј, кликћи, орле бели,
Уз тебе је Бог и Спас!

С мора крви благородне
Свој Србији сину сјај!
Наша поља, њиве плодне,
Реке, горе непроходне,
Памте славни окршај!

Орле бели, прени, сини,
Нове славе дај нам плод!
С Авале се плаве вини,
Ослободи, уједини,
Мило Српство, мили род!

СТОЈАН (КОВАЧЕВИЋ)

К'о храст што ниче из голети оне
Гоњеној тици да скровиште буде -
И ти си ник'о из дједовске груде
Да будеш бранич оних што их гоне.

К'о вихор млади од грма до грма
И ти си тако, узвишена чела,
Кружио, лаве, од села до села
Мртве да будиш... Твоја света крма

Бјеше слобода... И у вјечном боју
За њу си давô крв и душу своју,
И сваки корак њој ране те стоји...

Вај, сада кад нас синцир туче,
Ко ће да крха тамнице и кључе
Кад тебе нема и орлова твоји'?

ПОВРАТАК ИЗ РАЈА

Облаче, амо! Прими ме на крила
И са мном доли спусти се у лету;
Хоћу да сиђем на стару планету,
Гдје ми је негда постојбина била.

Право ти кажем, хладна свјетлост раја
С вјечито истим сваки полет сатре...
Жељан сам земље и земаљске ватре,
Жељан сам људи и њихова краја.

Хајдемо дакле! Поноћње је доба.
Опрезно! Отац спава! Тихо, тише!
Прене ли, биће вике као кише,
И светом стопом згазиће нас оба.

Тако! Погледај, све даље и даље
Остаје небо и над нама ћути.
Стари се мјесец као лимун жути
И хладан поглед озго на нас шаље.

Мргодно лута просторима плавим,
Јер судба вјечно са небом га свеза...
Облаче, лакше, мене хвата језа,
Ја се све бојим да не стрмоглавим!

Многи су свеци поломили ногу
Слазећи људ'ма и њиховој стази...
Не врдај тако! Побратиме, пази,
С јауком да се не повратим богу!

Лагано! Тако! Сада могу и ја
Мирно цигару запалити коју;
Више ми мирис ове биљке прија
Но пјесме што их херувими поју.

С прамењем меким плавкастога дима
Најљепши сан ме походи и њише,
Овако душа спокојније дише
И лакше теку стихови и рима...

О плава госпо, што у густој свили
Косâ носите сњежне георгине,
Сад бих вам пјевô најљепше терцине
Кад бисте овдје покрај мене били.

Но ви у рају остали сте... Свети
Лежите мирно под божјим бехаром,
Док златни стражар у руци с ханџаром
Бдије и све вас држи на памети.

Ја знадем да вас вруће чежње море
И криво вам је што ко уз вас није,
Јер ваше срце још младошћу бије
И ваше усне у дрхтању горе...

Облаче; какво то лепрша јато?!
Чудесна свјетлост са крила му гори
И расипа се као метеори,
Као звијезда раздробљено злато.

Ово су душе невине милоште,
На позив оца што се у рај селе...
О златне тице, понесите вреле
Поздраве моје плавој госпи!... Јоште,

Гле, неко амо као вихор хрли.
Луцифер! Онај с ким се свети носе!
Он дивну жену, чије златне косе
Вијоре, ено, снажном руком грли.

Кажичић

Крила му пламте као пламен ватре,
А страсан смијех на лицу му титра;
Небу се кеси и рука му хитра
К'о да би хтјела да звијезде сатре.

О ти што ропћеш против сунца сјајног,
И жудно береш, пун паклених машта,
Најљепше руже из божијих башта,
Како си сретан у проклетству Трајног!...

Облаче, слушај, већ се вјетри гоне,
Већ чујем како ударају близу!
Погледај, ено, у дугоме низу,
Планине стреме, за врх мјесец тоне.

Ево нам земље! К'о пожара пламен
Пење се сунце све више и више,
Сав исток трепти од пурпурне кише
И раних магла црвени се прамен.

Каква љепота! Градови и села
У безброј боја трепере и руде;
Пјевају шуме, танке свиле блуде,
И лептир кружи ријеке и врела.

Слушај! Већ ено свијетла и чиста
Молитва рана са торњева звони,
И кротки народ у прах челом рони,
Хвали и слави свето слово Христа.

Како ћу сада, при рођењу зоре,
После тисућу поздравити љета
Велики олтар гдје кандила света
Љубави оштре трепере и горе!...

О плава госпо, како ми је жао
Што овдје сада ми комшије нисмо!
Ја бих вам одмах написао писмо,
И уз то букет камелија слао.

С почетка, знадем, ви не бисте хтјели
Ниједним знаком показати воље,
Но кашње, госпо, све би ишло боље,
И ви би са мном и пили и јели...

О, што вас господ тако рано узе?!
Али ја знадем, к'о давних времена,
Још земља има кротких Магдалена,
Очију сјајних с флором топле сузе...

За молитве им с Побожношћу строгом,
И ја ћу тешки крст подићи на се...
И мене моја љубав ће да спасе
Од гњева божјег... Сад, облаче, збогом!

Кашњич

МИ СМО НА ПО ПУТА...

Ми смо на по 'пута уморни и свели,
И када би' могли, ми би' натраг хтјели,
Онамо гдје оста јутро наших дана
И вртови пуни топлих јоргована...
Но све је залуду!... Ми морамо даље,
Тамо, оцу вјечном, гдје нас усуд шаље...
Већ ја 'видим близу: трепти свјетлост нека
Чудесна на путу. То је господ. Чека
На путнике своје, па их редом броји
По читуљи светој што пред њиме стоји...

И све што је коме овдје негда дао,
Сваки трунак среће што је за нас сјао,
Уз бескрајну љубав и очинску бригу,
Записо је господ у дебелу књигу...
Ми смо му дужници, и друге нам није:
Моја Музо, тамо хајдемо што прије!
Јер, ено, у рају многи мјесто грабе;
Хоћемо ли тамо, не можемо цабе:
Исплатимо оцу, скинимо тегобу,
Па онда без бригае спавајмо у - гробу...

МИС ИРБИЈЕВА

Ступила си нама... Усред ноћи тавне
Мученика земљу, која нема зоре,
Привила си души, гдје планете горе,
О велика жено Британије славне!

Преко наших поља, гдје купине стоје,
Неуморно, као сијач богом дани,
Сијала си испод магла непрестани'
Све звијезде срца и љубави своје.

И свуда гдје паде твоје зрње чисто -
Плод обилан, златан сузом је заблистђ,
На славу и хвалу теби, наша мати!...

И в'јекова многих када конач буде,
Овдје на олтару ове српске груде,
Пред твојијем ликом кандило ће сјати.

ГАВРАНОВИ
Цјесма са Косова

Мрски
Прљави гости,
Оскврнисте нам стан...
Срце и наше кости
Кљујте
Сваки дан...
Проклет,
О проклет био,
Но игда љубио вас!...
И проклет пород му цио,
И стадо,
Поље и клас!...

По плоду
Нашијех њива
К'о облак падате црн...
Наш зној вам жетва бива,
А нама
Остаје трн...

Но од тих
Оструга, једном,
Ми ћемо савити сплет...
И с њим на челу ледном
Уз оштре
Хриди се пет'...

Уз хриди,
Путем Голготи,
Не, неће клонути роб!...
У Вјери - својој Љепоти,
У свјетли
Пануће гроб!...

И звјезде
Осуће бријег...
И као Христос, наш Брат,
Васкрса златни стијег
С наших ће
Бедема сјат'!...

Кажичић

ДОДАТАК

ПРЕГЛЕД ЖИВОТА И РАДА АЛЕКСЕ ШАНТИЋА (1868-1924)

1868-1883.

Алекса Шантић рођен је у трговачкој породици у Мостару 27. маја 1868, још за времена турске управе у Херцеговини. Родоначелник мостарских Шантића био је пјесников дјед Петар, који је као седамнаестогодишњи младић дошао у град на Неретви из Богодола, испод планине Чабуље. Подигао је кућу на Бранковцу, некадашњој Хаџи-Билиној махали, оженио се Стојом Ђатић и с њом имао синове Јакова, Риста и Миха, и кћери Ану, Секану, Мару и Зорицу. Пјесников отац Ристо, рођен 1831. године, како је забиљежио Владимир Ђоровић, „беше трговац мостарског типа, то значи у исто време и политичар, који се распитује о том шта све ради руски цар, или шта се чује од књаза на Цетињу, а који је уз то помало и севдалија, и традиционалиста, са нарочитим култом гусала и хајдучке прошлости расе“. Записивао је епске народне пјесме и радо их пјевао уз гусле, а у посебним приликама састављао је велика сијела на које би позивао познате гусларе, какви су тада били Гачанин Радован Шаровић и Невесињац Мујица Гудељ. Алексина мајка Мара, опет према Ђоровићевим ријечима „била је из исто тако угледне мостарске породице Аничиха, једна врло мека и осећајна природа, која је према Алекси имала посебне нежности и којој он у првом реду и понајвише дугује сав интензивни лиризам своје душе“. Ристо и Мара изродили су деветоро дјеце, пет синова (Петар, Алекса, Сава, Јефтан и Јаков) и четири кћери (Зорица, Савка, Перса и Стака).

У први разред основне школе, оне чувене „под кошћелом“, најстарије српске у Мостару, одмах испод старе православне цркве, кренуо је у касно лето 1875. године, када је из Ђеловине успио да умакне чувени хајдук Стојан Ковачевић, а домало затим плануо и велики херцеговачки устанак. Упамтио је добро те немирне ратне године, као и улазак аустроугарских окупационих трупа у Мостар, на челу са генералом Тодоровићем, августа 1878. Четворогодишње основно школовање завршава 1879. и с јесени те године одлази на даље школовање у Трст, код богатог ујака Лазара Аничиха, сувласника трговачке фирме „Шкуљевић – Аничих“ (Scuglievich – Anichich), која је држала највећи дио трговине са Херцеговином и Далмацијом. Те двије

тршћанске године будући пјесник запамиће највише по свом приватном учитељу Људевиту Вуличевићу, „благородном писцу Моје матере и других морално-лирских дела“, који га је подучавао италијанском језику, али и поезији и музици, развијајући у њему љубав према природи и књижи, српству и словенству.

Средином септембра 1881, у пратњи стрица Миха, одлази у Љубљану и придружује се старијем брату Перу, уписујући се у тзв. Марову академију, школу интернатског типа за синове имућнијег свијета, чији је програм био сличан програмима трговачких академија, само у знатно скраћеном обиму. Поред предмета комерцијалног усмјерења у тој школи училе су се и разне вјештине, попут пјевања и свирања виолине, а настава је извођена на њемачком и, дијелом, на италијанском језику. У Љубљани борави непуну годину, разболијева се од великог кашља и упале плућа, а након заљечења поново враћа у Трст. Те 1881. у Херцеговини поново избија устанак, као реакција на аустријско увођење војне обавезе за домаће становништво. Услиједиле су велике репресије и унесен је велики немир у народ. „Мени се чини да ће Херцеговци постати живина, дивљој пашчади, вуцима подобра, који ће своју чељад јести, а камоли неће онога који гази и њихов народни обичај и понос ништи“, биљежи тада у једном писму војвода Богдан Зимоњић. Устанак је угушен у априлу 1882. Шантићима се те године рађа најмлађи син Јаков. Почетком лjeta 1883. године, након четворогодишњег избивања, петнаестогодишњи Алекса се враћа у родни Мостар и укључује у рад породичне фирме као књиговођа и коресподент.

1884- 1888.

У јуну 1884. лијечи се од стомачних тегоба у бањи Кисељак код Сарајева, гдје ће и касније често одлазити, а гдје први пут борави у пратњи Риста Иванишевића, највећег мостарског библиофила и доцнијег председника „Гусала“. Крајем јула и почетком августа у Мостару гостује путујуће позориште Фотија Иличића („старог Фоче“), које у башти кафане „Европа“ даје Стеријин комад Бој на Косову. Од тог тренутка и Алекса и читав српски Мостар постају горљиви љубитељи театра, посебно одушевљени појавом и глумом Димитрија Спасића у улози Милоша Обилића.

Поткрај 1885. и почетком 1886. почиње интензивно да се дружи са три године млађим Јованом Дучићем и седам година млађим Светозаром Ђоро-

вићем, који су као и он трговачки помоћници у радњама на Великој Тепи, Јово код знатно старијег полубрата Риста Глоговца, а Светко код оца Николе. Сва тројица тајно пишу пјесме у својим магазима и повјеравају то један другоме. По наговору Душана Лемајића објављују прве радове у сомборском омладинском часопису Голуб. Алекса ту штампа своје прве пјесме – Прољеће, Бог се смиловао, Прољетна зора, Молитва мале Зорице, Србину. Читају све што им долази до руку и што се тад у Мостару може наћи, а то су углавном дјела из „непокретне књижаре“ коју је шездесетих година установила српска православна општина, највише прегалаштвом свештеника Серафима Шолаје, Прокопија Чокорила и Јоаникија Памучине. Било је ту Доситејевих и Вукових дјела, руских романтичара, Рајића и Орфелина, Сарајлије и Његоша, Никанора Грујића и Ђорђа Малетића, Радичевића, Јакшића и Змаја... Од часописа је најредовнији био Србско-далматински магазин.

Почетком 1887. учествује на великој светосавској свечаности у великој сали хотела „Оријент“, гдје је игран Суботићев комад Крст и круна, „образ из српске прошлости у четири слике, с певањем“, а он глумио лик Стевана. Било је то вријеме силног националног узлета српског Мостара, кад су чак и времешни трговци занемаривали дневне послове, марљиво учећи наизуст Суботићеве стихове. Упркос великом невремену, правом јануарском кијамету, како је забиљежено, сала је била дупке пуна и претворена у еуфорични „храм родољубља“, а представи су присуствовали и чувени јунаци Богдан Зимоњић и Петар Радовић, устаничке војводе и свештеници.

Осамнаестог децембра 1888. године стигла је званична дозвола Земаљске владе за рад Српског културног друштва „Гусле“, које је незванично, али веома активно дјеловало већ двије године. Шантић ће постати његов најактивнији члан, једнако и у пјевачкој и у позоришној секцији. Написаће и химну Друштва, бити кад затреба његов хоровађа, композитор, глумац, драматург, редитељ, рецитатор и бесједник, а доцније обављати и дужност председника. Играо је насловне улоге у Костићевом Максиму Црнојевићу, Миленку и Добрили Матије Бана, Немањи Милоша Цветића, Ђиди Веселиновића и Брзака, Слободаркама Манојла Ђорђевића Призренца... Компонује музику на стихове књаза Николе Петровића, Каћанског, Змаја и Јелене Димитријевић, те сопствене пјесме, од којих је најпознатија Емина; углазбљује Вијенац народних пјесама и Мелодије из Босне и Херцеговине. Објављује пјесме у Голубу, Невену, Јавору, Босанској вили, Новој Зети, Преодници, Стражилову, Бранковом колу, Делу...

У априлу 1888, након дугог низа година, на мјесто митрополита захумско-херцеговачког долази домаћи човјек, архимандрит Леонтије Радуловић. Алекси умире отац Ристо, а знатно прије тога остао је и без сестре Зорице. Оплакао је и опјевао многобројне смрти својих најближих, а надживјеће га једино брат Перо и сестра Перса.

Упознаје љубав свог живота, Анку Томлиновић, и доводи је у глумачку секцију „Гусала“; намјеравао је да се жени њоме, али мајка, стриц Михо и брат Перо нису дозволили да се у Шантића кућу на српском Бранковцу доведе „Латинка“, уз то још и кћи куфераша, фотографа Стјепана Томлиновића, који је у Мостар стигао однекуд из Славоније. Ту рану никада није преболио. Под јесен прати у Нови Сад, ради уписа у тамошњу гимназију, брата Јефтана и његовог исписника Уроша Круља, будућег љекара, српског политичког првака и власника листа Народ. Утврђује пријатељство са Јованом Грчићем и Миланом Савићем.

1889-1894.

Све више се посвећује књижевном послу и националном раду, посебно предано у „Гуслама“. На Савин дан 1889. у Друштву отвара свечаност бесједом, „својим дивним говором, који је скроз био проникнут српским родољубљем и пјесничким жаром“, како преноси извјештач Босанске виле. За Видовдан је обиљежена петстогодишњица Косовског боја, велика свенародна светковина послје које је главни говорник Владимир М. Радовић затворен по наређењу котарског предстојника Фоглара. У новембру исте године преко Макарске и Трста путује у Беч, последњи пут трговачким послом за потребе породичне фирме, коју су након Ристове смрти у потпуности преузели стриц Михо и брат Перо. По повратку се разболијева и одлази на четворомјесечно лијечење у Дубровник.

Током 1890. године потпуно запоставља дотадашње дужности у породичној трговини и живи углавном од ренте коју му једно вријеме исплаћује старији брат, на основу уложеног капитала добијеног у виду наслеђа након очеве смрти. Касније ће се, временом, то наследство полако топити и он је већи дио живота провео у новчаним неприликама, каткад и у крајњој оскудици. Био је монден, растрошан у гардероби по последњој моди и галантан у чашћавању пријатеља.

Жањковић

Код штампара и књижара Владимира М. Радовића, једне од важних личности у јавном животу Мостара последње деценије деветнаестог вијека, објављује своју прву збирку Пјесме 1891. На насловној страни стоји да је „чист приход намијењен у корист подизања споменика нашем неумрлом књижевнику и пјеснику Сими Милутиновићу Сарајлији“. Књигу је критички посебно топло и афирмативно поздравио Милан Савић у Босанској вили. Од прве објављене пјесме до прве збирке Шантић је написао око стотину тридесет пјесама.

Са двадесет четири године, након прве објављене књиге, већ стиче лијеп глас у српској књижевности и велики број пријатеља писаца. Наочит, пријатан и учтив, радо је приман у културним круговима Београда, Новог Сада, Сремских Карловаца, Сарајева, Цетиња, Дубровника, Херцег Новог. Године 1892. почиње да руководи хором „Гусала“ (кога ће он учинити мјешовитим), кад из Мостара одлази дотадашњи хоровађа, Чех Рудолф Замрзла, од кога је добио прве поуке из теорије музике и дириговања.

На светковини откривања Гундулићевог споменика у Дубровнику, 1893, предводи делегацију „Гусала“ и још стотину осамдесет Срба из цијеле Херцеговине. Утврђује пријатељство и сарадњу са Антуном Фабрисом, прваком Српске странке и Српске омладине дубровачке, те уредником календара Дубровник и листа Срђ.

У касно прољеће 1894. хитно је отпутовао за Нови Сад да би болесног брата Јефтана, који је тад био у седмом разреду гимназије, одвео у Беч, „тражећи помоћ код тамошњих лијечничких капацитета“. Препоручено му је лијечење у санаторијуму Глајхенберг, гдје га је и оставио, а онда се на путу и сам разболио од жутице. Исцрпљен, након прележане болести морао је поново на опоравак у бању Кисељак.

1895-1900.

Почетком 1895. у Мостар као учитељ долази Јован Дучић, постајући уз Шантића и Светозара Ђоровића најактивнији дјелатник „Гусала“; њих тројица у друштву држе велики број књижевних предавања и састављају први инвентар друштвене књижнице. Одмах те године подносе молбу за покретање књижевног часописа.

Шантићу у Мостару излази и друга књига поезије под истим насловом Пјесме; издавач је поново штампарија и књижарница Владимира Радовића.

Наредне 1896. године бива изабран за предсједника „Гусала“ и у том првом мандату предсједничку дужност обављаће читавих седам година. (За секретара друштва изабран је Атанасије Шола, који се вратио са школовања у Паризу, а за ризничара Светозар Ђоровић.) Одмах покреће иницијативу за састанак са представницима сарајевске „Слоге“, на челу са Глигоријем Јефтановићем. На том састанку утврђен је заједнички став према тадашњој аустроугарској политици и главни правци борбе за црквено-школску аутономију. Осим тога, од тог састанка почела је и тијесна сарадња са угледним представницима власти у Србији, Н. Пашићем, С. Протићем, М. Миловановићем, С. Новаковићем, углавном одржавана тајно. Сарајевска Босанска вила извјештава опширно о састанку, доносећи на насловној страни Шантићеву фотографију, а у уводном чланку о њему пише: „Запео је сваком за око. Не знаш шта ти се на њему више свиђа: или оно оштро око соколово, или оно румено младалачко лице као у цурице, или онај витки стас и узраст, а поврх свега оно богато народно одијело које трепти у злату мимо сва друга – све то чини на човјека тако пријатан утисак да ти на први поглед сав остане у души. Па још кад му чујеш мудре зборе и разговоре и кад се сјетиш да у тако срећну и прикладну дјетићу, обдарену свим врлинама овог свијета почива још и узвишена пјесничка душа - е онда, онда ти срце јаче закуца, а мисао прелети у оно срећно доба старе славе и величине, па се сјећаш по избор јунака, којима је сличан тај племенити син кршне Херцеговине, за којим на све стране лете уздаси дјевојачки, а из уста и нетице отима она народна: Благо мајци која га родила, / и дјевојци којој буде сућен.“

Првог дана априла 1896. излази први број књижевног часописа Зора са Шантићевом пјесмом Остајте овдје на насловној страници. Часопис ће трајати до децембра 1901, а за то вријеме изаћи ће укупно шездесет девет бројева. Српска књижевна историја оцјењује га веома високо, сматрајући га наставком краткотрајног Недићевог Српског прегледа и вјесником Српског књижевног гласника. Зора је прве двије године заједничко дјело Шантића, Дучића, Ђоровића и Шоле, а знатну помоћ пружали су им касније и Јован Протић, Милан Ђуковић, Стеван Жакула и Вицко Трипковић. У часопису сарађују значајнији српски писци тога времена, какви су Јанко Веселиновић, Стеван Сремац, Радоје Домановић, Бора Станковић, Симо Матавуљ, Иво Ђипико, Стојан Новаковић, Павле и Богдан Поповић, Јован Скерлић, Марко Цар, Петар Кочић, Бранислав Нушић... Највише заслугом Шантића и Ђоровића Зора привлачи један број млађих стваралаца, Срба муслиманске вјере, међу којима се истичу

Осман Ђикић, Авдо Карабеговић Хасанбегов, Осман Омербеговић, Риза бег Капетановић, Авдо С. Карабеговић, Омер бег Сулејманпашић и Шемсудин Сарајлић.

Тачно на Видовдан 1896. у Мостару му од туберкулозе умире брат Јефтан, у двадесет првој години, након двогодишње тешке болести и неуспјешног лијечења у Аустрији. За њега је Алекса, мимо сву другу браћу и сестре, био посебно везан. У Зори ће објавити лирски квартет из Јефтанове заоставштине под заједничким насловом Јад и чемер. Убрзо за братом губи и сестру Стаку која је у Стоцу била удата за Ђорђа Ковачевића и имала кћерку Радојку. Исте те године, скрхана болом за дјецом, умире и мајка Мара. За пјесника су заиста настали црни дани, како сам каже у једном писму београдском пријатељу Милораду Павловићу Крпи.

Наредне, 1897. године у мостарској књижарници Пахера и Кисића објављује прејев Лирског интермеца Хајнриха Хајнеа. У „Гуслама“ организује велику прославу поводом преноса Вукових посмртних остатака из Беча у Београд. Исте те године у позоришту „Гусала“ појављује се млађана Зорка Шолина, кћерка „господар Јовина“ и сестра Атанасијева, која ће у њему запалити нову велику љубав. Та љубав је, колико и бол и љубомора, потрајала неколике године, све до Зоркине удаје и одласка из Мостара.

У Летопису Матице српске из Новог Сада објављује 1898. циклус пјесамма Источни зраци, поводом кога ускоро у Бранковом колу из Сремских Карловаца излази једна веома оштра, непотписана критика, што осјетљивог пјесника прилично погађа па се носи мишљу да на тај чланак одговори у Зори, али одустаје од тога.

У „Гуслама“ је 1899. свечано обиљежена педесетогодишњица књижевног рада Јована Јовановића Змаја са Шантићевим предавањем о слављенику. Из Мостара је на дар пјеснику упућен позлаћени храстов вијенац, о чему извјештава мостарски Српски вјесник од осмог маја те године. У Мостару, при Издавачкој књижарници и штампарско-умјетничком заводу Пахера и Кисића покренута је угледна „Мала библиотека“, чији је уредник Јован Протић, а у чијем су покретању знатног удјела имали Алекса Шантић и Светозар Ђоровић. Крајем године Јован Дучић одлази на студије у Женеву и од тада ће се он и Алекса виђати ријетко, остајући у преписци и трајном пријатељству.

О Васкрсу 1900. у Мостару је као гост Зоре боравио Павле Поповић, пишући касније усхићено о та четири незаборавна дана проведена са Шантићем и осталим „мостарским апостолима“, како су звали ту групу днанаесторице око

„Гусала“ и Зоре, а у којој су још били Дучић, Ђоровић, Шола, Милан Радловић, Љубо Оборина, Милан Ђуковић, Драго Рајковић, Ристо Бошковић Пичета, Вицко Трипковић, Јован Протић и Стеван Жакула.

1901-1905.

Почетком 1901. у Београду је покренут Српски књижевни гласник под уредништвом Богдана Поповића, што је редакција Зоре топло поздравила. Шантић повлачи циклус Мирте из Летописа Матице српске и шаље га новопокренутом часопису, који му тек у шестој свесци од четрнаест послатих пјесама објављује само двије. Нешто мало прије тога код Пахера и Кисића излази му у Мостару трећа збирка пјесама, о којој ће ускоро Б. Поповић писати у три опширна наставка у Гласнику и донијети неповољан суд. Пјесник тешко подноси ту критику, као што је тешко поднио и ону претходну, у сарајевској Нади, из пера Силвија Страхимира Крањчевића, који му је признао таленат, али истовремено и замјерио недовољан степен умјетничког уобличења. Депримиран, крајем септембра одлази на опоравак у Дубровник. У Стоцу му умире зет Ђорђе Ковачевић, а Алекса преузима старатељство над шестогодишњом сестричином Радојком. Исте године, поткрај децембра, гаси се часопис Зора.

Наредне године, кад је већ прошао и пребољен први удар, почиње да схвата и прихвата критику Богдана Поповића, посвећујући знатно више времена обради пјесама и опрезније објављујући по листовима, часописима и календарима. Често путује у Београд гдје интимно пријатељује са Милорадом Павловићем, а често се дружи и са Сремцем, Нушићем, Веселиновићем и Станковићем, као и са глумцима Илијом Станојевићем, Велом Нигриновом и Милорадом Гавриловићем. Посјећује у Паризу Атанасија Шолу, с којим онда иде у Женеву, у посјету Јовану Дучићу, кад је написана пјесма Ја не могу овдје. Странствовање, ма колико кратко, тешко је подносио; хватао га је, како је говорио, верем за Мостаром.

С прољећа 1903. заједно са Љубом Оборином одлази на Цетиње, у посјету књазу Николи, да га замоле за подршку и интервенцију код турске владе у вези са предстојећом уредбом о вјерско-просвјетној самоуправи, у чему се питала и Цариградска патријаршија. Одмах потом, у мају предводи хор „Гусала“ на великом свесловенском слету пјевачких друштава у Београду. Одсјео је као и обично код пријатеља Крпе, а у ноћи између 28. и 29. маја, кад су заједно с Нушићем банчили у кафани „Златна славина“ на Теразијама, стигла је вијест

о убиству краља Александра Обреновића и краљице Драге. Крајем љета те године на општинским изборима у Мостару изабран је за подградоначелника великим бројем гласова народа све три вјере. Није се прихватио функције, не хтијући да положи важећу заклетву, али је ипак био оклеветан у Српском вјеснику, чији су власници били браћа Радовић. Одговорио им је дугом сатиричном пјесмом Из Бир Хаџи-Бобиног долафа.

Почетком 1904. поново бива изабран за предсједника „Гусала“ и ту ће дужност обављати непуне наредне три године. Средином јуна добија позив да учествује на конкурс за писање српске народне химне, као један међу осморицом тада најугледнијих српских пјесника. Текст химне написао је у Невесињу, гдје би обично у јеку љета бјежао од мостарских врућина, враћајући тјелесну снагу и душевни мир, лијечећи се и крепким језиком херцеговачких горштака. У септембру те године присуствује крунисању краља Петра Карађорђевића и том приликом уз посредовање пријатеља Марка Цара упознаје се и зближава са Богданом Поповићем, обнављајући сарадњу са Српским књижевним гласником.

Априла 1905. предводи хор „Гусала“ као предсједник и диригент на свечаности у Травнику поводом отварања српске школе, а у јуну одлази с Друштвом у Бању Луку на свечаност освећења заставе Српског пјевачког друштва „Јединство“. У августу исте године донесена је Уредба о управи црквених и школских послова српско-православних епархија у Босни и Херцеговини, чиме је формално окончана борба за црквено-школску аутономију, али суштински тек ојачао покрет српске опозиције аустроугарском режиму. Иначе несклон политици, Шантић се силом прилика прикључује тој опозиционој борби, поготово од тренутка кад се у Мостар враћају др Урош Круљ и др Никола Стојановић, доносећи нови политички ентузијазам. Деветог децембра ове године у Малом Лошињу умире му брат Јаков, у двадесет четвртој години, и он од туберколозе. Мали Лошињ је био посљедња његова станица на путу узалудних покушаја излечења, од Женева, гдје је друговао са Дучићем, преко Лезана и Мантоне, до Херцег Новог и Дубровника. Алекса је стигао да с братом подијели посљедње часове и ковчег с његовим тијелом допрати у Мостар.

1906-1911.

Крајем фебруара 1906. године београдске Српске новине, званични орган Владе, објављује на насловној страни његову пјесму као побједничку на

конкурсу за текст химне. Није стигао ни да се обрадује, а већ креће харанга против Шантићеве химне у великом броју листова - Штампи, Правди, Београдским новинама, Политици, Српској застави, Вечерњим новостима, Малом журналу... Увријеђен и револтиран, у марту шаље телеграм министру просвјете Љубомиру Стојановићу са захтјевом да повуче химну и да се то објави у штампи. Министарство саопштава да се химна не може више повући, шаље текст у Српску академију наука и умјетности на експертизу која никада није урађена. А онда је све покрио заборав и само је у пјеснику остала отворена рана. Остао је и неисплаћен хонорар, али то више нико није помињао.

Круљ и Ристо Радуловић покрећу 1907. године у Мостару лист Народ, чији сарадник постаје и Шантић, постајући истовремено и један од чланова Народове политичке групе, заједно са поменутом двојицом, Стојановићем, Васиљом и Шћепаном Грђићем, Атанасијем Шолом, Светозаром Ђоровићем и Костом Кујунцићем. Истовремено са овом, формирана је и политичка групација око Отаџбине у Бањој Луци на челу са Петром Кочићем, гдје су још били Васо Кондић, Коста Мајкић, Вукосав Груберовић, Светозар Зрнић и Јово Поповић. Изабран је у прву скупштину Српске народне организације, као један од четворице мостарских представника. Исте те године Шантић у Београду објављује драмску игру Под маглом – Слика из Горње Херцеговине.

Током 1908. године интензивно пише и код Пахера и Кисића, у власти тој наклади, објављује четврту збирку пјесама, по општем суду критике до тада најбољу. Почетком октобра Аустроугарска монархија објављује анексију Босне и Херцеговине, чиме отпочиње дуга и тешка анексиона криза. Шантића све више муче болови од камена у бубрегу и кошмарни ноћни снови, праћени нападима панике. У децембру те године одлази на лијечење у Трст; станује код Аничича и, кад му то болест дозвољава, одлази у шетње до мола Сан Карло и на литургије у цркву Светог Спиридона, непрестано се сјећајући свог тршћанског учитеља Вуличевиха. У писмима брату Перу непрестано га моли да покрије његове дотадашње дугове и новонастале трошкове.

По повратку у Мостар страхује од репресивних мјера окупаторских власти, па у прољеће 1909. године одлази на мјесец дана у Венецију, заједно са пријатељем, побратимом и зетом Светозаром Ђоровићем и Николом Кашиковићем, уредником Босанске виле. Те године коју проводи готово на самрти због бубрежног камена, како биљежи у једном писму, написаће тек једну једину пјесму, На по пута, у чијој поенти помиње „црну руку смрти“.

У издању Пахер-Кисићеве „Мале библиотеке“, као 36. књига, појављује се 1910. збирка Шантићевих препјева под насловом Из њемачке лирике. Пише и драму у стиховима Хасанагиница, шаље је Краљевском народном позоришту у Београду, гдје је прихватају и отпочињу рад на представи, премијерно је играјући двадесетог новемба. Планира да у четири чина напише и драму у стиховима Страхињић Бан; овајјештава о томе и Бранислава Нушића, молећи га за један прозни предлог, али све је остало само у плановима.

Хасанагиница, драмска слика у стиховима с пјевањем, добија у Новом Саду Матичину награду из фонда Јована Наке и бива штампана у Летопису Матице српске, у 277. књизи за 1911, да би засебно издање одмах потом изашло у Штампарији „Натошевић“. Исте године у листу Народ, већ пресељеном из Мостара у Сарајево, објављена је и Анђелија, мистична драмска слика с пјевањем. Брижљиво припрема своју пету пјесничку књигу, која се појављује у редовном колу Српске књижевне задруге за 1911. годину. Топло је критички поздрављају Јован Скерлић у Гласнику, Кочић у Отаџбини, Вељко Милићевић у Народу, Марко Цар у Венцу...

1912-1918.

У марту 1912. Летопис Матице српске доноси опсежан и изразито негативан критички осврт Васе Стајића на Шантићево пјесништво. Тешко је погођен том критиком, још теже него оном ранијом Поповићевом, и киван, не толико на непознатог аутора, колико на Тихомира Остојића који је то као уредник то објавио. Додатно су га онеспокојиле и крајње негативне реакције на текст химне „Просвјете“, која је у једном напису у Отаџбини названа „наказом од химне“, а на шта уредник Кочић није реаговао нити се од таквог става оградио. Политичка ситуација у Босни и Херцеговини доживљава усијање избијањем Првог балканског рата, кад ће услједити „изнимне мјере“ Оскара Поћорекa. Упркос репресијама, Срби одушевљено поздрављају прве успјехе српске војске, скупљају прилоге и шаљу добровољце. Национални занос изражава и Шантић својим пјесмама о српским побједама и освети косова. Одмах по избијању рата Шантић и Ђоровић се склањају неко вријеме у Венецију, стављајући се на располагање српској влади.

Мостарска књижара Трифка Дудића објављује 1913. Шантићеву збирку На старим огњиштима, чији је тираж од готово двије хиљаде примјерака плануо за непун мјесец дана. На наговор Светозара Ђоровића невољно пристаје

да буде носилац опозиционе листе Народове групације за посланике у Босанском сабору, која није прошла на децембарским изборима. Као Србин и родољуб је озлојеђен, али интимно такав резултат прима с олакшањем, свјестан да посланичку дужност не би могао обављати пуном снагом, превасходно због погоршаних здравствених прилика.

Двадесет другог фебруара 1914. изабран је за дописног члана Српске краљевске академије у Београду. У издању београдског Кола српских сестара излази друго и знатно допуњено издање књиге На старим огњиштима. Веома је усамљен, мада живи са Ђоровићима, зетом Светозаром и сестром Персом, којима се те године рађа кћерка Недица. Његовим бубрежним тегобама не помаже више ни кисељачка вода па почиње да се спрема за операцију у Бечу до које неће доћи, јер ненадано умире Јован Скерлић, а онда ће услједити и Сарајевски атентат као увертира за велики ратни пожар. Одмах на почетку рата бива заточен као талац, заједно са већим бројем угледних мостарских Срба, међу којима су и Светозар Ђоровић, Атанасије Шола, Урош Круљ, Чедо Милић, Лука Грђић, Манојло Јелић, те свештеници Мирко Поповић и Стеван Шинковић. Након двадесетак мучних тамничких дана као један међу ријеткима бива пуштен из затвора, да би ускоро против њега била подигнута оптужница за велеиздају, којом се терети за субверзивни садржај пјесама На убогом пољу, Бока и Рибари, објављених у збирци из 1911. године.

Године 1915. протјеран је из Мостара у Коњиц, одлазећи више пута на мучне судске претресе и саслушања. Топлији дио године проводи на Борцима, у вили коју су Шантићи 1910. купили од тадашњег земаљског поглавара, барона Бенка. У Коњицу је с њим боравила и сестричина Радојка, која ће се тамо заљубити и удати за младог аустријског официра Мата Петрашића, родом из Солина.

Почетком фебруара 1916. дозвољено му је да се врати у Мостар, иако је судски процес против њега настављен. У Напуљу те године, сазнаће то касније, умире му драги учитељ Људевит Вуличевић. Годину дана раније умро је у логору Арад Ристо Радуловић; Светозар Ђоровић тамнује у Ђеру, а брат му Владимир и Ато Шола леже у истражном затвору у Бањој Луци, и они оптужени на тзв. велеиздајничком процесу. Алекса болује у Мостару, скрхан црним вијестима колико и физичким боловима. Не може да пише.

Поткрај фебруара 1917. одржан је посљедњи претрес у његовом судском процесу, када је коначно ослобођен оптужбе, а нови државни тужилац Пинтер одустао од најављене жалбе. У Мостар се коначно враћа Светозар Ђоровић,

орону и измучен болешћу, без воље да се лијечи. Крајем године добија из Загреба позив од Бранка Машића за сарадњу у Књижевном југу, часопису чији ће број ускоро бити штампан. Није се одазвао позиву, чак ни оном поновљеном; отписује да је „давно баталио поезију“. Живци му попуштају, не престају кошмарни снови, а и слух му осјетно слаби.

Ипак пристаје да почетком 1918. пошаље неколико пјесама Књижевном југу, на наговор Владимира Ђоровића који је члан редакције, а након тога часопис му као издавач објављује у Загребу и нову књигу пјесама (Pesme), штампану латиницом, с екавским насловом и Ђоровићевим предговором. Кад се књига појавила, разочаран је великим бројем штампарских грешака, а није му се допао ни графички изглед нити предговор његовог младог пријатеља. Са усхићењем је дочекао тријумфални улазак српске војске у Мостар уз пјеснички усклик Хвала ти, Србијо лепа, пишући оду војводи Степи Степановићу.

У издању Шмитрановог Звона у Сарајеву објављен је 1919. Шантићев прејев збирке Сватоплука Чеха Песме роба. Пјесме је Шантић преводио још у току рата уз помоћ војног љекара Франтишека Розенхала. Цензура новостворене државе, Краљевине СХС, једва је одобрила књигу због појединих пјесама, и то тек на интервенцију Атанасија Шоле, новоименованог предсједника Народног вијећа за Босну и Херцеговину. Понуђено му је мјесто управника Народног позоришта у Сарајеву, али је то морао одбити због болести. Почетком априла умире његов најбољи пријатељ и зет, Светозар Ђоровић. Бива изабран за почасног члана Југославенске академије знаности и умјетности у Загребу. Љето проводи на опоравку у Невесињу.

Почетком 1920. свечаностима у Мостару и Сарајеву обиљежено је педесет година живота и тридесет година Шантићевог књижевног рада, гдје су о пјеснику бесједили Перо Слијепчевић и Павле Поповић. Одликован је Орденом другог степена Светог Саве. Приликом другог боравка те године у сарајевској Државној болници, двадесетог септембра, посјећују га у име регента Александра Карађорђевића министар двора Драгомир Јанковић и Бранислав Нушић у својству начелника министарства просвјете. Пренијели су му обећање за скору државну пензију на коју ће поприлично чекати, а кад је коначно стигла испоставило се да је понижавајуће мала. Сарајевска „Просвјета“ објављује му треће, наново допуњено издање збирке пјесама На старим огњиштима.

Почетком фебруара 1921. оперисан је у сарајевској болници и том приликом одстрањен му је тумор величине песнице „из десне лумбалне ложе“. У лето те године посјећује га млади пјесник Милош Црњански, који се у Мостару затекао на војној вјежби, и који ће накнадно о том сусрету оставити дирљив запис.

Српска књижевна задруга објављује му 1922. у редовном колу превод Шилеровог Вилема Тела, позоришне игре у пет чинова. Прије штампања књиге у два наврата се безуспјешно обраћао управнику Народног позоришта у Београду Милану Гролу с молбом да се његов превод стави на репертоар. У лето те године био је званично позван на вјенчање краљевског пара, али није отишао пошто није имао новца ни за возну карту, како се повјерио у једном писму пријатељу Мили Павловићу. Умјесто у Београд, одлази на поновни опоравак у Невесиње, у село Бојишта, испод извора Љељенка, гдје је његов брат Сава имао кућу.

Већи дио 1923. године проводи на постељи, уз његу сестре Персе. Петог априла, на пропутовању према мору, посјећују га књижевници Драгиша Васић и Мирослав Крлежа. Посјећује га и пријатељ Јован Дучић, накратко, журећи у Требиње. Излази му књига препјева Из Хајнеове лирике, издање Књижарнице Трифка Дудића у Мостару. Поткрај те године почиње агонија пјесниковог умирања, уз честа бесвјесна стања и тек повремена буђења.

Алекса Шантић умро је у Мостару другог фебруара 1924. године у шест часова и двадесет пет минута изјутра, у педесет шестој години. На дан његове сахране читав је Мостар био на ногама и у црнини, а погребној поворци као да није било краја. „За све време док је поворка лагано обилазила Мостар,“ извјештавао је дописник београдског Времена „аероплани су кружили изнад ње и испраћали Шантића, као што су то дуж улица чиниле масе света, које су се тискале пред кућама и затвореним продавницама. Јер све су радње биле затворене. А народ, био он муслиман, православни или католик, звао се он Хрват или Србин, подједнако је тужио и оплакивао свог великана и песника. Сви су говорници истакли Алексу Шантића као песника јединства и братства, али као да је то најдирљивије учинио мујезин, који је при пролазу спровода, са минарета Церничке џамије, топлим гласом отпевао последњу молитву праштања. Пратња је трајала пуних пет часова, од 2 до 7 по подне. Мрак је већ био увелико пао када је, кроз многобројне почасте и густе редове тронутог народа, измучено тело неумрлог Шантића, нашег највећег песника по души и срцу, спуштено у херцеговачку земљу при романтичној светлости буктиња.“ Недуго након сахране, у Београду му излази збирка пјесама, у издању Издавачке књижарнице Геце Кона¹.

---

1 Преглед живота и рада Алексе Шантића сачинио је Ранко Поповић, дописни члан Академије науке и умјетности Републике Српске, аутор књиге о пјеснику и приређивач више избора из његовог пјесничког опуса.

Приређивање и објављивање помогли:
Предсједник Републике Српске
Министарство цивилних послова БиХ
Влада Херцеговачко-неретванског кантона
Министарство културе Републике Србије

САБРАНА ДЈЕЛА АЛЕКСЕ ШАНТИЋА
ПЈЕСМЕ 2

Издавач

Српско просвјетно и културно друштво Просвјета
Градски одбор Мостар

За издавача

Сања Бјелица Шаговновић

Лектура и коректура

Душко Певуља

Графичка припрема и прелом

Ненад Савковић

Штампарија

УПМ Требиње

За штампарију

Славиша Шаренац

Тираж

500

ISBN 978-9926-8919-1-6

CIP zapis dostupan u COBISS sistemu Nacionalne i univerzitetske biblioteke BiH pod

ID brojem 60840966